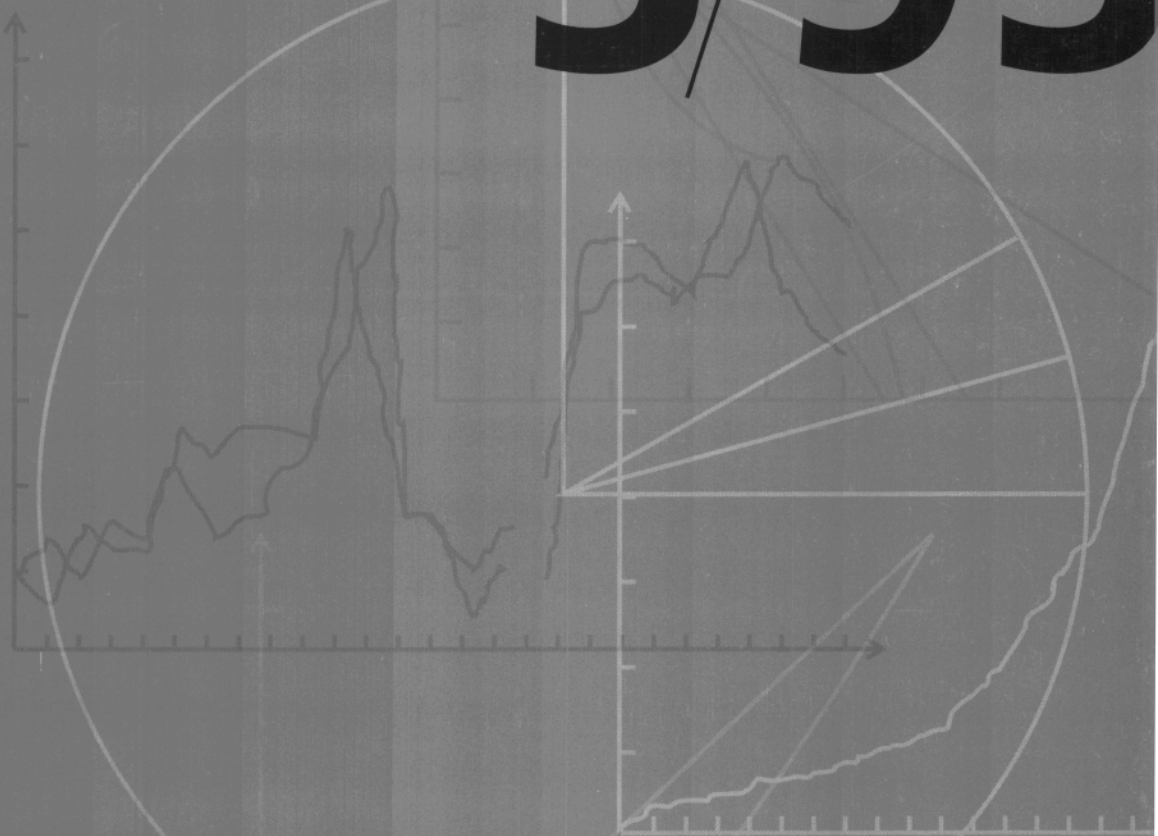

Økonomiske analyser

5/95

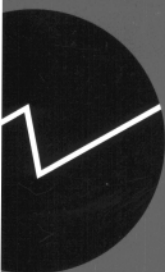

Konjunkturtendensene

- Utviklingen i norsk og internasjonal økonomi
- Prognoser for norsk økonomi for 1995 og 1996

Artikler

- MODAG-modellens prognoseegenskaper 1991-1994
- Reformen i barnehagesektoren

Innhold

Konjunkturtendensene	3
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	7
• Utviklingen hittil i år	7
• Utsiktene for 1995 og 1996	9
<hr/>	
<i>Einar Bowitz:</i>	
MODAG-modellens prognoseegenskaper 1991-1994	14
<hr/>	
<i>Audun Langørgen:</i>	
Virkninger av politiske reformer på antall tilsynsplasser og sysselsettingen i barnehager	21
<hr/>	
Økonomisk-politisk kalender	26
<hr/>	
Reiserapporter	29
<hr/>	
Forskningspublikasjoner	31
<hr/>	
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser og Economic Survey de siste 12 måneder	35
<hr/>	
Tabell- og diagramvedlegg	36

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 13. juni 1995.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i Norge og utlandet kan rettes til Knut Moum eller Mette Rolland.

Økonomiske analyser

Redaksjonen: Olav Bjerkholt (ansv.), Knut H. Alfsen, Iulie Aslaksen, Ådne Cappelen, Solveig Glomsrød, Knut Moum, Tor Skoglund. **Redaksjonssekretær:** Eva Ivås, tlf.: 22 86 45 70 (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau, tlf.: 22 86 48 06 (konjunkturoversikter mv.), telefax: 22 11 12 38. **Design:** Enzo Finger Design. **Trykk:** Falch Hurtigtrykk. **Redaksjonens adresse:** Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo. **Salg og abonnementservice:** Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo, tlf.: 22 86 49 64, telefax: 22 86 49 76.

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har 90-100 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av *forskningsdirektør Olav Bjerkholt*.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskningsjef Nils Martin Stølen
 - Skatteberegninger
 - Arbeidsmarked
 - Mikrosimuleringsmodeller
- Seksjon for økonomisk analyse
Forskningsjef Ådne Cappelen
 - Konjunkturanalyse
 - Makroøkonomiske beregninger
 - Likevektsmodeller
- Seksjon for ressurs- og miljøanalyser
Forskningsjef Knut H. Alfson
 - Miljø og samfunn
 - Internasjonale energimarkeder
 - Olje- og energianalyse
- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningsjef Jørgen Aasness
 - Konsument- og bedriftsatferd
 - Fordelingsanalyse
 - Økonometriske metoder

**Økonomiske analyser utkommer med 9 nummer i året.
Neste utgave publiseres i begynnelsen av september.**

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

Etter den markerte oppgangen i norsk økonomi gjennom 1993 og 1994 tyder utviklingen i korttidsstatistikk fra Statistisk sentralbyrå på en demping i den underliggende veksten i produksjon og etterspørsel hittil i 1995. Som følge av kraftig vekst gjennom fjoråret, vil imidlertid også en mer moderat utvikling i sentrale makroøkonomiske størrelser gjennom 1995 kunne gi relativt høye årsvekstrater. Ifølge våre prognoser blir økningen i BNP for fastlands-Norge om lag like sterk i år som i fjor. For neste år ligger det imidlertid an til en viss nedgang i veksttakten i norsk økonomi. Korttidstatistikken peker videre i retning av en vridning i etterspørselen bort fra konsum og tradisjonell vareeksport og over mot investeringer, et trekk som gjenfinnes i anslagene for 1995 og 1996.

Det internasjonale konjunkturoppsvinget, som startet i USA i 2. kvartal 1991 og senere forplantet seg til det kontinentale Europa, var en viktig faktor bak oppgangen i norsk økonomi i 1993/94. Det ligger nå an til nedgang i veksten i USA gjennom perioden 1994-96. Veksten i EU-området vil trolig bli litt høyere inneværende år enn i fjor, for så å svekkes noe neste år. Imidlertid vil en fortsatt moderat prisstigning kunne åpne for en mer ekspansiv pengepolitikk i USA, og dette kan bidra til å holde de europeiske rentene nede. Det kan dermed være duket for ny internasjonal oppgang mot slutten av 1996 eller senest i 1997. Både presidentvalget i USA neste år og videreføringen av Maastricht-prosessen i Europa bidrar til ekstra usikkerhet rundt utviklingen i 1996-97.

Selv om oppgangen i norsk økonomi trolig vil dempes merkbart neste år, kan veksten i BNP for fastlands-Norge gjennom perioden 1994-96 bli om lag som gjennom høykonjunkturårene 1984-1986. Men mens oppgangen den gang langt på vei ble båret frem av en meget sterk låne-

Hovedtall for norsk økonomi

Vekstrater i prosent

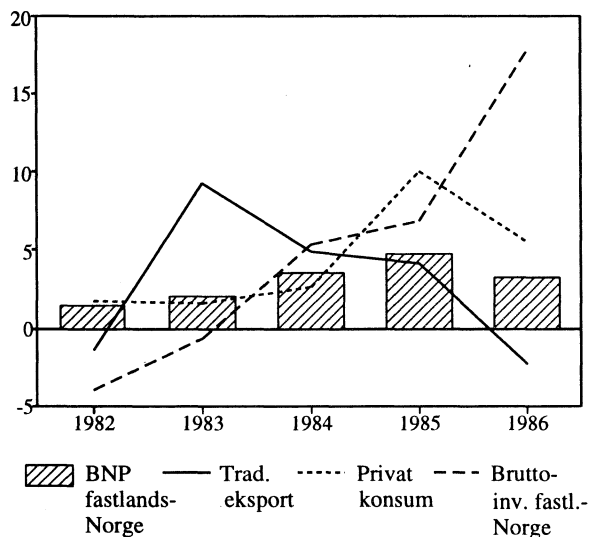
	1994	1995	1996
BNP	5,1	4,8	3,7
Privat konsum	4,4	2,7	1,9
Arbeidsledighetsrate ¹⁾	5,4	5,1	4,8
Konsumprisindeksen	1,4	2,5	2,4

1) Nivå tall i prosent.

finansiert vekst i privat konsum, har impulsene fra oppsvinget i eksporten av tradisjonelle varer i den inneværende høykonjunkturen vært om lag av samme størrelse som impulsene fra privat konsum. Dette henger sammen med at konsumoppsvinget denne gangen i stor grad kan føres tilbake til den generelle rentenedgangen i Europa gjennom 1993-94, som også har bidratt til den økte etterspørselen etter norske eksportvarer. Selv om husholdningenes spare rate har gått noe ned i den nåværende konjunkturoppgangen, ser den ut til å holde seg i området 3 - 4 prosent, mens den i 1986 var nede i -6 prosent. Som for 10 år siden ligger det også nå an til at utviklingen i investeringene vil bidra til å forlenge oppgangen, men god inntjening i næringslivet gir grunnlag for en større grad av egenkapitalfinansiering nå enn på midten av 80-tallet. Den relativt lave veksten i kreditttilførselen trekker i retning av at den pågående konjunkturoppgangen ikke vil slå over i en nedgangsfase av samme styrke som i siste halvdel av 1980-tallet, selv om det ligger an til en avmatning i tiden fremover. Så langt i oppgangen er det heller ingen klare tegn til vesentlig økning i den underliggende inflasjonstakten. Et høyt nivå på oljeproduksjonen bidrar til store overskudd på driftsbalansen overfor utlandet, selv om realprisen på olje nå historisk sett ligger relativt lavt.

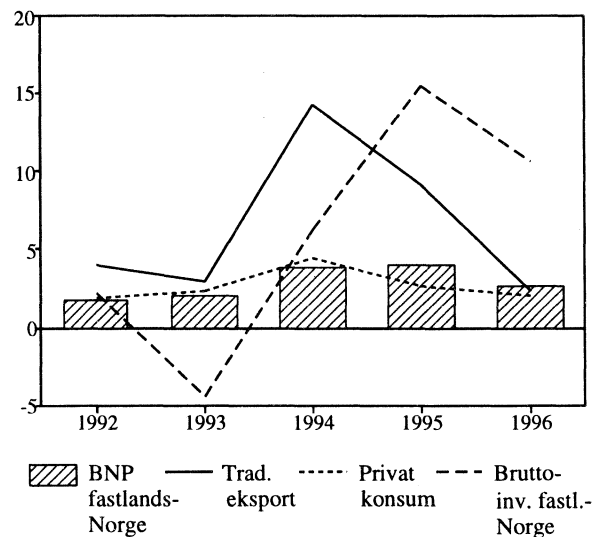
Konjunkturforløpet 1982-86

Prosentvis vekst fra foregående år

Konjunkturforløpet 1992-1996

Prosentvis vekst fra foregående år

Internasjonal økonomi

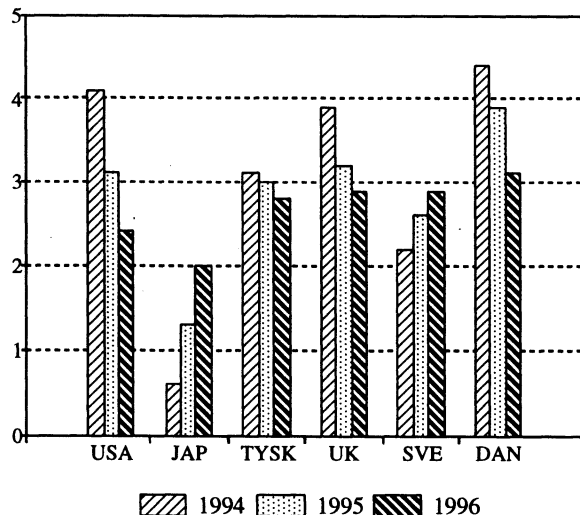
Forventningene til den økonomiske utviklingen i OECD-området er den siste tiden blitt noe nedjustert, først og fremst som følge av at veksten i Japan har blitt svakere enn antatt og av finanskrisen i Mexico. I de engelsktalende industrilandene, med USA i spissen, ser konjunkturtoppen ut til å være passert, mens de europeiske landene trolig når toppen i inneværende år. For OECD-landene under ett ligger det an til en BNP-vekst på rundt 2 3/4 prosent både i år og neste år, mot en økning på 3 prosent fra 1993 til 1994. Det er ventet at prisstigningen fortsatt vil holde seg lav. Den høye arbeidsledigheten i flere av OECD-landene, spesielt i Europa, begynte å falle etterhvert som konjunkturoppgangen styrket seg i fjor. Ledigheten er ventet å ligge rundt 7 1/2 prosent for hele OECD-området neste år.

Foreløpige nasjonalregnskapstall for USA viser en vekst i bruttonasjonalproduktet (BNP) på 2,7 prosent (sesongjustert årlig rate) i 1. kvartal i år. Svekkelsen i forhold til 4. kvartal i fjor - da veksten var på 5,1 prosent - var om lag som ventet. Utviklingen i privat forbruk og investeringer trakk fortsatt veksten opp, mens nettoeksporten ga svake impulser. Bakgrunnen for dempingen av den økonomiske aktiviteten er i første rekke en strammere pengepolitikk. Sentralbanken har siden februar i fjor hevet fondsrenten syv ganger med tilsammen 3 prosentpoeng, til 6,0 prosent. Renteøkningene ble begrunnet med økende inflasjonsfare som følge av det kraftige økonomiske oppsvinget. Korttidsindikatorerne for april og mai peker imidlertid mot en noe raskere nedkjøling av den økonomiske veksten enn tidligere antatt, og prisstigningen har hittil i år holdt seg i overkant av 3 prosent på 12-månedersbasis. Arbeidsledigheten har økt med 0,3 prosentpoeng siden årsskiftet og lå i mai på 5,7 prosent. Det er derfor ventet at sentralbanken vil

sette ned renten i løpet av sommeren. Til tross for at renten i USA økte raskere og mer enn i flere av de øvrige G7-landene i fjor, deprimerte dollaren betydelig overfor andre hovedvalutaer. Den dramatiske nedgangen i valutakursen ved inngangen til 1995 ble utløst av krisen i Mexico. Både det store underskuddet i utenriksøkonomien, som er ventet å bli nær 2 1/2 prosent av BNP i år, og markedets forventninger om snarlig rentenedgang, tilsier at dollaren vil holde seg lav mot viktige valutaer som mark og yen. Underskuddet på handelsbalansen var i mars på 9,1 milliarder dollar, noe lavere enn de månedlige underskuddene registrert i fjor. Det politisk følsomme underskuddet mot Japan økte imidlertid kraftig. Som følge av stagnasjon i de tosidige forhandlingene om tiltak for å fjerne handelshindringer, har de amerikanske myndighetene varslet at det iverksettes sanksjoner mot import av luksusbiler fra Japan i slutten av juni. Prognosene peker mot en BNP-vekst i overkant av 3 prosent i år, og en ytterligere demping av aktiviteten neste år.

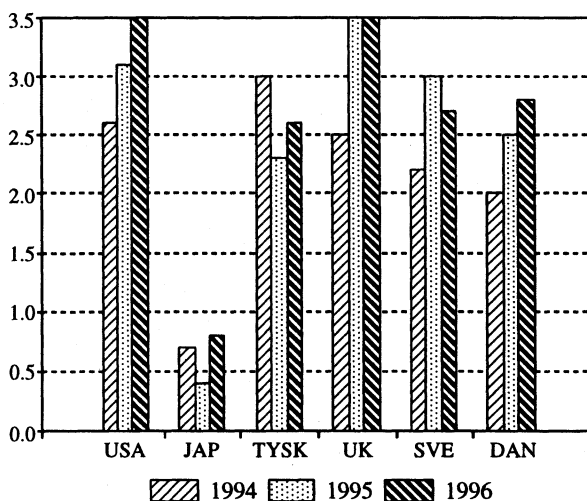
I Japan viser nasjonalregnskapstall at BNP økte med 0,6 prosent fra 1993 til 1994, etter å ha falt med 0,2 prosent året før. Ved inngangen til inneværende år var det klare tegn til at den økonomiske veksten var i ferd med å ta seg opp. Japan har imidlertid gjennomgått en turbulent periode de siste månedene. Jordskjelvet i Kobe i januar i år bidro til lavere aktivitet i 1. kvartal, og gjentatte terrorhandlinger har rystet det tidligere så beskyttede samfunnet. I tillegg har valutaen siden nyttår appresiert med rundt 15 prosent mot dollar, noe som har ført til kraftig press på eksportindustriens lønnsomhet. Tilgjengelig korttidsstatistikk for mars og april antyder en meget svak utvikling i innenlandsk etterspørsel, og industriproduksjonen falt med 0,2

BNP-vekst for utvalgte land
Prosent

Kilde: Consensus Forecasts og nasjonale kilder.

Vekst i konsumprisene
Prosent

Kilde: Consensus Forecasts og nasjonale kilder.

prosent fra mars til april. Også arbeidsmarkedsstatistikken peker i retning av en svært moderat vekst i den økonomiske aktiviteten. I april ble det registrert en ledighet på 3,2 prosent, og dette er det høyeste nivået som er målt siden datainnsamlingen begynte i 1953. Offentlig sektors sterke finansielle posisjon har satt myndighetene i stand til å føre en ekspansiv politikk i nedgangsperioden. I april ble den syvende stimuleringspakken siden 1992 lagt frem. Som et supplement til de foreslåtte tiltakene ble sentralbankens diskonto senket med 0,75 prosentpoeng til 1,0 prosent få dager etter. Dette fikk imidlertid ingen umiddelbar effekt på valutakursen, og yen er fortsatt sterk i forhold til dollar. Overskuddet på handelsbalansen har falt i to måneder på rad, men var likevel 10,9 milliarder dollar i april. Prognosene for BNP-veksten er nedjustert siden forrige kvartal, og antyder nå en vekst rundt 1 1/4 prosent i inneværende år, mens det er ventet noe høyere vekst neste år.

I Tyskland økte BNP med nesten 3 prosent i fjor, fordelt på 9 prosent vekst i de østlige delstatene og 2,3 prosent i de vestlige. Samme vekstrate er anslått for inneværende år av de seks samarbeidende tyske konjunkturinstituttene. Mens eksporten har vært den viktigste vekstfaktoren så langt i oppgangsfasen, ventes privat konsum å ta over neste år. Den sterke appresieringen av tyske mark mot andre europeiske valutaer og mot dollar hittil i år vil trolig gi et visst negativt utslag på eksportutviklingen, mens økte inntekter for husholdningene vil kunne gi sterkere forbruksvekst i tiden fremover. Lønnskostnadene pr. produsert enhet falt i fjor og bidro til bedret konkurranseevne og god eksportutvikling. Etter en kortvarig streik resulterte årets lønnsoppgjør i de vestlige delstatene i lønnsstillegg på 3,5-4 prosent for privat sektor. Sammen med en reduksjon i arbeidstiden på 1 time pr. uke fra 1. oktober, vil dette bidra til en betydelig vekst i lønnskostnadene. Prisstigningen har ligget rundt 2,3 prosent i årets fem første måneder, mens arbeidsledigheten ser ut til å ha stabilisert seg på i overkant av 8 prosent i de vestlige delstatene og rundt 14 prosent i de østlige, etter en viss nedgang i fjor. Kapasitetsutnyttelsen i industrien (i de vestlige delstatene) økte fra 80,3 prosent i 1. kvartal i fjor til 85,4 prosent i samme kvartal i år, fortsatt klart under topp-nivået i forrige konjunkturoppgang. Bundesbank senket i slutten av mars diskontoen fra 4,5 til 4 prosent. Dette må ses på bakgrunn av den sterke appresieringen av tyske mark, samt svært lav vekst i pengemengden og stabil prisutvikling. De offentlige finansene bedret seg betydelig i fjor, vesentlig som følge av oppgangskonjunktoren, og det samlede budsjettunderskuddet (inkl. Treuhand) ventes å komme ned i rundt 2 prosent av BNP i inneværende år, mao. klart under Maastricht-kravet der 3 prosent er satt som maksimum.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg BNP i Storbritannia med 3,7 prosent fra 1. kvartal i 1994 til samme kvartal i år, mens BNP-veksten for fjoråret som helhet var 3,9 prosent. Prognosene peker i retning av gradvis svakere vekst de neste to årene, som følge av en viss avmatning av privat konsumetterspørsel og mindre bidrag fra nettoeksporten. Det ventes imidlertid betydelig oppgang i investeringene i maskiner og utstyr i tiden fremover. Det har

Hovedtall for internasjonal økonomi

	1994	1995	1996
USA			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	4,1	3,1	2,4
Konsumprisvekst	2,6	3,1	3,5
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-2,3	-2,4	-2,0
Arbeidsledighet (nivå)	6,1	5,6	5,7
Kortsiktig rente (prosent)	4,7	6,1	5,5
Langsiktig rente (prosent)	7,1	6,9	6,5
Japan			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	0,6	1,3	2,0
Konsumprisvekst	0,7	0,4	0,8
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	2,8	2,6	1,9
Arbeidsledighet (nivå)	2,9	3,0	3,1
Kortsiktig rente (prosent)	2,3	1,9	3,3
Langsiktig rente (prosent)	3,7	3,4	4,1
Tyskland			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	2,9	3,0	2,8
Konsumprisvekst ²⁾	3,0	2,3	2,6
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,1	-0,9	-0,8
Arbeidsledighet (nivå)	8,9	9,2	8,8
Kortsiktig rente (prosent)	5,3	4,6	5,3
Langsiktig rente (prosent)	6,8	6,8	6,6
Storbritannia			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	3,9	3,2	2,9
Konsumprisvekst ³⁾	2,5	3,5	3,5
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	1,3	1,4	1,5
Arbeidsledighet (nivå)	9,3	8,1	7,4
Kortsiktig rente (prosent)	5,5	6,9	7,2
Langsiktig rente (prosent)	8,2	8,2	8,2
Sverige			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	2,2	2,6	2,9
Konsumprisvekst	2,2	3,0	2,7
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	0,5	2,7	4,0
Arbeidsledighet (nivå)	8,0	7,4	6,7
Kortsiktig rente (prosent)	7,4	8,6	8,8
Langsiktig rente (prosent)	9,1	10,0	8,7
Danmark			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	4,4	3,9	3,1
Konsumprisvekst	2,0	2,5	2,8
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	2,4	2,0	2,2
Arbeidsledighet (nivå)	12,1	10,2	9,7
Kortsiktig rente (prosent)
Langsiktig rente (prosent)	7,8	8,6	8,1

1) Volumendring i prosent fra året før.

2) Gjelder Tyskland (vest).

3) Prisindeksen for detaljomsetningen
Kilde: Consensus Forecasts og DRI (renter).
Nasjonale kilder for Sverige og Danmark.

vært tegn til et visst oppsving i konsumprisene i år, men fortsatt moderat lønnsvekst og sterk produktivitetsvekst ser ut til å dempe inflasjonstendensene. Den underliggende prisveksten (dvs. utenom renter) var i gjennomsnitt 2,7 prosent i årets fire første måneder. Pundet har falt med 5 prosent effektivt hittil i 1995, noe som trolig vil gi prisimpulser etterhvert. Arbeidsledigheten begynte å avta tidlig i konjunkturoppgangen og antall ledige utgjør nå 8,4 prosent av arbeidsstyrken. I gjennomsnitt ble ledigheten redusert med rundt 25 000 personer pr. måned i 1. kvartal i år og tilsammen er det 600 000 færre ledige nå enn i 1993. Sentralbanken har hevet basisrenten med tilsammen 1,5

prosentpoeng siden september i fjor, og renten ligger nå på 6,75 prosent. En ytterligere innstramning av pengepolitikken var ventet i begynnelsen av mai, men finansministeren gikk imot rådet fra sentralbanken, antakelig av hensyn til investeringsutviklingen. Beslutningen om ikke å heve renten synes å ha sådd noe tvil om mulighetene til å holde prisveksten innenfor den nedre delen av målsonen på 1-4 prosent. Finanspolitikken har de siste årene vært kontraktiv og den gjennomsnittlige inntektsskatten er anslått å øke fra 40,6 prosent i 1993 til 42,5 prosent i 1995. Statens lånebehov har derfor blitt redusert, og forventes å komme ned på et nivå tilsvarende 3,4 prosent av BNP i inneværende budsjettår.

I Sverige fortsetter den moderate konjunkturoppgangen. BNP økte med 3,5 prosent fra 4. kvartal i 1993 til samme kvartal i fjor, og veksten i BNP ble dermed 2,2 prosent for 1994 sett under ett. Eksporten vokste med hele 13,8 prosent i 1994, mens innenlandsk etterspørsel utviklet seg svakt. Fallet i investeringer og konsum ser imidlertid ut til å ha stanset opp. Den moderate oppgangen ventes å fortsette de neste to årene; BNP-veksten antas å bli 2,6 prosent i år og noe sterkere neste år. Investeringene, særlig i industrien, vil trolig overta som hoveddrivkraft i økonomien, mens eksporten ikke vil vokse like sterkt som tidligere. På tross av oppgangen i aktivitetsnivået, bidrar skatteøkninger til at husholdningenes disponible inntekt ventes å falle i 1995 for deretter å holde seg tilnærmet uendret i 1996. En regner likevel med at privat konsum vil være stabilt i år, og øke svakt neste år. Det ventes en viss økning i inflasjonen i tiden fremover, hovedsakelig som følge av økte indirekte skatter og høyere importpriser. Arbeidsledigheten antas å falle de to kommende årene; fra 8,0 prosent i 1994 til 6,7 prosent i 1996, mens andelen av arbeidsstyrken på arbeidsmarkedstiltak ventes å ligge stabilt på om lag 5 prosent. Den statsfinansielle situasjonen er fremdeles vanskelig,

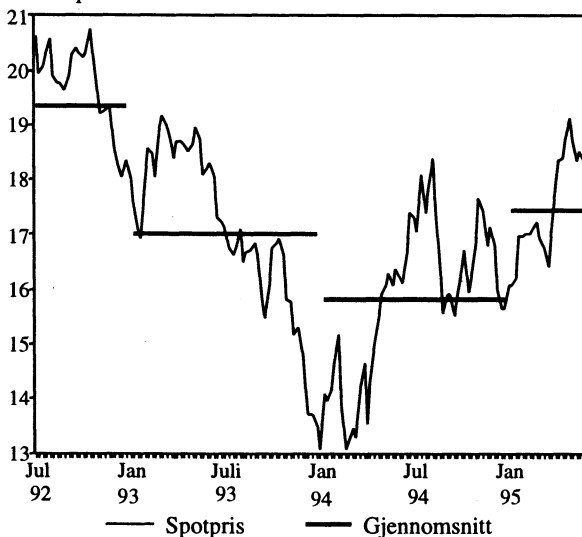
men den svenske regjeringens prognoser er mer optimistiske enn tidligere. Den regner nå med at statsgjelden stabiliseres i forhold til BNP allerede i 1996, mens en tidligere antok at dette ville skje i 1998. Dette skyldes dels ytterligere finanspolitiske innstramminger og dels den bedre konjunktursituasjonen.

Nasjonalregnskapstall for Danmark viser en årlig BNP-vekst i 1994 på 4,4 prosent. Ifølge prognosene vil oppgangen svekkes noe gjennom 1995 og 1996, hovedsakelig på bakgrunn av forventninger om lavere produktionsvekst i offentlig sektor samt en noe svakere veksttakt i privat konsum. Både eksporten og importen tiltok gjennom årets to første måneder og lå i gjennomsnitt henholdsvis 10,0 og 12,2 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Fortsatt sterk oppgang i markedene for danske produkter ligger bak vekstanslagene for eksporten i 1995 og 1996 på 6,9 og 5,7 prosent. Med en tilsvarende sterk økning i importen, er det liten grunn til å vente betydelige endringer i handelsbalansen. Den igangsatte orlovsordningen synes så langt å ha bidratt til en markert reduksjon i antall arbeidsledige. Prognosene indikerer at ledighetsraten vil falle fra i overkant av 12 prosent i 1994 til rundt 10 prosent i år og neste år. Selv om antall ledige falt med om lag 65 000 i fjor, ble det likevel 15 000 flere langtidsledige. Årets lønnsforhandlinger og de endelige tallene for fjorårets inflasjon kan gi grunnlag for en viss oppjustering av inflasjonsanslagene for 1995 og 1996. I tillegg knytter det seg spenning til hvorvidt de lokale lønnsstillingene vil bidra til et ytterligere prispress. Underskuddet på offentlige budsjetter ventes å falle fra 4 prosent av BNP i 1994 til 2,1 prosent i 1996, og derved vil Danmark oppfylle Maastricht-kravet.

Oljeprisene har så langt i år vist en stigende tendens, og prisen på Brent Blend har den siste tiden ligget rundt 18 dollar pr. fat, mot om lag 16 dollar ved årsskiftet. Årsaken til oppgangen er blant annet økt etterspørsel etter olje i OECD-Europa, der forbruket har vært stabilt de tre siste årene. Etterspørselen etter bensin har vokst betydelig i USA, noe som har hatt stor virkning på oljeprisene. Den kraftige prisoppgangen i april skyldtes også at flere raffinerier var ferdige med rutinemessig vedlikehold og dermed ønsket å bygge opp nye lagre av oljeprodukter. Samtidig var en del produksjonsfelt i ferd med å starte sin vedlikeholdssesong, og dette gir etterhvert noe redusert produksjon på disse feltene. Prognoser for markedssituasjonen i andre halvår i år tyder ikke på vesentlige endringer i totalbildet. Det er derfor ventet at oljeprisen vil holde seg relativt stabil frem mot årsskiftet, med muligheter for en svak oppgang neste år.

Spotprisen på Brent Blend

Dollar pr. fat

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

Norsk økonomi

Utviklingen hittil i år¹

Basert på tilgjengelige opplysninger er økningen i BNP for fastlands-Norge fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år anslått til 1,5 prosent sesongjustert, moderat høyere enn den trendmessige veksten gjennom de foregående to årene. Utviklingen i industriproduksjonen og i bygg- og anlegg bidro til å trekke vekstraten opp, mens de tjenesteytende næringene ser ut til å ha hatt et noe svakere forløp. Månedstall fra produksjonsindeksen til og med april i år tyder imidlertid på en demping i den underliggende veksten i industriproduksjonen gjennom det siste halve året. Som følge av dårlig vær i Nordsjøen i januar gikk produksjonen av olje og gass ned med vel 1 prosent sesongjustert fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, og BNP i alt økte mindre enn BNP for fastlands-Norge.

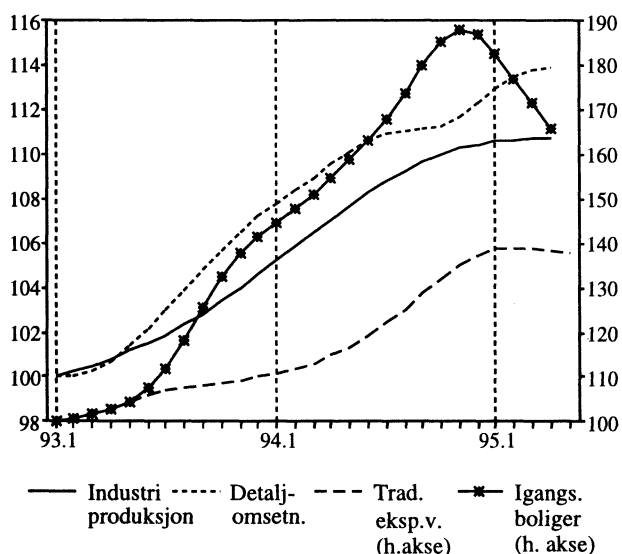
Statistisk sentralbyrås korttidsstatistikk og annen informasjon tyder på en viss nedgang i den underliggende veksten i husholdningenes etterspørsel. Foreløpige anslag viser en økning i privat konsum på om lag ¼ prosent fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Dette er på linje med utviklingen i 4. kvartal i fjor, men klart svakere enn den underliggende veksten gjennom de foregående seks kvartalene. Varekonsumet gikk noe sterkere opp enn samlet konsum, men den kraftige veksten i bilkjøpene gjennom 1993 og 1994 ser ut

til å flate ut. Etter en vekst på 19 prosent sesongjustert fra 1. til 4. kvartal i fjor, falt tallet på nyregistrerte personbiler med 0,8 prosent i 1. kvartal i år. For perioden april-mai lå registreringstallene likevel 2,8 prosent over nivået i 4. kvartal i fjor. Detaljomsetningsvolumet, som er en indikator for utviklingen i varekonsumet, lå i april sesongjustert om lag på samme nivå som i gjennomsnitt for årets tre første måneder. Boliginvesteringene økte med noe over 2,5 prosent i 1. kvartal i år, markert svakere enn den gjennomsnittlige veksten gjennom de foregående seks kvartalene. Igangsettingstallene for april peker imidlertid i retning av en noe sterkere vekst i 2. kvartal. Prisene i annenhåndsmarkedet for boliger viste fortsatt oppgang i 1. kvartal i år, men veksten ser ut til å være avtagende.

Det er nærliggende å se tendensen til avmatning i husholdningenes etterspørsel på bakgrunn av utviklingen i finansinstitusjonenes utlåns- og innskuddsrenter. Husholdningenes reelle lånekostnader falt fra rundt 7,5 prosent i 1992 til om lag 4,5 prosent i fjor. Rentenedgangen stoppet imidlertid opp i andre halvår i fjor, og utlånsrentene lå ved utgangen av 1. kvartal i år bare vel 0,5 prosentpoeng lavere enn på samme tidspunkt i fjor. Utviklingen i markedrentene hittil i 1995 peker heller ikke i retning av noen ytterligere nedgang i rentenivået i finansinstitusjonene fremover. Mens rentene i pengemarkedet viste nedgang

Trendutviklingen i noen månedsindikatorer

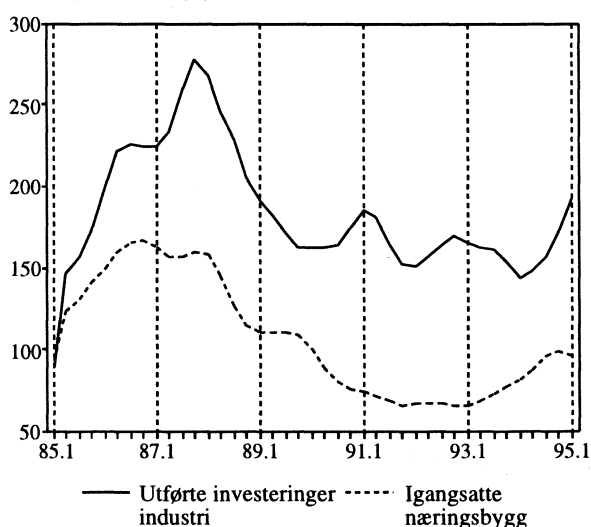
Indekser. Januar 1993 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

To investeringsindikatorer

Sesongjusterte og glattede indekser. 1. kv. 1985 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

¹ Statistisk sentralbyrå er i gang med en omfattende revisjon av nasjonalregnskapet. Arbeidet er nærmere omtalt i Ukens statistikk nr. 49/94. Reviderte tall for årene 1988-1992 er planlagt publisert i Ukens statistikk 6. juli. I september vil det bli publisert reviderte nasjonalregnskapstall for hele perioden 1988-1994, og dessuten tall for 1. og 2. kvartal 1995. Som følge av arbeidet med hovedrevisjonen blir det ikke publisert tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet for 1. kvartal 1995 i denne utgaven av Økonomiske analyser. Tallfestingen av nasjonalregnskapstørrelsene for 1. kvartal 1995 i denne utgaven av Konjunkturtendensene er derfor basert på en mer summarisk behandling av SSBs korttidsstatistikk og andre indikatorer for den økonomiske utviklingen enn det som er vanlig ved utarbeiding av kvartalsvise nasjonalregnskapstall.

Konjunkturtendensene i hovedtrekk¹⁾

	Mrd. 1991-kr.		Prosentvis endring fra samme periode året før				Prosentvekst fra foregående kvartal Sesongjustert			
	1994	1994	94.2	94.3	94.4	95.1	94.2	94.3	94.4	95.1
Realøkonomi										
Privat konsum	380,1	4,4	4,8	3,5	3,1	1,4	0,0	1,2	0,2	0,3
Offentlig konsum	161,0	2,7	5,2	0,9	0,3	1,5	-0,3	-0,3	-0,0	2,0
Bruttoinvesteringer i alt	147,2	7,9	29,3	4,7	4,5	21,5	11,0	9,6	-17,5	17,8
- fastlands-Norge	92,9	6,2	4,2	8,4	9,4	20,0	10,5	5,1	4,5	-1,1
- påløpte oljeinvesteringer ³⁾	52,9	1,8	-7,8	5,7	-6,1	12,8	7,2	22,4	-32,1	24,5
Etterspørsel fra fastlands-Norge ⁴⁾	634,0	4,2	4,8	3,6	3,4	3,8	1,3	1,4	0,8	0,5
Eksport	357,1	7,6	3,7	7,9	7,3	4,8	0,2	0,5	5,5	0,6
- råolje og naturgass	126,1	11,2	10,6	8,6	7,9	3,0	-0,0	-5,6	12,9	-3,3
- tradisjonelle varer	137,9	14,3	7,0	20,3	13,9	15,4	0,8	7,5	2,2	2,3
Import	281,0	7,2	8,5	9,1	3,4	8,0	3,2	7,4	-8,0	5,1
- tradisjonelle varer	183,8	15,2	19,0	16,1	11,9	9,8	3,0	4,1	-0,3	2,3
Bruttonasjonalprodukt	764,4	5,1	7,0	3,1	4,5	4,2	0,9	-0,1	2,0	1,0
- fastlands-Norge	610,4	3,9	5,2	2,7	3,7	4,5	0,8	0,3	1,4	1,5
Arbeidsmarkedet⁵⁾										
Utførte timeverk		1,5	0,6	0,9	0,0	0,5
Sysselsatte personer		1,5	0,6	0,8	0,5	0,5
Arbeidsstyrke		0,9	0,9	0,3	0,5	0,7
Arbeidsledighetsrate, nivå		5,4	5,8	5,2	5,2	5,4
Priser										
Konsumprisindeksen ⁶⁾		1,4	1,0	1,6	1,8	2,6
Eksportpriser tradisjonelle varer		1,6	0,3	1,7	4,7	7,0	-0,1	1,8	1,5	2,9
Importpriser tradisjonelle varer		0,4	0,1	0,1	0,9	3,2	-3,5	4,0	0,0	1,4
Utenriksregnskap										
Driftsbalansen, milliarder kroner		23,7	4,7	1,8	9,2	8,0
MEMO (ujusterte nivå tall):										
Pengemarkedsrente (3mnd. NIBOR)		5,7	5,2	5,9	6,7	5,4
Gjennomsnittlig lånerente ⁷⁾		8,4	8,4	8,1	8,1	8,1
Råoljepris i kroner ⁸⁾		112,0	116,0	114,6	112,5	110,2
Industriens effektive kronekurs (1992=100)		106,3	106,8	105,5	105,4	103,7

1) Tallene for 1994 kan avvike noe fra tall publisert i Økonomiske analyser 2/95 på grunn av ny informasjon.

2) Fra og med Økonomiske analyser 5/94 er nytt sesongjusteringsprogram tatt i bruk som følge av overgang til ny produksjonsplattform for kvartalsvis nasjonalregnskap.

3) Vekst fra samme periode året før.

4) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

5) Kvartalstallene er beregnet ut fra sesongjusterte månedstall.

6) Prosentvis vekst fra samme periode året før.

7) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

8) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

Kilde: SSB.

frem til midten av april, har de deretter gått noe opp, og differensen til tilsvarende tyske renter har økt markert. Kapitalmarkedsrentene har imidlertid fulgt de tilsvarende tyske rentene nedover og lå i begynnelsen av juni om lag ¾ prosentpoeng under nivået ved årsskiftet.

Etter to og et halvt år med svak underliggende utvikling økte industriinvesteringene markert gjennom fjoråret. Den sterke veksten fortsatte i 1. kvartal i år, og Statistisk sentralbyrås investeringsstatistikk for 2. kvartal antyder at veksten i industriinvesteringene kan komme opp i mellom 30 og 40 prosent i år, for deretter å øke ytterligere neste år. Også investeringene i kraftforsyning økte noe i 1. kvartal i år, mens foreløpige opplysninger tyder på en relativt svak utvikling i investeringene i tjenesteytende næringer. På-løpte investeringer i oljevirksomheten økte med nærmere 25 prosent sesongjustert fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i

år, og det ligger nå an til ytterligere oppgang i disse investeringene gjennom resten av året.

Mens det ser ut til at etterspørselen fra fastlands-Norge utviklet seg svakere enn produksjonen i 1. kvartal i år, fortsatte veksten i eksporten av tradisjonelle varer i om lag samme tempo som gjennom fjoråret. Prisene på tradisjonelle eksportvarer viste også sterk vekst, og lå i 1. kvartal i år sesongjustert rundt 5 prosent over gjennomsnittsnivået for fjoråret. Sesongjusterte månedstall for utenrikshandelen med varer viser at verdien av eksporten av tradisjonelle varer har holdt seg relativt konstant gjennom årets fem første måneder. Eksporten av petroleum gikk noe ned fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år i volum, i tråd med utviklingen i produksjonen.

Importen av tradisjonelle varer gikk også opp i 1. kvartal både i volum og pris, men veksten var svakere enn for eksporten. Utviklingen i månedstallene peker i retning av ytterligere oppgang i importverdien i 2. kvartal.

Ifølge tall fra SSBs arbeidskraftsundersøkelse (AKU) økte både tallet på utførte timeverk og antall sysselsatte personer med om lag 0,5 prosent sesongjustert i 1. kvartal i år, etter en like markert oppgang gjennom fjoråret. Veksten i arbeidsstyrken var imidlertid enda sterkere, og tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt økte sesongjustert fra et nivå tilsvarende 5,2 prosent av arbeidstyrken i 4. kvartal i fjor til 5,4 prosent i 1. kvartal i år. Summen av registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak utenom utføring viste derimot nedgang til og med april i år, men gikk svakt opp igjen i mai. Både den demografiske utviklingen og den sterke veksten i tallet på personer under utdanning de senere årene trekker i retning av en fortsatt sterk vekst i arbeidstilbudet i tiden fremover.

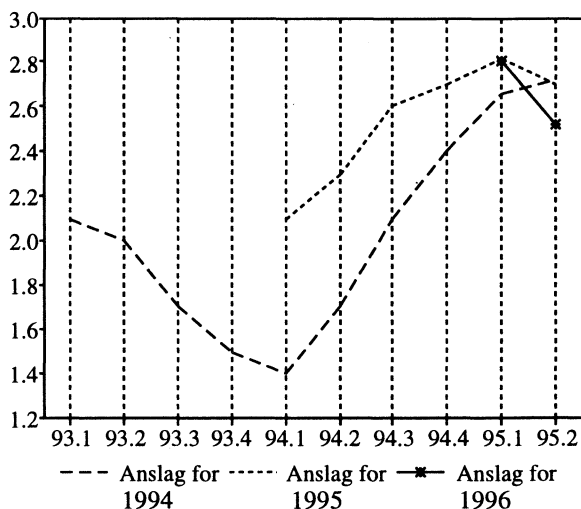
Konsumprisindeksen økte med 2,6 prosent fra januar-mai i fjor til januar-mai i år. Målt i forhold til samme måned året før har prisveksten vært relativt stabil hittil i år. Utviklingen i husleiene og i prisene på jordbruks- og fiskevarer bidrar fortsatt til å dempe den generelle prisstigningen, mens utviklingen i prisene på andre norskproduserte konsumvarer trekker prisveksten opp. Resultatene så langt i inntektsoppgjørene antyder en gjennomsnittlig lønnsvekst i offentlig sektor på rundt 3 prosent i år, dersom glidningen blir om lag som i de to foregående årene. I LO-NHO området bidrar overheng og tariff tilleggene med 1 ¼ prosentpoeng til den gjennomsnittlige lønnsveksten. Med samme glidning som i 1993 og 1994 vil årslønnsveksten bli rundt 2 ½ prosent, men den sterke veksten i lønnsomheten i deler av industrien trekker i retning av en noe høyere glidning enn dette.

Driftsregnskapet overfor utlandet viste et overskudd på nær 8 milliarder kroner i 1. kvartal i år, det samme som i 1. kvartal 1994. En økning i overskuddet på handelsbalansen på 2,3 milliarder kroner ble motsvart av en like stor oppgang i underskuddet på rente- og stønadsbalansen. Det må sees i sammenheng med at underskuddet på rente- og stønadsbalansen var uvanlig lavt i 1. kvartal i fjor, som følge av ekstraordinært store renteinntekter for Norges bank og NRKs inntekter i forbindelse med OL på Lillehammer.

Utsiktene for 1995 og 1996

Den positive utviklingen i norsk økonomi ser ut til å fortsette i år og til neste år, men med en tendens til avtakende vekst gjennom perioden. Utvinning av petroleum vil øke sterkt og derved bidra til at BNP-veksten holder seg på et historisk høyt nivå. Offentlig sektors etterspørsel anslås å vokse moderat de nærmeste årene. Vekstimpulsene fra utlandet og husholdningene forventes å avta noe i forhold til 1994. Veksten i innenlandsk produksjon gjennom 1993 og 1994 og økt lønnsomhet i næringslivet bidrar til at investeringene i fastlandsøkonomien tar seg opp, mens petro-

BNP-vekstslag for Norges handelspartnere for årene 1994 - 1996 gitt på ulike tidspunkter

Kilde: Consensus Forecasts.

leumssektorens investeringsetterspørsel rettet mot norske leverandører avtar både i år og til neste år.

Oppgangen i sysselsettingen vil i følge beregningene fortsette gjennom hele perioden. Nedgangen i arbeidsledigheten dempes imidlertid av en betydelig vekst i arbeidsstyrken. Prisstigningen målt ved konsumprisindeksen vil fortsatt holde seg på et moderat nivå. Momsøkningen ved siste årsskifte og tiltakende kapasitetsutnyttning vil bidra til at prisveksten blir om lag 1 prosentpoeng høyere enn i 1994. Økningen i prisveksten og god lønnsomhet i næringslivet bidrar til en viss oppgang i lønnsveksten i år og til neste år.

Anslagene for 1995 og 1996 ligger nær opp til fremskrivningene presentert i Økonomiske analyser nr 2/95, men beregningene peker denne gangen i retning av en klarere avdemping av konjunkturoppgangen inn i 1996.

Valutakurser og rentesatser om lag på dagens nivå

Vi forutsetter at pengemarkedsrentene i ECU-området går moderat ned fra dagens nivå gjennom resten av 1995 og første halvår av 1996. I annet halvår 1996 regner vi med at en viss oppgang i de korte tyske rentene vil trekke rentene i ECU-området opp. Som følge av bedring i driftsbalansen og noe lavere prisvekst i Norge enn i ECU-området, vil norske pengemarkedsrenter forbli lavere enn gjennomsnittet for ECU-landene. Finansinstitusjonenes innskudds- og utlånsrenter ventes utfra dette å holde seg stabile gjennom 1995 og 1996.

I fremskrivningen har vi forutsatt en dollarkurs på 6,30 fra og med 3. kvartal og ut beregningsperioden. De øvrige valutakursene er forutsatt å holde seg på nivået fra begynnelsen av juni slik at den importveide verdien av norske kroner i gjennomsnitt øker med om lag 3,4 prosent fra 1994 til 1995.

Utviklingen i noen økonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår

	1994			1995			1996			
	Regnskap	SSB	FIN ¹⁾	NB ²⁾	SSB	FIN ¹⁾	NB ²⁾	SSB	FIN ¹⁾	NB ²⁾
Realøkonomi										
Privat konsum	4,4	2,7	2,6	3	1,9	2,2	2 1/2			
Offentlig konsum	2,7	1,2	1,2	1 1/4	2,0	0,9	1			
Bruttoinvesteringer i alt	7,9	16,7	..	9 1/4	-1,6	..	-3/4			
- fastlands-Norge, fast kapital	6,2	15,4	14,0	12 3/4	10,0	8,1	9 1/2			
- påløpte oljeinvesteringer	1,8	13,9	4,0	3 1/2	-22,9	-24,4	-20			
Etterspørsel fra fastlands-Norge ³⁾	4,2	4,1	4,1	4	3,2	2,8	3 1/4			
Eksport	7,6	7,9	8,3	8	6,5	6,2	5 1/2			
- råolje og naturgass	11,2	10,1	16,7	14 1/4	8,9	9,8	8 3/4			
- tradisjonelle varer	14,3	9,4	7,5	8 1/4	3,8	6,4	5 3/4			
Import	7,2	9,9	7,5	7 1/4	0,9	0,1	3/4			
- tradisjonelle varer	15,2	8,9	5,8	5 3/4	2,9	5,5	4 3/4			
Bruttonasjonalprodukt	5,1	4,8	5,1	4 1/2	3,7	3,6	3 3/4			
- fastlands-Norge	3,9	4,0	3,1	3 1/4	2,7	2,5	2 3/4			
Arbeidsmarked										
Sysselsatte personer	1,5	1,8	1,6	1 1/4	1,1	1,1	1			
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,4	5,1	5	5	4,8	..	4 1/2			
Priser og lønninger										
Lønn pr. timeverk	2,9	3,6	2 1/2 ⁷⁾	3 1/4 ⁷⁾	3,5	..	4 ⁷⁾			
Konsumprisindeksen	1,4	2,5	2 1/2	2 1/2	2,4	..	2 1/4			
Eksportpris tradisjonelle varer	1,6	7,7	7,5	5 3/4	0,9	2,9	2 1/2			
Importpris tradisjonelle varer	0,4	3,0	2,0	2	1,6	2,1	2 1/4			
Utenriksøkonomi										
Driftsbalansen, milliarder kroner	23,7	30,0	35,7	39	53,4	65,4	62			
Driftsbalansen i prosent av BNP	3,1	3,6	4,3	4 3/4	6,1	..	7			
MEMO:										
Pengemarkedsrente (nivå)	5,7	3,3	5,5			
Gjennomsnittlig lånerente (nivå) ⁴⁾	8,4	8,0	8,0			
Råoljepris i kroner (nivå) ⁵⁾	112,0	112,8	115	115	116,6	..	119			
Internasjonal markedsvekst	8,9	7,2	7 1/2	..	5,2			
Importveid kronekurs ⁶⁾	1,3	-3,4	-0,3			
Husholdningers sparerate	3,4	3,3	2,8	2	3,1	2,8	2 1/4			

1) FIN: Anslag ifølge Finansdepartementet, Revidert nasjonalbudsjett 1995.

2) NB: Anslag ifølge Penger og kreditt 1995/2.

3) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

4) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

5) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

6) Positivt fortegn innebærer depresiering.

7) Årslønnsvekst.

Strammere økonomisk politikk

Forutsetningen om den økonomiske politikken er i hovedsak basert på Revidert nasjonalbudsjett for 1995. Utgiftene til OL på Lillehammer bidro til å trekke offentlig konsum opp i 1994, og dette er med på å forklare den lave veksten i denne etterspørselskomponenten fra 1994 til 1995. For 1996 er det lagt til grunn en vekst i offentlig konsum som ligger klart under produksjonsveksten i fastlands-Norge. Skatte og avgiftspolitikken er videreført i 1996.

Høyere inntekter fra skatter og avgifter, økte inntekter fra petroleumsutvinning og redusert nivå på stønadutbetalingene til arbeidsledige bidrar til at offentlig sektors budsjettbalanse bedres i beregningsperioden. Målt ved Maastricht-traktatens definisjoner endres den offentlige budsjettbalansen i fremskrivningen fra å vise et ubetydelig underskudd i

1994, til et overskudd på rundt 2 prosent av BNP i 1995 og vel 3,5 prosent i 1996.

Små negative vekstbidrag fra petroleumsinvesteringene

Investeringene i petroleumvirksomheten er anslått å vokse med om lag 14 prosent fra 1994 til 1995. Dette innebærer en liten oppjustering i forhold til anslaget presentert i Økonomiske analyser nr 2/95. Det ventes fortsatt betydelig import knyttet til ferdigstillelse av flere større prosjekter. Til neste år anslås investeringene i petroleumssektoren å falle med om lag 23 prosent. Korrigert for den spesielt høye importandelen i investeringene i 1995, ligger det an til at etterspørselsimpulsene fra petroleumsinvesteringene faller noe både i år og til neste år.

Fortsatt sterk vekst i eksportmarkedene

Den internasjonale konjunkturoppgangen slo ut i sterk oppgang i spotprisene på en rekke industrielle råvarer i fjor. På grunn av etterslep i justeringen av kontraktfestede priser bidrar dette til markert vekst i prisene på tradisjonelle norske eksportvarer fra 1994 til 1995. Også importprisveksten vil ta seg noe opp, fra 0,4 prosent i fjor til 3 prosent i år. Tar man ut de industrielle råvarene er importprisveksten for de øvrige tradisjonelle varene 0,9 prosent i 1995 og 1,4 prosent i 1996 mot 0,1 prosent i fjor.

I tråd med vekstutsiktene for Norges viktigste handelspartnere er det lagt til grunn en moderat svakere oppgang i markedene for tradisjonelle norske eksportprodukter i år enn i fjor, og ytterligere demping neste år.

For inneværende år ligger det nå an til en vekst i den tradisjonelle vareeksporten som er noe sterkere enn markedsveksten. Sterkere prisvekst på norske eksportvarer enn på konkurrentenes gjennom 1995 slår i beregningene ut i et tap i norske produsenters markedsandeler i 1996.

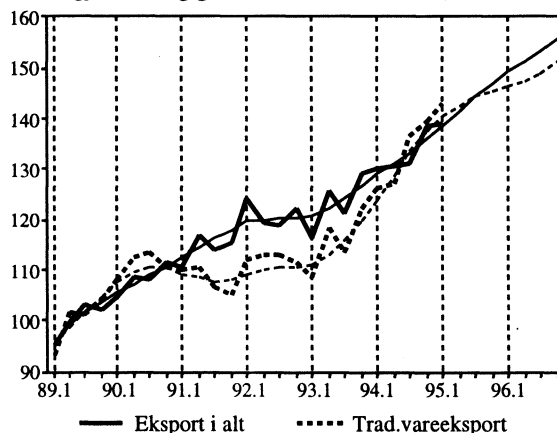
Moderat høyere pris og lønnsvekst

Rentenedgangen gjennom 1993 og inn i 1994 var en viktig forklaringsfaktor bak den lave prisveksten i 1994. Rentenedgangen bidro til at veksten i husleiene, som veier tungt i konsumprisindeksen, nærmest stoppet opp gjennom 1994. Et tilsvarende prisdempende bidrag fra renteutviklingen kan ikke forventes i tiden fremover. Økningen i momsen på 1 prosentpoeng fra 1. januar 1995 bidrar også til noe høyere vekst i konsumprisene. Med en anslått prisoverveltning på 80 prosent forklarer dette om lag 0,4 prosentpoeng av veksten i konsumprisene i år. Elektrisitetsprisene til husholdningene har økt markert hittil i år, etter at de falt svakt fra 1993 til 1994. Dersom disse prisene ikke endres ytterligere i år, blir bidraget til veksten i konsumprisindeksen om lag 0,3 prosentpoeng.

Beregningene gir en oppgang i konsumprisveksten fra 1,4 prosent i fjor til 2,5 prosent i år. Prisveksten ventes å gå moderat ned fra 1995 til 1996. Vi har lagt til grunn et om lag uendret avgiftsopplegg for 1996 og antatt at veksten i elektrisitetsprisene halveres til neste år. Disse faktorene trekker i retning av lavere prisvekst. Imidlertid motvirkes dette noe av svakere produktivitetsvekst og sterkere importprisvekst neste år enn i år. Bedret lønnsomhet i bedriftene, som følge av sterk vekst i eksportprisene, bidrar i følge beregningene til at timelønnsveksten øker fra 2,9 prosent i fjor til 3,6 prosent inneværende år. Denne økningen må ses i lys av at det i 1995 er to færre arbeidsdager enn i 1994. Gjennomsnittlig lønnsvekst pr. normalårsverk kan med utgangspunkt i dette anslås til vel 3 prosent i år. Fortsatt god lønnsomhet og en gradvis bedring i arbeidsmarkedet bidrar ifølge modellberegningen til en gjennomsnittlig timelønnsvekst på 3,5 prosent i 1996. Siden det er en arbeidsdag mer i 1996 enn i 1995 vil veksten i lønn pr. normalårsverk bli noe høyere enn dette.

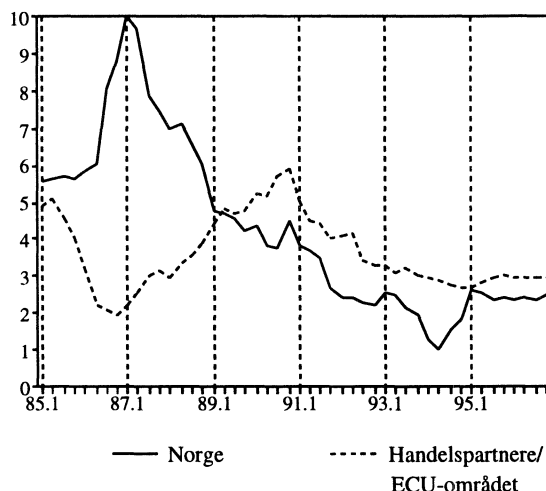
Eksport

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

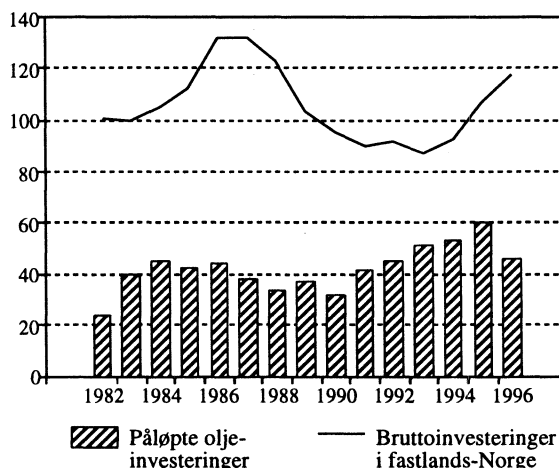
Konsumprisveksten i prosent fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå og OECD

Påløpte oljeinvesteringer og investeringer i fastlands-Norge

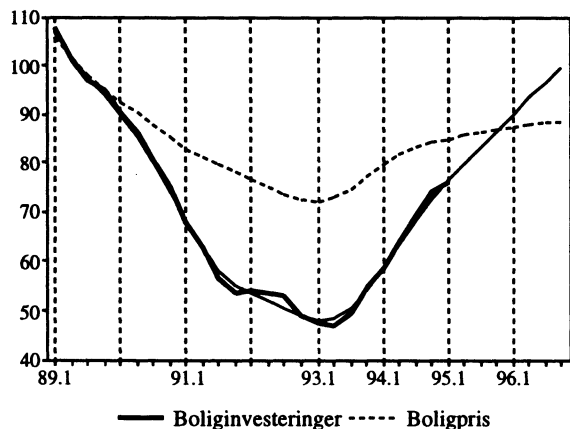
Mrd. 1991-kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Realpris på brukte boliger og boliginvesteringer

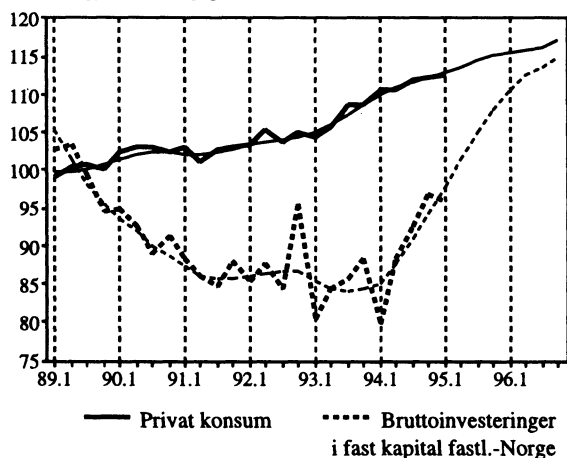
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede indekser (KVARTS)

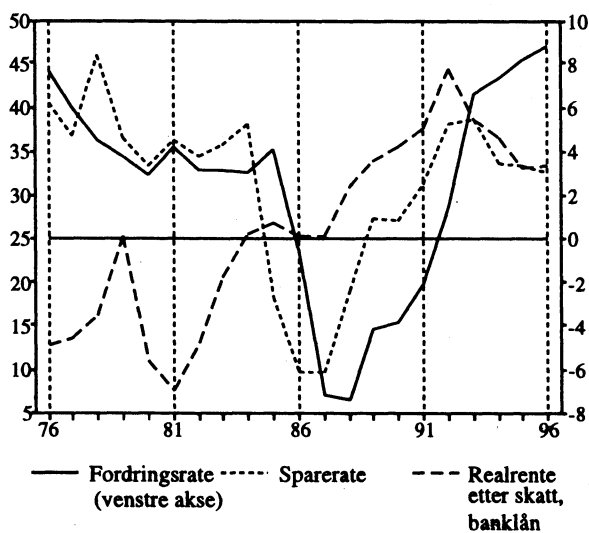
Kilde: Statistisk sentralbyrå og NEF/ECON

Konsum og investeringer

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nettofordringsrate, sparerate og realrente etter skatt 1976 - 1996

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Investeringsdrevet vekst i fastlandsøkonomien

Produksjonsvekst og rentenedgang ga et oppsving i investeringene i fastlands-Norge i fjor, og oppgangen ser ut til å fortsette i år. Ifølge beregningene vil investeringene i fastlands-Norge vokse med om lag 15 prosent i år og 10 prosent neste år, etter en vekst på 6 prosent i 1994.

Utbyggingen av Gardermoen er en viktig faktor bak den anslåtte veksten i fastlandsinvesteringene. Den sterke veksten i norsk vareeksport har sammen med gradvis bedret lønnsomhet i eksportrettet virksomhet bidratt til en anslått økning i industriinvesteringene på vel 33 prosent i år. Dette bringer investeringene i industrien eksklusive raffineringsevirsomhet på høyde med toppnivået fra 1986. Industriinvesteringene holder seg høyt også i 1996, selv om veksten anslås å falle ned mot 4 prosent.

Effektene fra rentenedgangen på boligprisene, og derved investeringer i nye boliger, ventes gradvis å tømmes ut. Prisveksten på brukte boliger anslås ifølge beregningene å falle fra om lag 13 prosent i 1994 til 7 prosent i år og vel 4 prosent neste år. Dette bringer bruktboligprisene opp på et rimeligere nivå i forhold til byggekostnadene. Etter at boliginvesteringene vokste med 33 prosent i 1994, venter vi at veksten faller til 22 prosent i år og knappe 17 prosent neste år.

Husholdningenes disponible realinntekt økte med 2,2 prosent i 1994. Beregningene viser om lag samme vekst i år og noe lavere til neste år. Inntektsveksten kan i stor grad føres tilbake til økte lønnsinntekter, som følge av reallønnsvekst og oppgang i sysselsettingen. Rentenedgangen gjennom 1993 og inn i 1994 var en viktig faktor bak den sterke veksten i privat konsum i 1994. I prognoseperioden avtar de positive effektene fra rentefallet, men økte realinntekter og formue bidrar til en konsumvekst på 2,6 prosent i 1995 og 1,9 prosent til neste år.

I beregningene reduseres husholdningenes sparerate fra 3,4 i 1994 til 3,3 prosent i 1995 og 3,1 prosent i 1996. Husholdningenes sparing er tilstrekkelig til at de fortsatt bedrer sin netto fordringsposisjon, til tross for betydelig vekst i deres realinvesteringer.

Lavere BNP-vekst i 1996

I følge beregningene vil BNP-veksten komme opp i 4,8 prosent i år og reduseres til 3,7 prosent neste år. Som en følge av investeringoppsvinget i fastlands-Norge, tok produksjonen i bygg og anlegg seg kraftig opp gjennom fjoråret og inn i 1995. Fortsatt sterk vekst i bygg- og anleggsinvesteringene bidrar til å opprettholde produksjonsveksten i denne næringen i prognoseperioden. Industriproduksjonen ventes i år som i fjor å øke med om lag 5 prosent, men veksten faller til knappe 2 prosent i 1996. Det er særlig oppgangen i eksporten som gir positive impulser til BNP-veksten i år, mens etterspørselen fra petroleumsvirksomheten vil bidra negativt både i 1995 og 1996.

Produksjonen i privat tjenesteyting økte med vel 5 prosent i 1994. Aktivitetsveksten i tjenesteytende næringer vil, i hovedsak som følge av redusert vekst i privat konsum, falle noe gjennom prognoseperioden.

Produksjonsveksten i offentlig sektor ventes å bli lav i 1995, men øke noe i 1996. Den sterke økningen i produksjonen i fastlands-Norge holder seg i følge beregningene oppe i 1995, men veksten avtar gjennom 1996.

Olje og gassproduksjonen forutsettes å vokse markert i både 1995 og 1996. Det forventes også oppgang i produksjonen i utenriks sjøfart.

Redusert arbeidsledighet

Det høye aktivitetsnivået fører til fortsatt bedring i arbeidsmarkedet. Selv om veksten i sysselsettingen avtar noe gjennom prognoseperioden anslås sysselsetningsveksten å bli 36 000 i år og 23 000 til neste år mot 30 000 personer i fjor. Parallelt med sysselsetningsveksten øker også arbeidsstyrken. De demografiske faktorene alene tilsier en vekst i arbeidstilbudet på 10-15 000 personer i år. Erfaringsmessig vil økt sysselsetting bidra til økt yrkesfrekvens. Ifølge beregningen vil arbeidsstyrken vokse med vel 30 000 personer i år og om lag 15 000 til neste år. Dette resulterer i en moderat reduksjon i arbeidsledigheten fra 5,4 prosent i fjor til 5,1 prosent i år og 4,8 prosent i 1996.

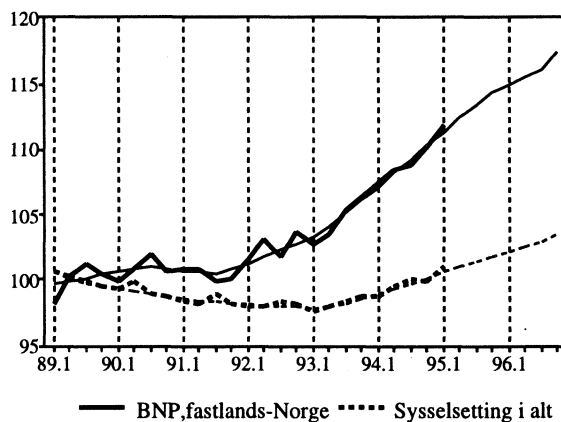
Store overskudd i utenriksøkonomien

Oljeprisen er forutsatt å holde seg på 18 dollar pr. fat gjennom resten av 1995, økende til 18,5 dollar pr. fat i 1996. Med en antatt dollarkurs på 6,30 fra og med 3 kvartal i år, innebærer dette en råoljepris på 112 kroner pr. fat i 1995 og 116,6 kroner pr. fat i 1996.

I 1995 vil bidraget til overskuddet på driftsbalansen fra den sterke eksportveksten motvirkes av sterk importvekst, spesielt knyttet til petroleumsinvesteringene. Overskuddet på handelsbalansen blir ifølge beregningene om lag uendret fra 1994 til 1995, men øker klart i 1996. Fortsatt sterk vekst i petroleumseksporten og betydelig reduksjon i de importkrevende petroleumsinvesteringene er viktige faktorer bak denne utviklingen i 1996. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen overfor utlandet går ytterligere ned både i 1995 og i 1996. Overskuddet på driftsregnskapet er anslått til om lag 30 mrd. kroner i 1995, økende til 53 mrd. kroner til neste år. Ifølge beregningene kommer Norge i en nettofordringsposisjon overfor utlandet i løpet av sommeren 1995.

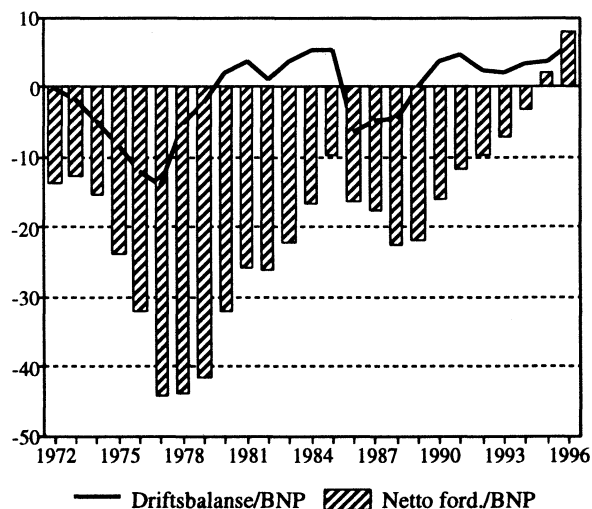
Bruttoprodukt og sysselsetting

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

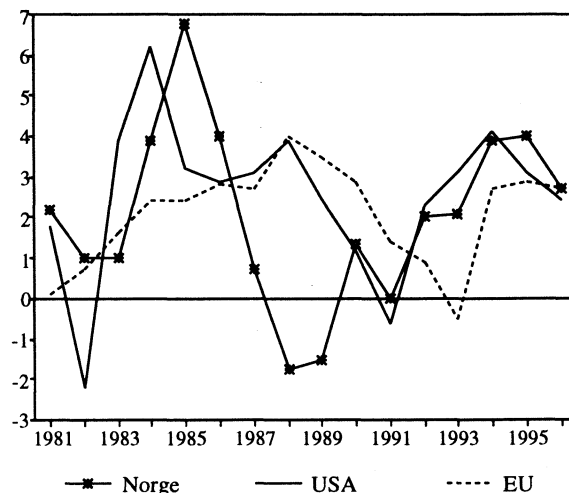
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Driftsbalanse og fordringer på utlandet som andel av BNP

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

BNP-vekst i fastlands-Norge, USA og EU Årlige vekstrater

Kilde: Statistisk sentralbyrå, OECD og Concensus Forecasts.

MODAG-modellens prognoseegenskaper 1991-1994

Einar Bowitz

Artikkelen beskriver hvordan Statistisk sentralbyrås makroøkonometriske modell MODAG klarer å reprodusere foreløpige nasjonalregnskapstall for perioden 1991-1994. Prognoseegenskapene for de fleste makroøkonomiske størrelsene er relativt gode. Men særlig på ett punkt - arbeidsledigheten - fanger modellen dårlig opp den historiske utviklingen.

1. Innledning

MODAG-modellen som er utviklet i Statistisk sentralbyrås Forskningsavdeling, brukes som hjelpemiddel i Finansdepartementet ved utarbeidingen av Nasjonalbudsjett og Langtidsprogram. Modellen har også vært brukt i en rekke offentlige utredninger, av Stortingets finanskomite og av pressen. I en artikkel i ØA nr. 3-1995 ble sentrale egenskaper ved modellen beskrevet i form av beregnede virkninger av å endre forskjellige politikkvariable. Slike beregninger illustrerer imidlertid bare en del av virkemåten til makroøkonometriske modeller. Siden slike modeller også brukes til prognoseformål, er det av interesse å studere hvor godt modellene er i stand til å reprodusere den faktiske utviklingen i økonomien. I Cappelen (1991) ble det vist at MODAG i stor grad var i stand til å reprodusere den makroøkonomiske utviklingen i 1988-1990, en periode hvor arbeidsledigheten steg sterkt i Norge. Siden den gang er modellen endret på en rekke punkter. Temaet for denne artikkelen er hvordan dagens utgave av MODAG har klart å reprodusere den makroøkonomiske utviklingen fra 1991 til 1994.

2. Evaluering av makroøkonometriske modeller

Makroøkonometriske modeller av MODAGs type representerer en syntese av teori og empiri. Økonomiske teorier om atferden til bedrifter og husholdninger er langt fra entydige og gir ofte lite spesifikke prediksjoner. Teoriene må konfronteres med data for å ha praktisk relevans. MODAG er konstruert med nasjonalregnskapet som empirisk grunnlag. Alle de viktigste definisjonmessige sammenhengene i dette regnskapet er integrert i modellen. Atferdssammenhengene er tallfestet med statistiske metoder for å gi en så god beskrivelse av det observerte forløpet i dataene som mulig, samtidig som teori restriksjoner er oppfylt. Det er også ønskelig at modellen i sin helhet beskriver virkninger av ulike typer politikk, som er rimelige ut fra en generell faglig innsikt og observasjoner av hvordan økonomier har oppført seg i enkelte situasjoner. Det er således ikke mulig å finne noe enkelt statistisk samlemål for en modells vellykkethet. Evnen til å gi gode prognoser er bare ett av flere kriterier. Om en i arbeidet med tallfestingen av modellen bare hadde lagt vekt på god føyning til de historiske data-seriene, ville modellen kunne ha fått egenskaper som de

fleste vil mene er urimelige. I arbeidet med utviklingen av MODAG har vi lagt vekt på begge hensynene.

De historiske tidsseriene som MODAGs atferdsrelasjoner er tallfestet på, strekker seg fra slutten av 1960-tallet og fram til 1991, mens vi vil la modellen beskrive den økonomiske utviklingen fra og med 1991 til 1994. En slik modellberegning (simulering) som strekker seg ut over den perioden modellen er tallfestet på, kalles en 'post sample' beregning. Dette er en strengere test på en modells prediksjonsevne enn en modellberegning over den samme perioden modellen er tallfestet på. Et eksempel på en slik historisk beregning med Statistisk sentralbyrås modell KVARTS, er Eika og Hove (1994). KVARTS har en modellstruktur som er svært lik MODAGs.

MODAGs egenskaper belyst med virkningsberegninger ble beskrevet i Bowitz (1995). Der ble strukturen i de enkelte delene av modellen beskrevet sammen med virkningene av ulike typer politikk. I resten av denne artikkelen vil vi beskrive hvordan MODAG klarer å reprodusere sentrale makroøkonomiske hovedstørrelser i en historisk simulering fra 1991 til 1994. Tallene for 1993 og 1994 er foreløpige. De foreløpige nasjonalregnskapstallene er beregnet etter en mer summarisk metode enn de endelige tallene. Dette innebærer et element av usikkerhet i vurderingen, men er trolig ikke av avgjørende betydning.

Atferdssammenhengene i MODAG er beskrevet ved matematiske ligninger (økonometriske relasjoner) som er tallfestet på historiske data. Relasjonene vil aldri treffe den faktiske utviklingen eksakt, men feilpredikere den historiske utviklingen for den aktuelle variabelen. For noen variable vil det bli en overprediksjon, mens modellen vil underverdere utviklingen for andre variable. Siden de økonometriske atferdsrelasjonene er spesifisert på et forholdsvis detaljert nivå, vil de samlede effektene på bruttonasjonalproduktet (BNP), arbeidsledighetsraten osv. bare framkomme ved en simulering av hele modellen. Slik vil vi også kunne finne ut om feilene i ulike deler av modellen har en tendens til å forsterke hverandre eller å motvirke hverandre.

En rekke variable blir ikke bestemt i modellen, og ved bruk av modellen til prognoseformål, må utviklingen i disse anslås direkte av modellbrukeren (eksogene varia-

ble). Det gjelder variable knyttet til den økonomiske utviklingen i utlandet, til den offentlige politikken, og til utviklingen i ressursbaserte næringer (primærnæringer, petroleumsvirksomhet og elektrisitetsproduksjon), der vi ikke har funnet pålitelige atferdssammenhenger, eller ikke ønsker å modellere slike. I beregningen har vi latt utviklingen i disse variablene bli lik den faktiske utviklingen.

Offentlige og private institusjoner benytter ofte økonomiske modeller når de lager prognoser og andre økonomiske analyser. De har imidlertid ikke en så stor tiltro til modellens evne til å gi gode prognoser at de uten videre godtar de resultatene den gir. I praksis vil en sofistikert modellbruker vurdere kritisk modellens prognoser. Ikke sjelden vil man bl. a. som følge av detaljinformasjon som aldri vil kunne innarbeides i en makroøkonomisk modell, kunne gi bedre vurderinger av utviklingen framover enn det en direkte bruk av modellen vil kunne gi. Dette gjelder særlig prognoser på kort sikt. En vurdering i ettertid av hvor gode prognoser som gis av ulike institusjoner, vil således være en vurdering både av modellen og av de personene som har benyttet modellen til å utarbeide prognosene. I Eika (1993) og Johansen (1987) er slike analyser presentert. I denne artikkelen er det bare MODAG-modellen som vurderes.

I MODAG er det et stort element av dynamikk, i den forstand at virkningen av endringer i en variabel først inntreffer etter ett eller flere år. Historiske beregninger på dynamiske modeller kan gjøres på (minst) to måter - dynamisk og statisk simulering. Ved statisk simulering tenker en seg at en kjenner forhistorien for alle modellberegnete variable fullt ut på ethvert tidspunkt. Det betyr at ved utregning av modellberegnete verdier for la oss si 1992, vil en ikke benytte de modellberegnete verdiene for 1991, men de faktisk observerte verdiene. Tilsvarende vil en benytte de faktisk observerte og ikke de modellberegnete verdiene for 1992 ved utregningen av de modellberegnete verdiene for 1993. Dette mønsteret gjentar seg så for alle beregningsårene. Statisk simulering kan dermed tolkes som en sammenstilling av flere ett-års prognoseberegninger der en har full informasjon om forhistorien til og med året før beregningsåret.

Ved dynamisk simulering tenker en seg at en står ved utgangen av 1990 og skal lage prognoser for alle årene 1991-1994 på en gang. For eksempel vil en ved utregningen av modellberegnete verdier for 1993, benytte modellberegnete verdier (og altså ikke de faktisk observerte verdiene) for 1991 og 1992 som forklaringsvariable. Forskjellen mellom de to beregningsmåtene er altså at en ved statisk simulering på ethvert tidspunkt har fullt oppdatert informasjon om historien, mens en ved dynamisk simulering bare vil ha modellens anslag for modellberegnete variable å bygge på.

Hovedvekten i denne artikkelen er lagt på å vise resultater fra dynamisk simulering, og dette er gjort for sentrale makrovariable i avsnitt 3. I avsnitt 4 vises forskjellen i prediksjonsevnen ved statisk og dynamisk simulering for noen få variable. Dette avsnittet inneholder også en sammenlig-

ning med lignende beregninger for makroøkonomiske modeller i Storbritannia.

3. MODAGs evne til å gjenskape den faktiske utviklingen 1991-1994

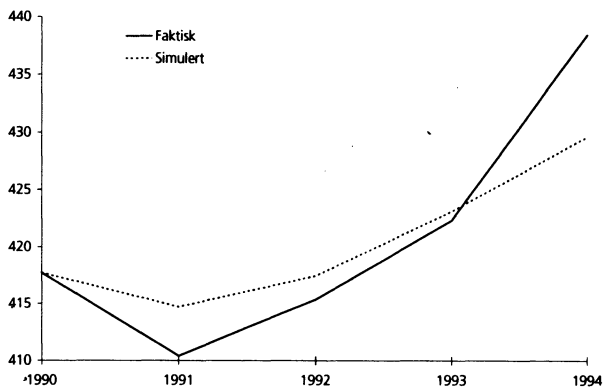
I årene forut for starten av modellberegningen opplevde Norge den sterkeste konjunkturedgangen siden mellomkrigstiden med en økning i arbeidsledigheten til over 5 prosent i 1991. I Cappelen (1991) vises det at MODAG var i stand til å reprodusere hovedtrekkene i den makroøkonomiske utviklingen i Norge i perioden 1988-1990. Lavkonjunkturen fortsatte i flere år med fortsatt nedgang i sysselsettingen og svak økonomisk vekst. Det ble ført en aktiv motkonjunkturpolitikk som innebar at overskuddene på de offentlige budsjettene ble snudd til underskudd. Konjunkturedgangen bidro i seg selv også til denne svekkelsen, bl. a. som følge av lavere skatteinntekter. Lønnsveksten var lav i perioden, og konkurransevnen i forhold til handelspartnerne målt som relative lønnskostnader per produsert enhet ble forbedret. Resultatene fra modellberegningene er vist i figur 1-13 og i tabell 1.

MODAG klarer å fange opp omslaget i innenlandsk produksjon, målt ved bruttoproduktet i privat sektor i fastlands-Norge, som fant sted i perioden 1991-94. Avvikene mellom faktisk og modellberegnet utvikling er særlig små i 1992 og 1993. Modellen undervurderer imidlertid oppgangen i 1994. Denne undervurderingen skyldes i stor grad at modellen predikerer for lav konsumvekst i 1994. Dette igjen har to hovedårsaker. Dels skyldes det at modellen undervurderer inntektsveksten i husholdningene, men også at modellen predikerer en sterkere økning i husholdningenes finansinvesteringer enn det de foreløpige nasjonalregnskapstallene viser.

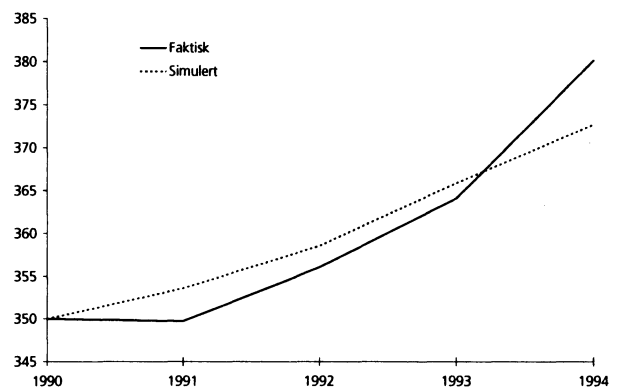
MODAG klarer ikke fullt ut å reprodusere den sterke nedgangen i de private investeringene, som nådde bunnen i årene 1991-1993. De private bruttoinvesteringene ligger i modellberegningen gjennomgående noe for høyt i alle årene, fra 3 til 6 prosent. Dette gjelder både industri og øvrige bedrifter. Boliginvesteringene traff bra i årene 1991-1993, men modellen fanger ikke opp den sterke veksten i denne størrelsen fra 1993 til 1994. Investeringene er den etterspørselskomponent som historisk har hatt de sterkeste konjunktursvingningene. Det har tidligere vist seg i historiske simuleringer at delmodellen for investeringer ikke fullt ut klarer å gjenskape de konjunkturrelle topp- og bunnpunkter i denne størrelsen, og dette viser seg igjen i denne modellberegningen.

Eksporten av tradisjonelle varer undervurderes i alle årene, men av figur 4 framgår likevel at modellen må sies å fange opp hovedbevegelsene i denne variabelen. Samtidig overpredikeres eksportprisene, og denne overprediksjonen er en av årsakene til at eksportvolumet underpredikeres, siden økte eksportpriser fører til lavere eksportvolum ifølge MODAG. Importutviklingen beskrives godt; underprediksjonen på vel 1 prosent i 1994 må ses i sammenheng med

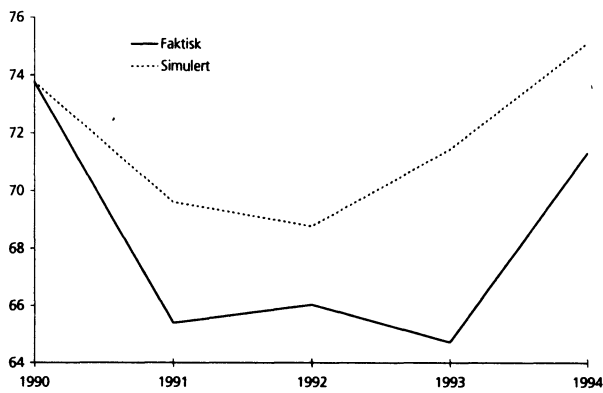
Figur 1. Bruttoprodukt privat sektor fastlands-Norge. Mrd. 1991-kroner

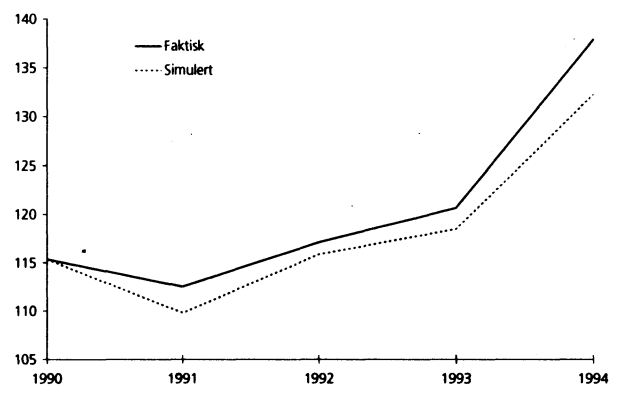
Figur 2. Privat konsum Mrd. 1991-kroner

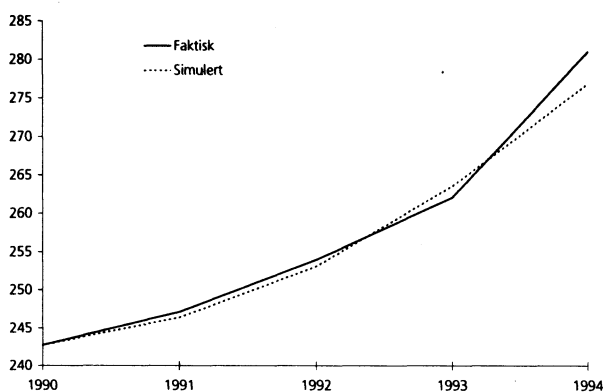
Figur 3. Bruttoinvesteringer privat sektor fastlands-Norge. Mrd. 1991-kroner

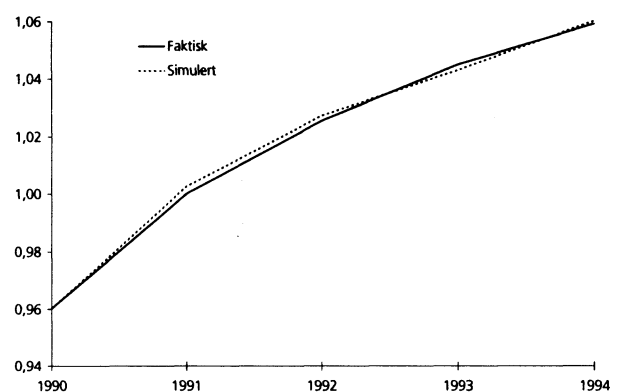
Figur 4. Eksport tradisjonelle varer. Mrd. 1991-kroner

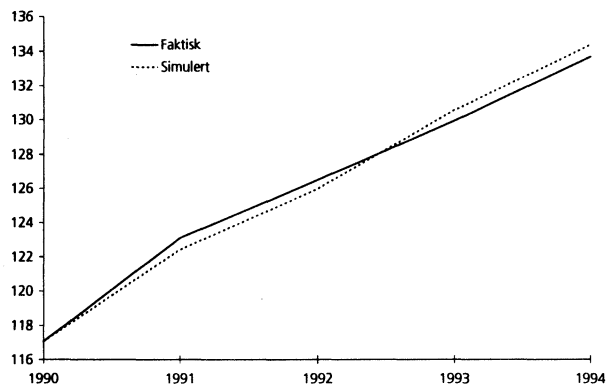
Figur 5. Import. Mrd. 1991-kroner

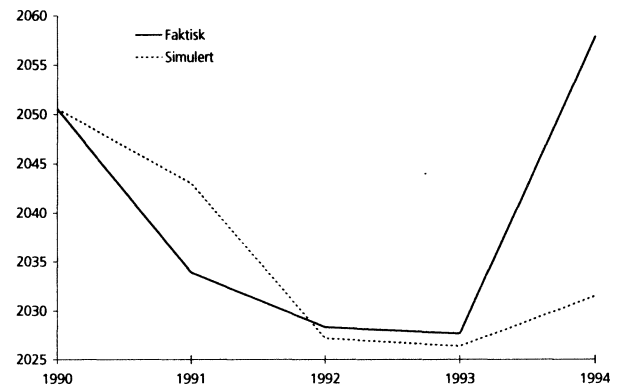
Figur 6. Deflator privat konsum. Indeks (1991=1)

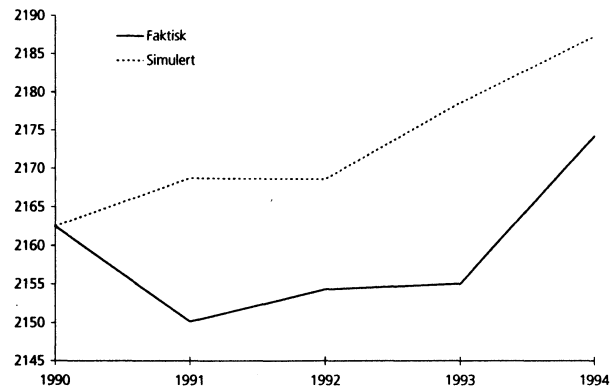
Figur 7. Gjennomsnittlig timelønn. Kroner per time

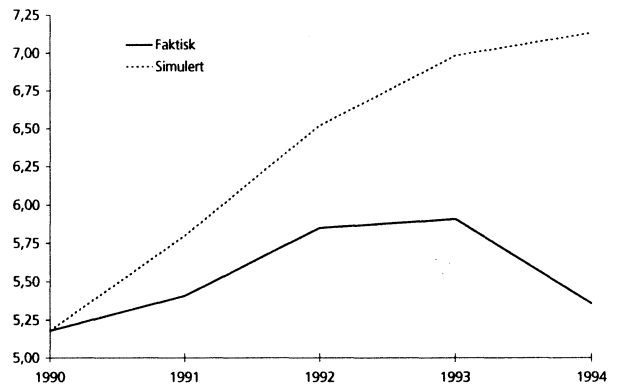
Figur 8. Sysselsetting. 1 000 personer

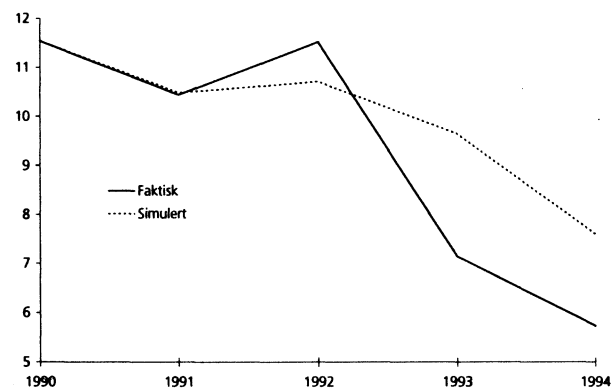
Figur 9. Arbeidstilbud. 1 000 personer

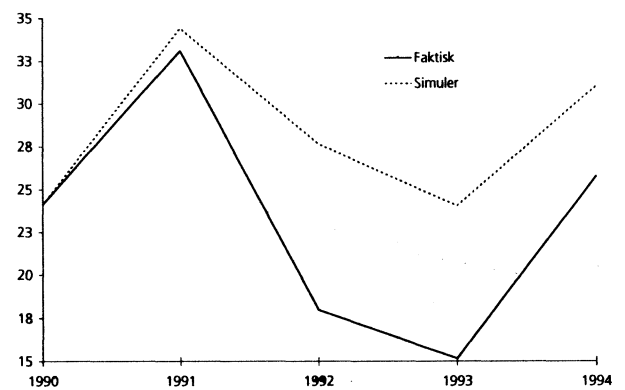
Figur 10. Arbeidsledighetsrate. Prosent

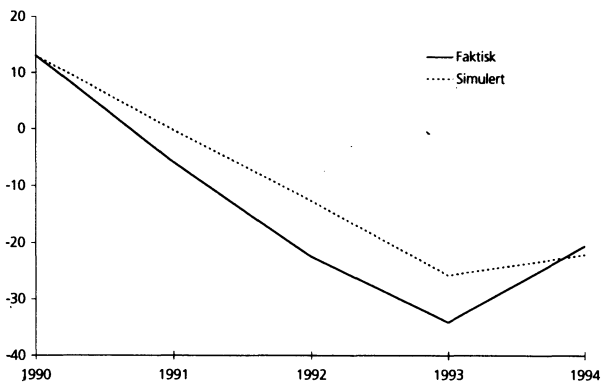
Figur 11. 3 mnd. pengemarkedsrente. Prosent

Figur 12. Driftsbalansen. Mrd. kroner

Figur 13. Offentlig forvaltnings overskudd før låne-transaksjoner. Mrd. kroner

underprediksjonen av innenlandsk etterspørsel siden lavere etterspørsel i seg selv genererer mindre import.

Den historisk sett svært lave lønns- og prisveksten de siste årene gjenskapes meget godt i modellberegningen. Den sterke overprediksjonen av arbeidsledigheten (se nedenfor) har ikke ført til at modellen gir en for lav lønnsvekst. En grunn til dette er at endringer i arbeidsledigheten i MODAG bare i liten grad påvirker lønningene så lenge ledigheten forblir 'høy'. De lønns- og prisdempende faktorene i beregningsperioden har dels vært lav importprisvekst og dels høyere arbeidsledighet enn på 1980-tallet. Den gode treffsikkerheten for gjennomsnittlig timelønn skjuler imidlertid at lønningene i industrien overvurderes noe, og at det er en viss tendens til at lønningene i offentlig sektor undervurderes.

Både som følge av feilprediksjon i arbeidstilbudet og i etterspørselen etter arbeidskraft, treffes arbeidsledigheten meget dårlig i den historiske simuleringen. Antall AKU-ledige var 160000 personer i 1994, ifølge den historiske simuleringen, mens det faktiske tallet var mindre enn 120000. Denne overprediksjonen utgjør 2 prosentpoeng på arbeidsledighetsraten. Av denne overprediksjonen står arbeidstilbudet for 13000. Ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene var det en økning på 30000 sysselsatte fra 1993 til 1994, mens modellberegningen bare ga en sysselsettingsøkning på 5000 personer. I 1993 ble ledigheten overpredikert med 25000 personer, men da var det en overprediksjon på 23000 personer i arbeidstilbudet som 'hadde skylden'. Det er således store feilkilder både i etterspørsels- og tilbudsrelasjonene for arbeidskraft.

Arbeidstilbudet bestemmes i en delmodell som produktet av modellberegnete yrkesprosent og eksogene data for størrelsen på ulike befolkningsgrupper. For kvinner treffer arbeidstilbudsrelasjonene godt i hele beregningsperioden. For menn i aldersgruppen 25-59 år er det imidlertid tendenser til systematisk overpredikering av tilbudet. Noe mindre uttalt er dette også tilfellet for aldersgruppen 16-19 år. For manngruppen 25-59 år kan dette ha sammenheng med innvandringen de senere årene. En økende andel av menn

Tabell 1. Prognosefeil for MODAG 1991-1994. Prosentvis avvik mellom modellberegnet og faktisk verdi om ikke annet er angitt.

	1991	1992	1993	1994
Privat konsum	1,1	0,7	0,5	2,0
Offentlig konsum	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Bruttoinvesteringer i alt	3,3	2,1	4,4	2,8
-fastlands-Norge privat sektor	6,5	4,2	10,4	5,3
Eksport i alt	-0,8	-0,6	-1,1	-2,6
-andre varer	-2,4	-1,1	-1,8	-4,1
Import i alt	-0,3	-0,3	0,6	-1,5
-andre varer	-0,4	0,5	2,0	-1,4
BNP	0,9	0,6	0,4	-1,2
-privat sektor fastlands-Norge	1,3	0,7	0,5	-2,0
Sysselsatte i alt	0,5	-0,1	-0,1	-1,3
-bedrifter i alt	0,6	-0,1	-0,1	-1,9
Arbeidstilbud	0,9	0,7	1,1	0,6
Arbeidsledighetsrate (abs. avvik)	0,4	0,7	1,1	1,8
Konsumpriser	0,3	0,2	-0,2	0,1
Eksportpris utenom olje/gass	1,0	4,0	3,4	2,1
Gjennomsnittlig timelønn	-0,6	-0,4	0,5	0,5
3 mnd. eurokronerente (abs. avvik)	0,0	-0,8	2,5	1,9
Driftsbalanse (abs. avvik i mrd. kroner)	1,3	9,7	8,9	5,3
Off. balanse (abs. avvik i mrd. kroner)	5,7	9,8	8,4	-1,5

mellom 25 og 59 år er innvandrere, og disse skulle ifølge modellen ha like høy yrkesaktivitet som gjennomsnittet for denne gruppen (vel 90 prosent). I virkeligheten er yrkesaktiviteten for innvandrere trolig vesentlig lavere. Siden modellen ikke tar hensyn til dette, oppstår det en overprediksjon av arbeidstilbudet for gruppen menn 25-59 år sett under ett. Arbeidstilbudet overpredikeres også for gruppen ungdom 16-19 år. Her er det imidlertid vanskelig å peke på spesifikke årsaker.

MODAG klarer ikke å gjenskape den sterke sysselsettingsveksten i 1994. Underpredikeringen av sysselsettingen i industrien var 20000 personer mens samlet sysselsetting ble underpredikert med 35000 personer. Dette skyldes dels for svak produksjonsvekst i modellberegningen, jf. omtalen foran, men modellen gir også en for sterk vekst i produksjon per timeverk (produktiviteten) i mange sektorer. Likevel overpredikeres bruttoprodukt (produksjon minus vareinnsats) per timeverk i privat sektor fastlands-Norge bare med 0,3 prosent i 1994. Bakgrunnen for dette er at koeffisientene for vareinnsats per produsert enhet er for høyt anslått i mange sektorer i den historiske simuleringen. På dette punktet er det grunn til å tolke de foreløpige nasjonalregnskapstallene med forsiktighet. I det foreløpige nasjonalregnskapet forutsettes det at vareinnsats utgjør en konstant andel av bruttoproduksjonen i hver sektor, mens det ikke er slik i de endelige regnskapstallene.

I 1993 fant det sted en betydelig rentenedgang både i pengemarkedet og i de rentene norske låntakere står overfor. Modellen klarer bare i begrenset grad å reprodusere nedgangen i disse rentene. Det gjelder spesielt de innenlandske rentene. Overvurderingen av rentenivået var 2 prosentpoeng eller mer både i 1993 og 1994. Dette bidrar til at modellen underpredikerer etterspørsel og produksjon i 1994. Særlig er denne overprediksjonen av rentene viktig

for å forstå hvorfor boliginvesteringene og privat konsum underpredikeres så sterkt i 1994. For å illustrere dette utførte vi en ytterligere modellberegning der rentenivået i alle årene ble satt lik sine faktiske verdier. Det gir langt høyere netto renteinntekter for husholdningene og høyere etter-spørsmål og produksjon enn i den historiske simuleringen. Endringen i renteforutsetningen innebar en oppjustering av nivået på bruttoproduktet i privat sektor fastlands-Norge med 0,7 prosent i 1993 og 1,3 prosent i 1994. Underprediksjonen i 1994 blir da redusert fra 2,0 prosent til 0,7 prosent.

Modellen overpredikerer driftsbalansen med utlandet med mellom 8 og 9 milliarder kroner i 1992 og 1993. Både volum- og prisutviklingen i eksporten er viktige her. Importprisene er eksogene (og dermed lik sine historiske verdier), mens importvolumet treffes godt. Den viktigste feilkilden er imidlertid at modellen undervurderer rentenivået på Norges nettogjeld til utlandet, og det innebærer for lavt underskudd på rente- og stønadbalansen siden Norge på dette tidspunktet var netto gjeldshaver.

I løpet av årene 1991-1994 ble overskuddet i offentlig forvaltning sterkt redusert. Et overskudd på 13 milliarder kroner i 1990 ble snudd til et underskudd på 34 milliarder i 1993. Modellen klarer å reprodusere hovedtrekkene i denne sterke forverringen. Omslaget i 1994 klarer modellen også å gjenskape. I årene 1991-1993 er imidlertid overskuddet 5-9 milliarder for høyt. En underpredikering av de offentlige konsumutgiftene som følge av at modellen underpredikerer lønnsnivået i offentlig sektor, er en viktig faktor. En betydelig overpredikasjon i direkte og indirekte skatter i de tre første beregningsårene bidrar også til overvurderingen av overskuddet i offentlig forvaltning.

4. Statisk og dynamisk simulering

Beregningsresultatene i avsnitt 2 framkom ved dynamisk simulering. Beregningene er således framkommet som om vi sto ved utgangen av 1990 og foretok en samlet prognoseberegning for årene 1991-1994. Vi vil i dette avsnittet undersøke om statisk simulering, som nyttiggjør seg mer informasjon, gir bedre prognoserresultater enn dynamisk simulering. Vi gir også en kortfattet sammenligning av MODAG med en historisk analyse av makroøkonomiske modeller i Storbritannia. Det er argumenter for at slike modellensammenligninger bør utføres med statisk simulering, se f. eks. Fisher og Wallis (1990).

I dette avsnittet konsentrerer vi oss om utviklingen i noen få nøkkelvariable - BNP-veksten, konsumprisveksten og nivået på arbeidsledighetsraten. Tabell 2 gir hovedresultatene. I den første kolonnen angis gjennomsnittlig avvik fra faktisk verdi over simuleringsperioden. Her vil altså positive avvik i ett år motvirke negative avvik i et annet år. En verdi på null her, betyr at positive og negative avvik eksakt motvirker hverandre. Et positivt avvik betyr at gjennomsnittlig overpredikasjon har vært større enn gjennomsnittlig underpredikasjon. I den andre kolonnen angis gjennomsnittet av tallverdien av avvikene mellom simulert og

Tabell 2. Prognosefeil målt i prosentpoeng i MODAG-beregningen 1991-1994.

	Gjennomsnittlig avvik		Gjennomsnittlig tallverdiavvik	
	stat. sim.	dyn. sim.	stat. sim.	dyn. sim.
BNP-vekst	-0,14	-0,32	0,69	0,78
Prisstigningstakt	0,04	0,02	0,62	0,25
Arbeidsledighetsrate	1,00	1,00	1,00	10,0

Tabell 3. Gjennomsnittlig tallverdiavvik mellom faktisk og modellberegnet verdi i prosentpoeng for britiske modeller simulert 1978-1985 og MODAG simulert 1991-1994. Statisk simulering.

	Arbeidsledighetsraten	BNP-vekst	Prisstigning
Snitt alle britiske	0,6	1,82	2,90
Snitt 2 beste britiske	0,3	1,21	0,62
MODAG	1,0	0,69	0,62

faktisk verdi. Dette angir således den gjennomsnittlige størrelsen på avviket i beregningsperioden, uansett om avviket var positivt eller negativt.

Et negativt gjennomsnittlig avvik på BNP-veksten gjenspeiler at BNP-veksten i gjennomsnitt er noe for lavt anslått i de historiske beregningene. Gjennomsnittlig underpredikasjon er større ved dynamisk simulering enn ved statisk simulering. Gjennomsnittlig feilpredikasjon (i begge retninger) av den årlige BNP-vekstraten er 0,7-0,8 prosentpoeng. For prisstigningstakten er resultatene annerledes. Gjennomsnittlig prisstigningstakt over perioden 1991-1994 overpredikeres med mindre enn et halvt tiendels prosentpoeng. I gjennomsnitt avviker den årlige prisstigningsprognosen med 0,25 prosentpoeng fra den faktiske i dynamisk simulering. Men siden positive predikasjonsfeil i senere år, blir gjennomsnittlig avvik svært lite. I motsetning til for BNP-veksten er predikasjonsfeilene for konsumprisveksten mindre ved dynamisk simulering enn ved statisk simulering. Å inkludere faktiske verdier på modellberegnete variable i tidligere år, gir altså dårligere prognoser for konsumprisveksten. Vi har ikke noe godt svar på hvorfor vi får dårligere prognoser av å øke informasjonstilfanget på denne måten. For arbeidsledighetsraten er det minimale forskjeller mellom statisk og dynamisk simulering. Grunnen til at gjennomsnittlig avvik og gjennomsnittlig tallverdiavvik er det samme for denne variabelen, er at arbeidsledighetsraten overpredikeres i alle beregningsårene.

Makroøkonometriske modeller er i utstrakt bruk i flere land, og tidvis publiseres det resultater for historiske modellberegninger med slike modeller. I tabell 3 er MODAG-beregningen sammenlignet med resultater for lignende beregninger med 6 britiske makroøkonometriske modeller, jf. Fisher og Wallis (1990). Simuleringsperiodene for de bri-

tiske modellene er ikke de samme som for MODAG, og hvor store deler av de respektive lands økonomier som er innarbeidet i form av atferdsrelasjoner, kan også være forskjellig mellom de ulike modellene. Det er imidlertid ikke åpenbart i hvor stor grad dette eventuelt vanskeliggjør sammenligningen. Alle resultatene er framkommet ved statistisk simulering.

MODAG har lave prognosefeil for BNP-veksten og prisstigningstakten. For disse variablene er prognosefeilen like god eller bedre enn i de britiske modellene med minst prognosefeil. Men som vi allerede har sett - MODAGs evne til å gjenskape utviklingen i arbeidsledigheten må sies å være dårlig, og også klart dårligere enn i de britiske modellene.

5. Avslutning

I artikkelen har vi vist at MODAG gjenskaper hovedlinjene i konjunkturbevegelsene i Norge i perioden 1991-1994. Men treffsikkerheten er langt fra perfekt - særlig når det gjelder arbeidsledigheten må den sies å være meget dårlig i denne testperioden. For nominelle størrelser som lønnsnivå og konsumpriser, synes treffsikkerheten klart bedre enn for volumstørrelser som privat konsum og bruttonasjonalprodukt.

Om avvikene for makrostørrelser utenom arbeidsledigheten skal kalles store eller små, vil vel avhenge av øynene som ser. For oss som arbeider med slike modeller og bedre enn andre kjenner deres styrker og svakheter, synes resultatene positive. Med det nevnte forbehold kommer også MODAG fordelaktig ut i sammenligningen med britiske modeller.

Referanser.

Bowitz, E. (1995): Hva er MODAG? *Økonomiske analyser* 3/95, Statistisk sentralbyrå.

Cappelen (1991): MODAG-modellens prognoseegenskaper, *Økonomiske analyser* 4/91, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. (1993): SSBs prognoser 1988-1992: Hvor gode var de? *Økonomiske analyser* 7/93, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. og S. I. Hove (1994): Modellen bak prognosene, *Økonomiske analyser* 9/94, Statistisk sentralbyrå.

Fisher, P. G. og K. Wallis (1990): The historical tracking performance of UK macroeconomic models 1978-1985, *Economic Modelling*, April.

Johansen, P. R. (1987): Hvor godt traff konjunkturprognosene fra 1986? *Økonomiske analyser* 10/1987, Statistisk sentralbyrå.

Virkninger av politiske reformer på antall tilsynsplasser og sysselsettingen i barnehager

Audun Langørgen

Økt barnehagedekning har blitt prioritert høyt på 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. Den igangsatte reformen med sikte på å innføre obligatorisk skoletilbud til seksåringer fra 1997, vil bidra til at det samlede antall plasser i barnehager og seksårstilbud i skolen vil fortsette å øke. Hvor stor økningen blir avhenger av hva som skjer med de plassene som frigjøres i barnehager etter hvert som seksåringene tas inn i skolen. Selv om seksåringene overføres til skolen, kan det bli nødvendig å øke sysselsettingen i barnehager for å nå et mål om full behovsdekning innen år 2000.

1. Innledning

Antall barn i barnehager økte fra om lag 78000 i 1980 til nær 140000 i 1990. I 1993 var det om lag 190000 barn med plass i barnehage eller skoletilbud for seksåringer. Sysselsettingen målt i årsverk i barnehager (eksklusive seksårstilbud) ble bortimot doblet fra 1986 til 1993.

Utbyggingen av barnehagesektoren ser ut til å fortsette framover mot år 2000. Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av Stortingsmelding 40 (1992-93) at det innføres obligatorisk skolestart fra det kalenderår barn fyller 6 år, med virkning fra skoleåret 1997/1998. Reformen innebærer at det blir slutt på alle former for privat tilsyn for seksåringer utenfor barnehager og seksårstilbud. Barnehageplasser som disponeres av seksåringer blir fristilt, slik at de enten kan nedlegges eller overføres til barn under 6 år.

Myndighetenes mål om barnehagedekning er blant annet uttrykt i Langtidsprogrammet 1994-1997: "Det er Regjeringens syn at alle familier som ønsker det skal få et barnehagetilbud i løpet av 1990-årene." Med innføringen av 12 måneders svangerskapspermisjon i 1993, og obligatorisk seksårstilbud fra 1997, vil denne målsettingen først og fremst få betydning for barn i alderen 1-5 år. Det er imidlertid uklart hvor mange barnehageplasser dette vil kreve, fordi etterspørselen kan endre seg over tid, avhengig av blant annet kvinners valg med hensyn til utdanning og yrkesdeltaking. Dessuten kan myndighetene påvirke etterspørselen ved endringer i satser for egenbetaling.

Denne artikkelen beskriver utviklingen i barnehager og seksårstilbud på begynnelsen av 1990-tallet. Deretter diskuteres noen alternative utviklingsbaner fram mot år 2000. Alternativene er illustrert ved modellframskrivninger av plassene og sysselsettingen i barnehager og seksårstilbud.¹

2. Produksjon av tilsyn i barnehager og seksårstilbud

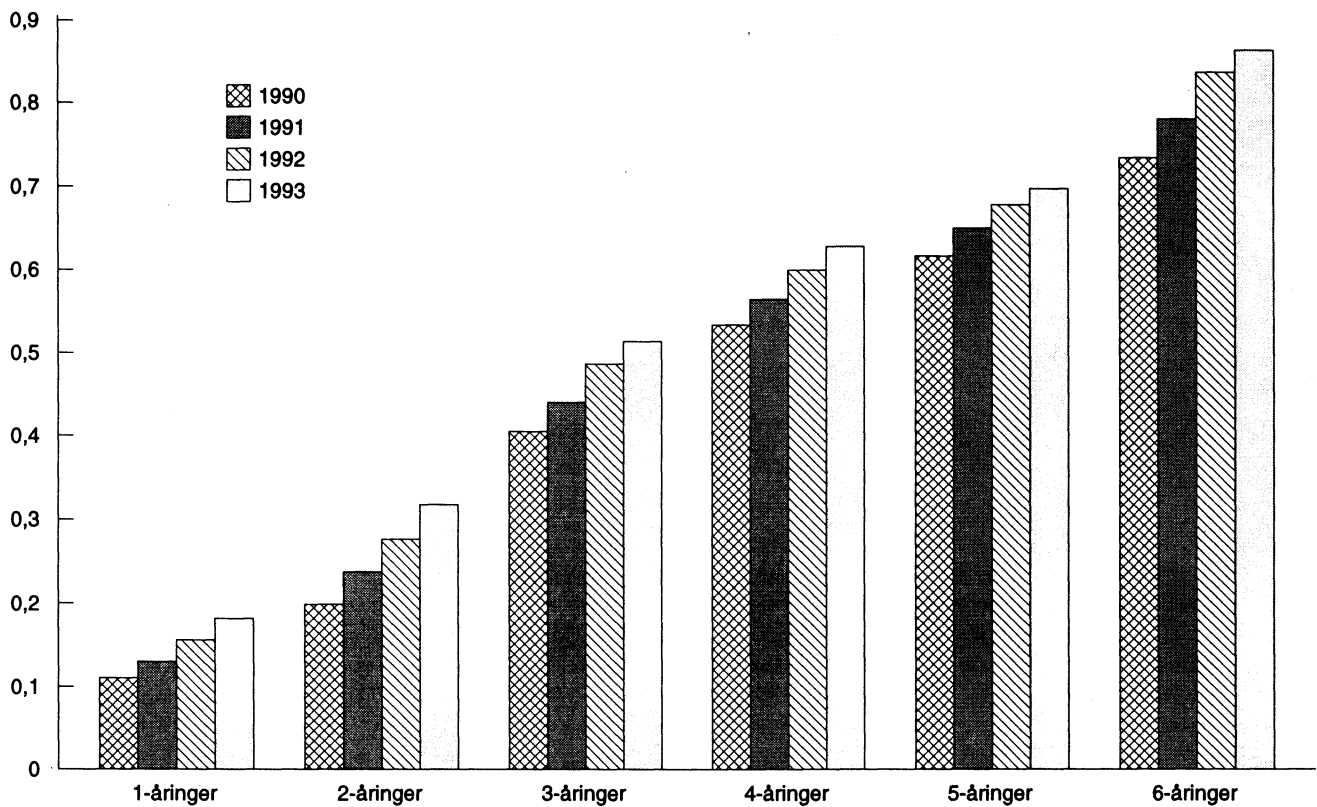
Barnehager og tilbud til seksåringer i skolen er for barn i alderen 0-6 år. Figur 1 viser dekningsgrader i perioden 1990 - 1993 for ettårige aldersgrupper. *Dekningsgraden* er andelen av barna i et årskull som har barnehageplass eller skoletilbud. Tallene bygger på barnehagestatistikk og befolkningsstatistikk fra Statistisk sentralbyrå. Dekningsgradene har vært økende over tid og med økende alder. I 1993 var dekningsgraden for nullåringer under 2 prosent. 18 prosent av ettåringene hadde barnehageplass. 87 prosent av seksåringene hadde plass i barnehage eller skoletilbud. Av seksåringene hadde 57 prosent plass i barnehage. Dekningsgraden for seksåringer i skoletilbud var 8 prosent i 1991, 21 prosent i 1992 og 30 prosent i 1993.

Det er store variasjoner i hvor lenge barna oppholder seg i barnehager per uke. Figur 2 viser aldersbetingete oppholdstidsrater i perioden 1990 - 1993 ifølge den offisielle barnehagestatistikken. En *oppholdstidsrate* er forholdet mellom gjennomsnittlig oppholdstid og full oppholdstid i en gruppe av barn med barnehageplass eller skoletilbud. Full oppholdstid er definert som 41 timer per uke. Oppholdstidsratene faller med økende alder. Det er relativt få av de minste barna som har barnehageplass, men de har til gjengjeld høyere gjennomsnittlig oppholdstid enn de større barna. For seksåringer i skoletilbud økte den gjennomsnittlige oppholdstiden fra 56 prosent av fulltid i 1991 til 76 prosent i 1993. Denne økningen kan ha sammenheng med kapasitetsskranker i startfasen av skoletilbudet.

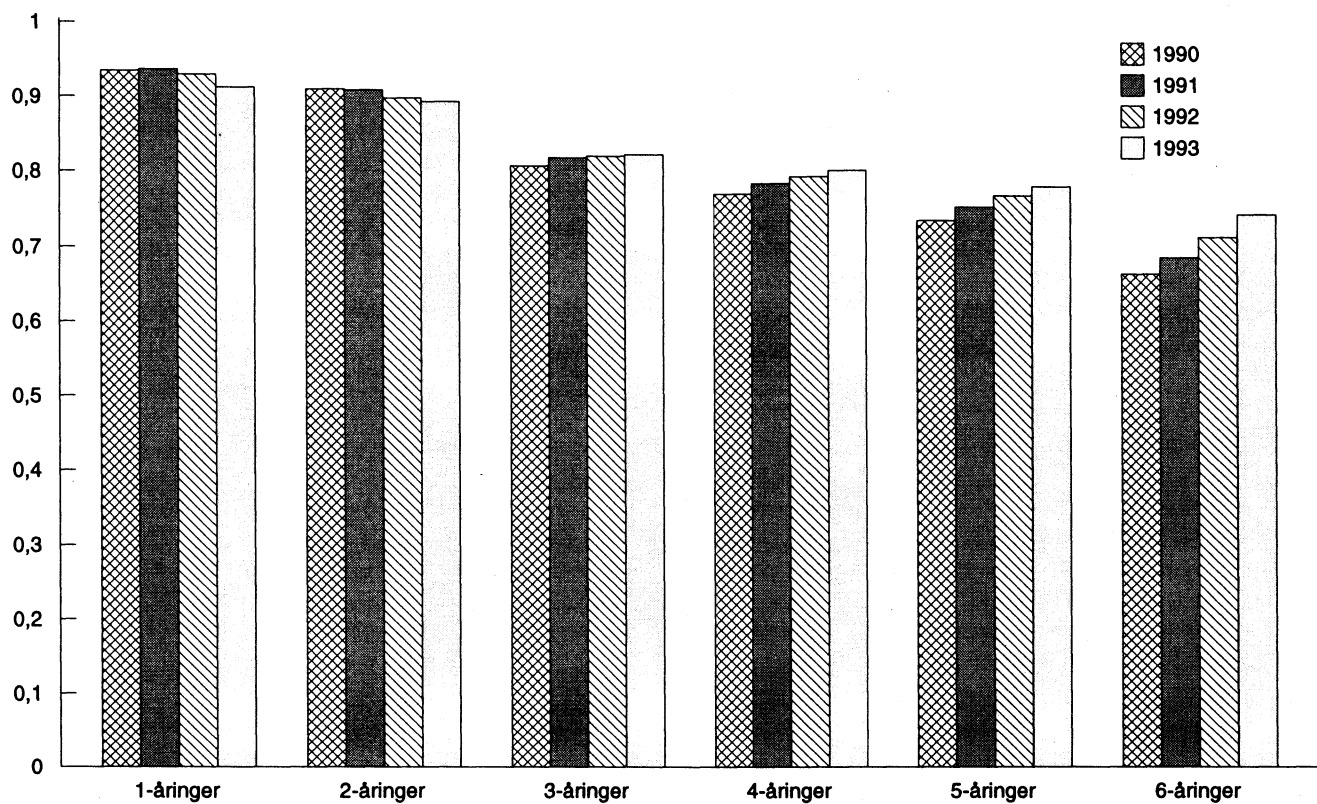
Vi har ingen eksakt metode for å måle produksjonen i barnehager og seksårstilbud, men det er ikke tilstrekkelig å bare fokusere på antall plasser. Hvis vi bruker antall plasser som produktmål, vil barn med ulik oppholdstid veie likt, og økninger i oppholdstiden vil ikke bli registrert som økt produksjon. Likeledes vil de minste barna veie likt med de større barna. Men ifølge bemanningsnormene i

¹ Modellarparatet har blitt benyttet av Finans- og tolldepartementet (1995) i beregningen av kostnader ved skolestart for seksåringer. Lignende beregninger er også presentert i Langørgen (1994a og 1994b).

Figur 1. Dekningsgrader etter alder i barnehager og tilbud til seksåringer i skolen, 1990-1993

Figur 2. Oppholdstidsrater etter alder i barnehager og tilbud til seksåringer i skolen, 1990-1993

barnehageloven har barn under 3 år krav på flere ansatte per barn enn de større barna. For førskolelærere kreves det om lag dobbelt bemanning for barn under 3 år i forhold til barn i alderen 3-6 år. Når vi antar at forholdet mellom assistenter og annet personale i de to gruppene er det samme som forholdet mellom pedagogisk personale, vil barna under 3 år kreve om lag dobbelt så høy bemanning som de eldre barna.

Vi har valgt å regne om antall plasser til fulltidsekvivalenter, og korrigere for høyere bemanningsnormer for barn under 3 år. Dette gir et produktmål som vi vil kalle for tilsynsekvivalenter. Antall fulltidsekvivalenter framkommer ved å multiplisere antall plasser med den relevante oppholdstidsraten. En *tilsynsekvivalent* er lik en fulltidsekvivalent for barn fra 3 år og oppover. For barn under 3 år forutsetter vi at en fulltidsekvivalent er lik to tilsynsekvivalenter. Antall tilsynsekvivalenter i barnehager og seksårstilbud økte med 46 prosent fra 1990 til 1993, mens antall plasser økte med 36 prosent.

Det er rimelig å anta at det er en nær sammenheng mellom sysselsettingen og antall tilsynsekvivalenter i barnehager og seksårstilbud. Denne sammenhengen kan måles ved *standard*, definert som antall normalårsverk per tilsynsekvivalent. Standarden i barnehager er for 1993 anslått til 0,21 årsverk per ekvivalent. Årsverkene omfatter all sysselsetting av førskolelærere og annet personale i barnehager.

3. Alternative utviklingsbaner

Statistisk sentralbyrå har i sine befolkningsframskrivinger gitt anslag på utviklingen i befolkningen etter alder (Se Ukens statistikk nr. 51/52 1993). Forutsatt at befolkningen utvikler seg i henhold til hovedalternativet med middels befolkningsvekst, kan vi for en gitt utvikling i dekningsgradene beregne antall plasser.

Reformen rettet mot seksåringer vil etter planen føre til at dekningsgraden for seksåringer i barnehager og skoletilbud øker fra 87 prosent i 1993 til nær 100 prosent i 1997. Plassene som frigjøres i barnehager som følge av reformen kan enten nedlegges eller overføres til barn under 6 år.

Regjeringens målsetting for dekningsgrader for 1-5 åringer er betinget med hensyn på etterspørselen etter plasser. En mulig fortolkning og konkretisering av målet om full behovsdekning i barnehager innen år 2000 kan en derfor få ved å foreta målinger av etterspørselen. Blix (1993) har beregnet etterspørselen etter barnehageplasser for ettårige aldersgrupper i 1991. Her er etterspørselen definert som summen av de som har plass i barnehage, de som har søkt om plass, men ikke har fått det, og de som sier de ønsker plass, men ikke har søkt fordi de synes prisen er for høy eller åpningstiden ikke passer. Etterspørselen etter barnehageplasser er beregnet til 37 prosent for ettåringer, 55 prosent for toåringer, 61 prosent for treåringer, 70 prosent for fireåringer og 75 prosent for femåringer.

Med innføringen av 12 måneders svangerskapspermisjon er det rimelig å forutsette at dekningsgraden for nullåringer vil holde seg på det samme lave nivået som i 1993. Det kan imidlertid tenkes at forlenget svangerskapspermisjon vil påvirke etterspørselen etter barnehageplasser for 1-6 åringer negativt, men dette er det ikke tatt hensyn til i beregningene. Det samme gjelder for virkningen av endringer i kvinnelig yrkesdeltaking og endringer i egenbetalingen i de ulike tilsynsordningene for barn.

På bakgrunn av disse føringene på dekningsgradene vil følgende utviklingsbaner være av interesse:

- *Konstantalternativet*: Alle dekningsgrader holdes konstant på 1993-nivå.
- *Reformalternativ 1*: Dekningsgrader for nullåringer og opp til femåringer holdes konstant på 1993-nivå. Dekningsgraden for seksåringer i barnehager og skoletilbud øker gradvis fra 87 prosent i 1993 til 100 prosent i 1997, og holdes deretter konstant.
- *Reformalternativ 2*: Som reformalternativ 1, bortsett fra at den frigjorte kapasiteten i barnehager som følge av at seksåringer blir overført til skoletilbud, brukes til å øke dekningsgradene for barn under seks år.
- *Reformalternativ 3*: Som reformalternativ 1, bortsett fra at dekningsgradene for ettåringer og opp til femåringer øker gradvis til år 2000, opp til nivåer som ville ha gitt full barnehagedekning i 1991. Dekningsgrader som gir full behovsdekning bygger på undersøkelsen foretatt av Blix (1993).

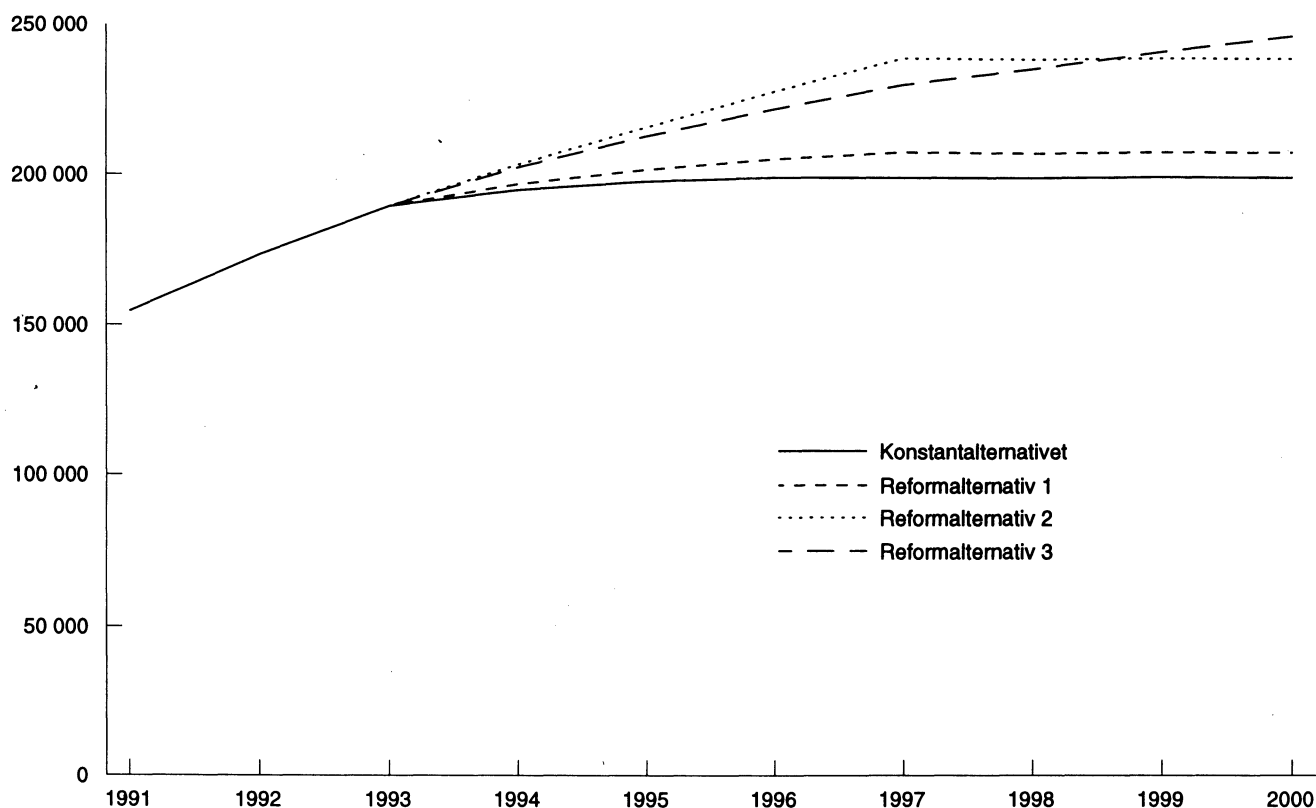
Framskrivinger av antall plasser i de fire alternativene blir presentert i avsnitt 4.

For å beregne sysselsettingen i de fire banene trenger vi også opplysninger om hva som vil skje med oppholdstidsrater og standarder i ulike tilsynsordninger. Endringer i blant annet arbeidstid og deltidsbrøker for foreldre kan påvirke etterspørselen etter oppholdstid, men i praksis er det vanskelig å forutsi retningen og styrken av slike effekter. For barn under 6 år forutsetter vi at oppholdstidsratene holder seg konstant på 1993-nivå.

Skoletilbudet til seksåringer er sammensatt av et pedagogisk tilbud på inntil 20 timer per uke, og en fritidsordning for barn som har behov for tilsyn ut over det pedagogiske tilbudet. Når seksårstilbudet blir gjort obligatorisk, kan det tenkes at familier med lite behov for barnepass vil bidra til å trekke den gjennomsnittlige oppholdstiden ned.

Så lenge det ikke skjer endringer i bemanningsnormene, kan det være en god tilnærming å anta at standarden i barnehager er konstant over tid. Data fra en undersøkelse foretatt av Kostnadsberegningutvalget (se NOU 13:1995) tyder på at standarden i seksårstilbudet er lavere enn i barnehager. Fra og med 1997 vil seksårstilbudet komme inn under skoleverket i stedet for regulering i henhold til

Figur 3. Framskrivning av antall plasser i barnehager og seksårstilbud

barnehageloven. Bemanningsnormene for barnehager vil ikke lenger gjelde, og gruppene blir større enn det som er vanlig i barnehager.

På grunn av mangelfulle data og usikkerhet om hvordan reformen vil påvirke oppholdstidsraten og standarden i skoletilbudet, har vi avstått fra å framskrive sysselsettingen i skoletilbudet. Beregninger av sysselsettingen i barnehager fram mot år 2000 blir presentert i avsnitt 5. I overgangsfasen fram til 1997 forutsettes det at gjenværende seksåringer i barnehager har samme gjennomsnittlige oppholdstid som i 1993.

4. Framskrivning av plasser i barnehager og seksårstilbud

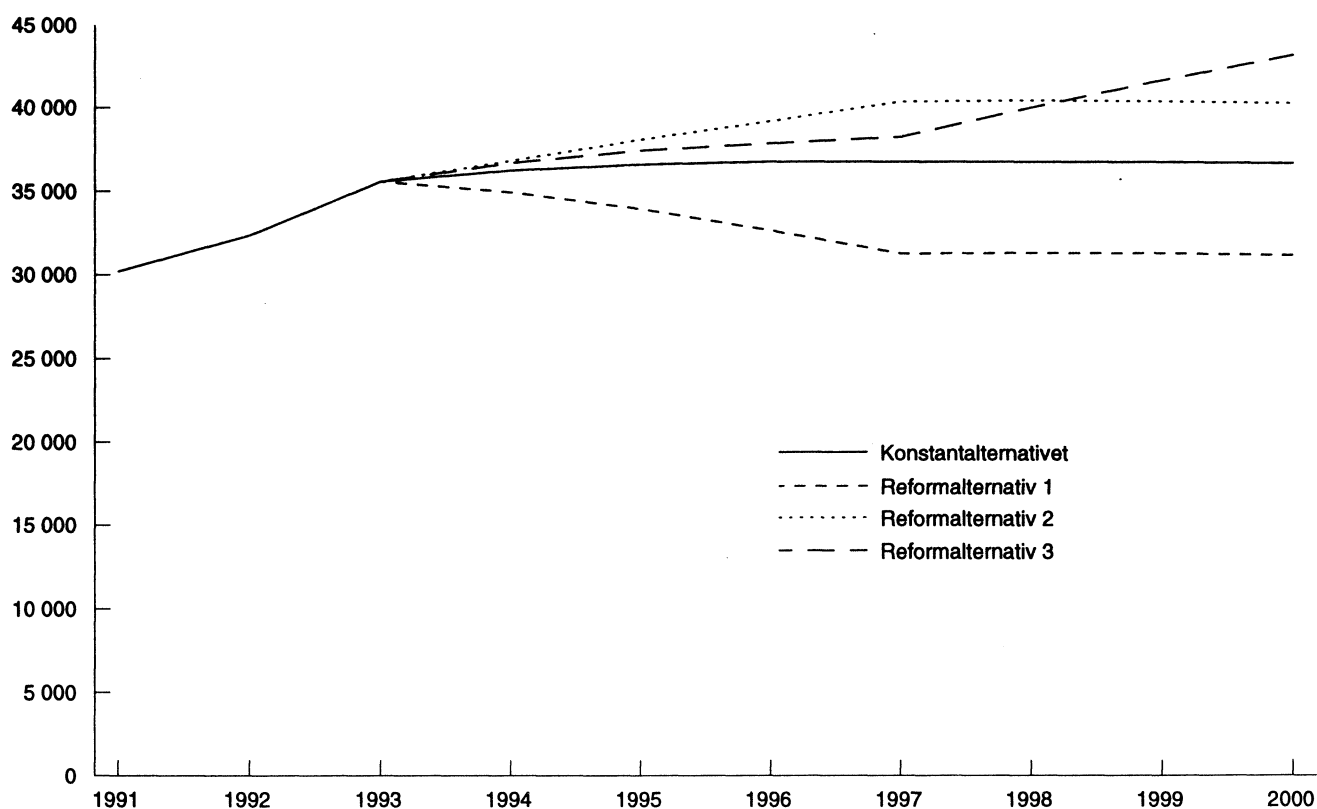
Figur 3 viser den historiske utviklingen i antall plasser i barnehager og seksårstilbud fra 1991 til 1993, og den beregnede utviklingen fra 1993 til år 2000 i konstantalternativet og de tre reformalternativene. Variasjonene i konstantalternativet skyldes endringer i antall barn under 7 år og fordelingen av barn etter alder. Reformalternativ 1 gir om lag 8300 flere plasser enn konstantalternativet i perioden 1997 - 2000, fordi skoletilbudet blir obligatorisk for alle seksåringer. Seksåringene opptok knapt 31300 plasser i barnehager i 1993, slik at dette blir forskjellen mellom reformalternativ 1 og reformalternativ 2 fra 1997 og utover. I år 2000 skiller alternativ 2 seg fra full barnehagedekning (alternativ 3) med bare 7600 plasser. Overføring av de 31300 frigjorte plassene til barn under 6 år vil hjelpe et godt stykke på vei mot full behovsdekning på 1991-nivå.

5. Framskrivning av sysselsettingen i barnehager

Figur 4 viser den historiske utviklingen i antall årsverk i barnehager fra 1991 til 1993, og den beregnede utviklingen fra 1993 til år 2000 i konstantalternativet og de tre reformalternativene. Variasjonene i konstantalternativet skyldes endringer i antall barn under 7 år og fordelingen av barn etter alder. I Reformalternativ 1 blir det sysselsatt om lag 5500 færre årsverk enn i konstantalternativet i perioden 1997 - 2000. Dette skyldes nedlegging av plassene som var opptatt av seksåringer i 1993. I reformalternativ 3 er det en svak vekst i sysselsettingen fra 1993 til 1997. At sysselsettingen i det hele tatt øker fra 1993 til 1997, skyldes ikke økning i antall plasser, men snarere at gjennomsnittsalderen i barnehager blir lavere. De yngre barna er mer ressurskrevende på grunn av lengre oppholdstider og høyere bemanningsnormer. Fra 1997 til år 2000 øker sysselsettingen med 5000 årsverk i reformalternativ 3. Dette kommer dels av at antall plasser øker i perioden, og dels av at gjennomsnittsalderen fortsetter å falle.

På grunn av ulike oppholdstider og bemanningsnormer for barn med ulik alder, vil sysselsettingen i reformalternativ 2 avhenge av hvordan de frigjorte plassene fordeles på aldersgrupper. En mulighet er å foreta fordelingen slik at det relative forholdet mellom dekningsgradene opprettholdes. Dette gir høyere vekt jo høyere dekningsgraden er i utgangspunktet. Det vil si at vekten som gis til et alderstrinn i fordelingen av frigjorte plasser øker med økende alder. Nedgangen i gjennomsnittsalderen i barnehager blir derfor relativt beskjeden, og sysselsettingen blir om lag 1300 års-

Figur 4. Framskrivning av antall årsverk i barnehager

verk høyere enn i konstantalternativet. En innvending mot denne metoden er at fireåringer og femåringer får så høy vekt i fordelingen at dekningsgradene blir høyere enn den anslåtte etterspørselen i 1991. Vi har derfor valgt å justere vektene noe ned for barn over 3 år, og tilsvarende opp for barn under 3 år. Dermed er det bare ettåringer som får lavere enn full behovsdekning fra og med 1997.

Med disse forutsetningene øker sysselsettingen med om lag 4800 årsverk fra 1993 til 1997. Årsaken til dette er fallende gjennomsnittsalder, siden antall barnehageplasser i reformalternativ 2 er tilnærmet konstant. I år 2000 mangler det om lag 2900 årsverk på full behovsdekning på 1991-nivå i reformalternativ 2.

6. Avslutning

Overføring av barnehageplasser som disponeres av seksåringer til barn under 6 år vil føre til at en kommer et godt stykke på vei mot full behovsdekning i barnehager. Endringer i etterspørselen over tid gjør at det er usikkert i hvilken grad det trengs en ytterligere utbygging av plasser før år 2000. Et annet usikkerhetsmoment vil være utviklingen i fertiliteten og størrelsen på barnekullene.

En mulig effekt som er verd å merke seg er at tilbudet kan påvirke etterspørselen. Høy rasjoneringsgrad kan føre til at enkelte ser det som uaktuelt å etterspørre barnehageplass. Dessuten kan utbygging av barnehager påvirke folks holdninger til ulike typer barnetilsyn. Etter hvert som stadig flere barn får plass i barnehage kan det bli vanskelig å fin-

ne lekekamerater for barn med andre typer tilsyn. Foreldre som i utgangspunktet er skeptiske til barnehage kan bli påvirket av naboer og venner med barn i barnehage. Dette vil trekke i retning av økt etterspørsel over tid. Det vil derfor ikke være overraskende om det blir nødvendig å øke sysselsettingen i barnehager for å nå et mål om full behovsdekning innen år 2000. Et alternativt virkemiddel til utbygging eller nedlegging av plasser er å regulere etterspørselen ved endringer i foreldrebetalingen.

Referanser

Blix, K.W.S. (1993): *Barnehager: Behov, etterspørsel og fordeling*, INAS-rapport 8, Institutt for sosialforskning, Oslo.

Finans- og tolldepartementet (1992-93): *Langtidsprogrammet 1994-1997*, Stortingsmelding 4.

Finans- og tolldepartementet (1995): *Kostnader ved skoletart for seksåringer*, NOU 13.

Langørgen, Audun (1994a): Sysselsetningsutviklingen i kommunal tjenesteproduksjon, *Økonomiske analyser* 3, Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Langørgen, Audun (1994b): *Framskrivning av sysselsettingen i kommuneforvaltningen*, Rapport 94/24, Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Økonomisk-politisk kalender 1995

Mars

13. T. Skretting og AS Biomar får kontrakt på forleveranser for omlag 500 millioner kroner med oppdrettsselskapene Frøya Holding AS og Mowi AS. Etter å ha forhandlet om leveranser hver for seg valgte kjøperne å samarbeide om kontrakten. T. Skretting får 80 prosent av leveransene mens AS Biomar får resten.

13. Oljeproduksjonen på Statfjordfeltet passerer 3 milliarder fat. Feltet har dermed produsert olje for over 500 milliarder kroner siden 1979.

14. SAS bestiller 35 Boeing 737-maskiner, modell 600, til en verdi av 8,5 milliarder svenske kroner. I tillegg kommer opsjoner på ytterligere 35 flymaskiner, som kan omgjøres til levering av større fly. De første flyene skal leveres i slutten av 1999, og deretter fortløpende frem til 2002.

15. Norsk Hydro, som operatør for Njordfeltet, inngår en intensjonsavtale med Aker Stord AS om en EPC-kontrakt (engineering, procurement and construction) for en flytende stålplattform. Kontrakten har en verdi på omlag 2,8 milliarder kroner og innebærer at plattformen skal være klar for uttauing fra Aker Stord innen 30. juni 1997.

15. LO bryter lønnsforhandlingene med NHO. Lønnsoppgjøret for 250 000 arbeidstakere i privat sektor må dermed avgjøres i megling. Årsaken til bruddet var misnøye med størrelsen og innretningen på arbeidsgivernes tilbud.

16. Tofte Industrier AS selger sin toppmoderne klorfabrikk til India, hvor den blant annet skal produsere miljøgiftige plantevernmidler. Fabrikk som lå på Hurum, måtte legges ned i 1991 på grunn av protester fra både myndigheter og miljøvernorganisasjoner.

17. Kværners svenske datterselskap Kværner Enviro Power skal levere et komplett søppelgjenvinningsanlegg til Thailand. Anlegget vil koste omlag 375 millioner kroner.

21. Det australske gruveselskapet Broken Hill tar over deler av ilmenittverket i Tyssedal. 200 millioner kroner skal investeres i smelteverket. I fremtiden vil verket bruke råstoff fra Australia, og dermed slutte å kjøpe råstoff fra Titania i Dalane.

22. Forsikringsgruppen som forsikret Sleipnerplattformen, ledet av Vesta, stevner Norwegian Contractors (NC) og morselskapet Aker. De krever å få tilbakebetalt 2,3 milliarder kroner av forsikringsutbetalingen. Dette er det største regresskravet som er reist i Norge. Sleipnerplattformen sank i Gansfjorden i 1991.

22. Det norsk-svenske arbeidsfellesskapet AF MNFP får en kontrakt med NSB Gardemobanen AS verdt omlag 1,8

milliarder kroner. Selskapet skal gjøre grunnarbeidet på strekningen Åråsen-Leisundveien.

27. På vegne av sine 22 norske kraftprodusenter har Euro-Kraft Norge AS inngått en kraftutvekslingsavtale med Tysklands største kraftprodusent EuroStrom. Avtalen utløser investeringer for omlag 4 milliarder kroner i nye kraftkabler fra Norge til Tyskland. Kontrakten gjelder gjensidige leveranser i 25 år med start senest 1. januar 2003.

30. Statoil oppjusterer reserveanslagene på Smørbukkfeltet til det dobbelte, dette utgjør en økning med omlag 290 millioner fat. For eierne betyr dette 32 milliarder kroner i økte salgsinntekter.

31. Norske Skog kjøper ut kompanjongen i sin franske papirfabrikk, utvider sponplatefabrikken i Braskereidfoss og kjøper opp sponplatekonkurrenten Agnes Fabrikker. Tilsammen utgjør dette investeringer, kjøp og overtakelse av lån for over 840 millioner kroner.

April

3. Orkla kjøper Procordia av Volvo for nesten 3,7 milliarder kroner. Orkla blir med dette Nordens største innen mat og drikke, med 21 000 ansatte og en omsetning på 26 milliarder kroner.

3. Transocean og Wilrig fusjonerer og blir verdens tredje største riggselskap. Det nye selskapet ventes å få en omsetning på 3,5 milliarder kroner i år.

3. Transocean Petroleum Technology inngår en kontrakt med Saga Petroleum om leveranser av boretjenester og vedlikehold av boremodulen Snorre TLP. Kontrakten har en varighet på fire år og en verdi på 310 millioner kroner.

4. NHO og LO blir enige om lønnsoppgjøret (jfr. 15. mars). De sentrale tilleggene kommer på toppen av en lønnsglidning på rundt en prosent. På gjennomsnittslønnen vil det avtalte tillegget på 80 øre, pluss 85 øre for dem som ikke har lokal forhandlingsrett, utgjøre rundt 0,6 prosent på årsbasis. Tilsammen er tilleggene dermed kommet opp i overkant av to prosent. De som tjener under 90 prosent av gjennomsnittet får 80 øre ekstra, eller tilsammen 1,60 kroner, mens de som tjener under 80 prosent av gjennomsnittet tilsammen får godt over tre prosent i tillegg.

5. Rikstrygdeverket skrinlegger overgangen til det nye EDB-systemet Tress 90 etter å ha brukt mer enn 600 millioner kroner. Overgangen til det nye systemet hadde opprinnelig en pris på 1,3 milliarder kroner. Rikstrygdeverket vil fortsette å bruke dagens ni år gamle system.

5. Alcatel Telettra Norway får en rammekontrakt verd 500 millioner kroner med British Telecom. Selskapet skal

levere fiberoptiske linjesystemer til det engelske høyhastighetsnett for tale og data.

5. Sveriges finansminister Göran Persson legger frem en ny økonomisk sparepakke for å berolige pengemarkedet. Blant annet skal syke-, barsel- og arbeidsledighetstrygd ned til 75 prosent av dagens nivå og matvaremomsen reduseres fra 21 prosent til 12 prosent.

7. Statoil investerer rundt en milliard kroner i Malaysia. Selskapet skal styrke handelsposisjonen i Sørøst-Asia og kjøper 15 prosent i en utvidelse av Melakaraaffineriet.

20. Kværner Pulping får kontrakter verdt tilsammen 190 millioner kroner av det brasilianske konsernet Votorantim. Kontrakten omfatter utstyr i forbindelse med Votorantims planer om å modernisere to av sine cellulose- og papirfabrikker.

21. Arbeidstakerorganisasjonene i staten legger frem kravene i forbindelse med statsoppgjøret. Felles for alle er krav om økt kjøpekraft og tiltak for likelønn.

24. Norge og Europakommisjonen blir enige om nye tollfrie kvoter på norsk fiskeeksport til EU. Avtalen tar hensyn til de nye medlemslandene i EU, og Norges tollfrie kvote øker med gjennomsnittet av eksporten til disse landene i perioden 1992 til 1994.

25. Westamarin AS får kontrakten på byggingen av Stena Lines fire nye katamaraner. Kontrakten har en verdi på 1,4 milliarder kroner.

25. De to bondelagenes forhandlingsledere legger frem sine krav i forbindelse med jordbruksoppgjøret. Kravet innebærer en prisnedgang til bøndene med 195 millioner kroner, samt nullvekst i støtten over statsbudsjettet.

25. De kommuneansattes representanter legger frem sine lønnskrav. Kommunal sektor i LO's forhandlingssammenlutning (LOK) krever 5 700 mer til de som tjener under 146 700 kroner, og 4 500 kroner mer til de som tjener over dette nivået (lønnstrinn 11). I tillegg vil LOK ha ekstra tillegg i lønnstrinn 1 til 5. Akademikernes Fellesorganisasjon i kommunal sektor (AFK) krever et opprykk i lønnstrinn for alle, samt et ekstratillegg på 0,5 prosent til de med lønn over 309 800 kroner (lønnstrinn 51). Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund i kommunal sektor (YSK) krever blant annet et flatt kronetillegg på 5 500 kroner per år til alle.

Statstjenestemannskartellet i LO og Norsk Lærerlag krever tillegg på 5 700 kroner for de i lønnstrinn 1 til 11, og 4 500 kroner for de i lønnstrinn 12 til 75, med virkning fra 1. mai. Organisasjonene krever i tillegg en sentral likelønnsrett på 1,1 prosent av årslønnsmassen. De statsansatte i YS krever et likt kronebeløp på 5 500 kroner per år til alle med virkning fra 1. mai. Samtidig krever de et sentralt justeringsoppgjør rettet mot midlere og lavere lønninger hvor hovedtyngden er kvinner.

Når det gjelder likelønnsproblemet vil både YS og AF ha avsatt en pott til lokale forhandlinger.

28. Saga Petroleum noteres på New York børsen for første gang.

Mai

6. Det norske forsvaret inngår kontrakt med Hughes om kjøp av raketter for om lag 4,5 milliarder kroner. Avtalen pålegger den amerikanske produsenten å tilgodese norsk industri med delleveranser. Rakettene skal brukes på F-16 fly.

10. Conoco Norway dører Heidrunplattformen. Plattformen er den første betong-strekkstagsplattformen i verden, og en av Norges største industrisatsinger med mer en 25 milliarder kroner investert. Oljeproduksjonen fra Heidrun starter i august, og vil gi staten skatte- og avgiftsinntekter på rundt 7 milliarder kroner årlig fra år 2000.

10. Revidert nasjonalbudsjett for 1995 legges frem. Finansminister Sigbjørn Johnsen krymper underskuddet på statsbudsjettet til seks milliarder kroner. I 1996 vil et overskudd på 10 milliarder kroner settes inn på Statens oljefond.

10. Norges største gasskunde, den tyske distributøren Ruhrgas, har sendt en forespørsel til Gassforhandlingsutvalget (GFU) om å få kjøpe ytterligere to milliarder kubikkmeter gass årlig. I slutten av april avslø GFU en søknad fra Saga om å kjøpe norsk gass som skulle videregisles til Ruhrgaskonkurrenten Wingas. Forespørselen fra Ruhrgas representerer gass for 1,3 milliarder kroner årlig, dobbelt så mye som Saga ville selge til Wingas.

11. SAS og Lufthansa inngår en samarbeidsavtale hvor hovedbestanddelen blir en samordning av selskapenes rutene over hele verden. Samarbeidsavtalen skal tre i kraft 1. januar 1996 forutsatt at den blir godkjent av EU-kommisjonen.

12. Staten og bondeorganisasjonene blir enige om en ny jordbruksavtale som innebærer at støtten til bøndene blir redusert med 900 millioner kroner. Av dette er 380 millioner kroner reduserte overføringer over statsbudsjettet, og 520 millioner kroner er reduserte priser til bøndene på jordbruksprodukter. Dette betyr at forbrukerne får billigere kjøtt, ost og melk.

17. Etter en uke under slep er Trollplattformen fremme på feltet der den skal bli stående de neste 70 årene. Feltet er Europas største gassfelt til havs med om lag 1 300 milliarder kubikkmeter utvinnbare gassreserver. Trollplattformen er verdens største betongplattform, og den første bunnfaste plattformen på over 300 meters dyp. Total pris for Troll fase 1 ventes å bli om lag 30 milliarder kroner.

22. Administrerende direktør i NSB, Kristian Rambjørg, fratrer sin stilling med umiddelbar virkning. Styret i NSB

mener det er nødvendig med et lederskifte for å løse de enorme økonomiske problemene i selskapet.

24. Ullsteinkonsernet får en skipskontrakt til 220 millioner kroner. Kontrakten er inngått med den sør-koreanske staten, og gjelder et seismisk forskningsfartøy. Sør-Korea er forøvrig verdens nest største verftsnaasjon.

30. Wilrig får en kontrakt med det brasilianske oljeselskapet Petrobras for boring av dypvannsbrønner på den brasilianske kontinentalsokkelen. Kontrakten er verdt omlag 360 millioner kroner.

31. Akademikernes Fellesforbund, Norsk Politiforbund og Norsk Lærerlag tar ut en del av sine medlemmer i streik. Blant de streikende er leger, polititjenestemenn og førskolelærere.

Juni

1. Flom på østlandet gjør store ødeleggelser på bygninger, veier og dyrket mark. Det er usikkert om Naturskadepoolens pott på 1,8 milliarder kroner er tilstrekkelig til å dekke tapene.

1. Norsk Hydro og Kværner Masa-Yards undertegner en intensjonsavtale om utbygging av en flytende lagringsenhet på Njordfeltet. Kontrakten har en verdi på 470 millioner kroner.

1. Norske Skog investerer 370 millioner kroner i Follum Fabrikker i Hønefoss til utvikling av to nye papirtyper av høy kvalitet.

3. Regjeringen beslutter å innføre tvungen lønnsnevnd for politiet.

6. Etter at Akademikernes Fellesorganisasjon varslet opptrapping av streiken, ved blant annet å inkludere flyveledere og værvarslingstjenesten, beslutter regjeringen å iverksette tvungen lønnsnevnd. Norsk Lærerlag har besluttet at streiken blant førskolelærere skal trappes ytterligere opp.

12. Stortinget vedtar EUs oljedirektiv. Dette innebærer at EØS - avtalen skal gjelde også på den norske kontinentalsokkelen.

Reiserapporter

Annual Meeting of the European Public Choice Society

19-22. april 1995,
Saarbrücken

Karine Nyborg

Denne konferansen samlet omlag 140 deltagere, i første rekke fra Europa, men noen deltagere fra USA og Canada var også med. Konferansen ble holdt på Saarbrücken Universitet, som ligger i et lite skogområde utenfor Saarbrücken by, like ved grensa til Frankrike.

Programmet var organisert med tre inviterede plenumsforedrag, og ellers 1-2 timers økter med 5 parallelle sesjoner i hver. Av de inviterte foredragene var særlig Serge Kolms interessant for meg. Temaet hans var hvordan public choice- og social choice-tradisjonene kan ha noe å tilføre hverandre, blant annet når det gjelder holdninger til altruisme versus egeninteresse. Felles for svært mange av presentasjonene var at de tok utgangspunkt i modeller fra politisk økonomi, der myndighetenes atferd er endogen og bestemmes av myndighetspersoners egeninteresse. Selv om disse modellene kan virke noe søkte i sin ekstreme form, var det interessant å se velkjente temaer som f.eks. miljøøkonomi bli belyst fra en (for meg) nokså uvant synsvinkel. Selv presenterte jeg Discussion Paper 137, "Project Evaluations and Decision Processes".

Det viktigste faglige utbyttet var, for det første, å få et innblikk i hva som foregår på dette feltet for tiden. For det andre ble jeg kjent med en del personer som det kan være nyttig å holde faglig kontakt med i tiden fremover. "Public choice"-miljøet arbeider med en god del temaer som ligger nokså tett opptil mitt eget arbeidsfelt, men tidligere har jeg ikke hatt kontakt med dette miljøet. Alt i alt var det både en hyggelig og nyttig konferanse.

Studietur

30. april-6.mai 1995,
Washington D.C.

Karine Nyborg

Reisen var i regi av Kostnadsberegningsutvalget, et offentlig utvalg som ledes av Arild Hervik. Utvalget har flere oppgaver, men hovedmandatet er å utarbeide retningslinjer for bruk av nytte-kostnadsanalyse i offentlig sektor i Norge. Formålet med reisen var å besøke fagmiljøer som arbeider aktivt med dette temaet. På programmet sto følgende: Møte med Joseph Stiglitz i Council of Economic Advisers (et rådgivningsorgan for president Clinton), møte med Ray Kopp, Paul Portney m.fl. i den private forskningsinstitusjonen Resources for the Future, tre møter i Verdensbanken, møter i Department of Energy og Department of Transport, samt et møte med Art Fraas m.fl. i Office of Management and Budget. Flere av møtene var interessante, og spesielt var møtet med Stiglitz svært nyttig.

Møte om samarbeidsprosjekt innen regionalforskning i forbindelse med EUs 4. rammeprogram

9. mai 1995,
Gøteborg

Nils Martin Stølen

Formålet med møtet var å diskutere innhold, arbeidsfordeling og budsjett for et mulig samarbeidsprosjekt innen regionalforskning i forbindelse med Eus 4. rammeprogram. Prosjektet er avgrenset til å analysere regionale konsekvenser for inntekt og arbeidsmarked av ulike innstramminger i offentlige budsjetter. Foruten deltakelse fra Norge, Danmark, Sverige og Finland hadde en før møtet lyktes i å etablere samarbeidspartnere i Nederland, Tyskland og Storbritannia.

Det er tidligere besluttet å utarbeide en prosjektsøknad som sendes EU innen fristen 8. juni. I prosjektet tar en sikte på å fremskaffe et overblikk over litteraturen på

feltet og hvordan regionale analyser blir gjennomført i ulike land. Ulike metodevalg vil bli drøftet. Fra denne drøftingen er det så et siktemål å utvikle/forbedre regionale modeller, og forsøke å sammenligne de regionale konsekvensene av ulike budsjettinnstramminger.

SSB er tildelt spesielt ansvar med å koordinere modellberegningene, men vil også være delaktig i drøftingen av både teori og datagrunnlag. Det søkes om støtte til i alt 4,5 årsverk for vår del av prosjektet fordelt over årene 1996-98.

AIECE-møte

10-12 mai 1995,
Haag

Knut A. Magnussen

Vår møtet i AIECE (Organisasjonen av europeiske konjunkturinstitutter) ble denne gang arrangert av Central Plan Bureau i Haag og samlet om lag 60 deltagere fra 18 europeiske land. I tillegg til representanter for de 32 medlemsinstituttene var som vanlig IMF, OECD, FN, EFTA og EU representert på møtet. Rapporter om råvareprisene, verdenshandelen og konjunktur-utviklingen på kort og mellomlang sikt ble gjennomgått og drøftet. I tillegg ble det lagt frem analyser av lønnsdannelse/arbeidsmarked i USA, Tyskland og Finland, samt en studie av investeringsmuligheter i Polen. Alle rapportene er tilgjengelige fra undertegnede.

Inntrykket fra møtet er at konjunkturoppgangen er godt befestet i Vest-Europa, prisveksten er fortsatt svært moderat, men arbeidsledigheten holder seg på et høyt nivå. De fleste instituttene hadde oppjustert sine anslag for BNP-veksten i 1995 fra høstmøtet i fjor og venter en oppgang på i overkant av 3 prosent både i år og neste år. Sterkest vekst er anslått i Finland og Irland (6 prosent i år og 5 prosent neste år), men også Den tsjekkiske Republikk, Polen og Slovenia venter en BNP-vekst på rundt 5 prosent i 1996. Mye av diskusjonen fokuserte på valutakursforhold, spesielt hvordan den siste tidens svingninger vil slå ut i realøkonomiske forhold. De tyske instituttene ga uttrykk for at appresieringen av marken ville dempe veksttakten noe, mens

representanter for land der valutakursen har falt ikke hadde oppjustert sine prognoser som følge av depresieringen. Det var relativt bred enighet om at dollaren nå er undervurdert. Råvareprisene, som steg markert gjennom fjoråret, ser nå ut til å flate ut og vil ifølge prognosene ikke utgjøre noen viktig prisdrivende faktor i de neste to årene. Råvareprisene utenom energivarer anslås å øke med 17 prosent i år og 2 prosent neste år, mens råoljeprisen forventes å bli liggende rundt 17 dollar pr. fat ut prognoseperioden.

Prosjektperioden vil omfatte årene 1996-1998, med antatt ressursbruk på i alt 8 årsverk fordelt på 2 årsverk fra hvert av de fire landene. SSB, som er tillagt sekretariatfunksjonen for forprosjektet, er også tiltenkt denne funksjonen i et eventuelt hovedprosjekt. Hovedprosjektet søkes finansiert gjennom både nordiske og nasjonale finansieringskilder.

Nordisk seminar for prosjektet "Sammenlikning av regionale flytteprosesser i Norden"

**22-23. mai 1995
Grisslehamn, Sverige**

Lasse Sigbjørn Stambøl

Seminarret samlet deltakere fra forskningsmiljøer i Sverige, Finland og Norge samt fra Finansministeriet i København, og ble i sin helhet finansiert av NordREFO (Nordiska Institutet for Regionalpolitisk Forskning).

Et av formålene med seminarret var å gjennomgå status, innhold og videre arbeidsplan for forprosjektet, som er planlagt avsluttet til høsten 1995 med utgivelse av en felles rapport. Rapporten vil bl.a. gi en oversikt over forskning på feltet flytting og arbeidsmarked i de nordiske land. Det ble vedtatt at rapporten trykkes i København i en av publikasjonsseriene til Nordisk Ministerråd.

Hoveddelen av seminarret ble viet debatt omkring mulige felles problemstillinger, som vil være aktuelle å forske videre på i et felles nordisk forskningsprosjekt på dette feltet. Som tema for hovedprosjektet ble det vedtatt å benytte betegnelsen "Regional tilpasning - "optimal" mobilitet", der de regionale flyttingene ses som en av flere tilpasningsmuligheter på de regionale arbeidsmarkedene. Som underhypoteser og viktige forklaringsfaktorer, vil det bli lagt vekt på den offentlige sektors betydning for flytteprosessene, på strukturelle forskjeller på og mellom de regionale arbeidsmarkedene samt på hvilke konsekvenser dette får for både fra- og tilflyttingsregionene.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Notater

Ådne Cappelen, Terje Skjerpen og Jørgen Aasness:

Konsumetterspørsel, tjenesteproduksjon og sysselsetting. En mikro til makro analyse

Notater 95/17, 1995. Sidetall 46.

Virkninger på sysselsettingen av endringer i husholdningenes etterspørsel etter utvalgte tjenester, bl.a. leid hjelp til hjemmet, analyseres ved hjelp av den makroøkonomiske modellen MODAG. Analysen er utført ved hjelp av to versjoner av MODAG, standardversjonen og en ny versjon med bl.a. mer detaljert konsumgruppering. Beregningene viser at å stimulere privat tjenesteyting kan ha om lag de samme sysselsettingsvirkningene som en tilsvarende økning i offentlig tjenesteyting - når økningen i tiltakene måles i form av sveket offentlig budsjettbalanse. Sysselsettingseffektiviteten av de ulike tiltak avhenger imidlertid av pris- og inntektselastisitetene i konsumetterspørselen. Stimulering av privat tjenesteyting vil gi størst sysselsettingseffekt dersom etterspørselen er tilstrekkelig prisfølsom.

Konsumetterspørselen analyseres mer i detalj med fokus på goder (varer eller tjenester) som har (i) høy sysselsettingsintensitet (kryssløpskorrigert, importkorrigert) og spesielt bruken av ufaglært arbeidskraft, (ii) nære substitutter - høy priselastisitet, (iii) har tilknyttet faktiske eller potensielle offentlige virkemidler som kan påvirke etterspørselen etter godet. Spesielt studeres husholdningenes atferd mht. å kjøpe tjenester slik som vaskehjelp, barnepass og vedlikeholdsarbeid. Dette gir muligheter for en makroøkonomisk analyse av nye virkemidler i sysselsettingspolitikken basert på vridning av husholdningenes konsummønster. Forskjellige økonometriske analyser presenteres og det gis retningslinjer for en ny konsummodell i MODAG, etter hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet, med en mer detaljert konsumgruppering og mer vekt på tjenester. Modellen vil også bli bedre egnet til å studere miljøanalyser, idet vi ved mer detaljert konsumgruppering får skilt mellom goder med ulike intensiteter mht. forurensning og ressursbruk, og med virkemidler for å vri konsummønsteret i mer miljøvenn-

lig retning. For eksempel ved økt konsum av teletjenester og redusert konsum av flyreiser. Dessuten gir både de mikroøkonometriske analysene og en tilknyttet mikrosimuleringsmodell muligheter for fordelingsanalyser. Analyseapparatet gir dermed muligheter for å finne fram til tiltakspakker som både gir gunstig sysselsettingseffekt, gunstig miljøeffekt og gunstig fordelingseffekt, dersom slike tiltakspakker eksisterer.

Vi kombinerer økonometriske analyser av nasjonalregnskap og av forbruksundersøkelser. Konsummønsteret er nært knyttet til husholdningenes tidsbruk. I nåværende konsummodell er husholdningenes tidsbruk bare med implisitt, men i en senere fase ønsker vi å ha med en eksplisitt simultan modellering av forbruksmønster og tidsbruk. Da vil vi kombinere våre forbruksdata med data for tidsnyttingsundersøkelsen.

Reprints

John K. Dagsvik:

How Large is the Class of Generalized Extreme Value Random Utility Models?

Reprints no. 74, 1995. Sidetall 9.

Reprint from Journal of Mathematical Psychology, Vol. 39, 1995, No. 1. 90-98

Documents

Chunping Zhao, Olav Bjerkholt, Tore Halvorsen and Yu Zhu:

The Flow of Funds Accounts in China

Documents 95/3, 1995. Sidetall 14.

Tidligere utgivelser

Sosiale og økonomiske studier

Rolf Aaberge og Tom Wennemo:

Inntektsulikhet og inntektsmobilitet i Norge 1986-1990 (Income inequality and income mobility in Norway 1986-1990). **SØS nr. 82, 1993.**

Ingvild Svendsen:

Empirical Tests of the Formation of Expectations. A Survey of Methods and Results. **SØS 83, 1993.**

Bjørn E. Naug:

En økonometrisk analyse av utviklingen i importandelene for industrivarer 1968-1990. **SØS 84, 1994.**

Einar Bowitz og Ådne Cappelen:

Prisdannelse og faktoreterspørsel i norske næringer. **SØS 85, 1994.**

Klaus Mohn:

Modelling Regional Producer Behaviour - A Survey. **SØS 86, 1994.**

Knut A. Magnussen:

Old-Age Pensions, Retirement Behaviour and Personal Saving. A Discussion of the Literature. **SØS 87, 1994.**

Klaus Mohn, Lasse Stambøl og Knut Ø. Sørensen:

Regional analyse av arbeidsmarked og demografi. Drivkrefter og utviklingstrekk belyst ved modellsystemet REGARD. **SØS 88, 1994.**

Nils Martin Stølen:

Wage Formation and the Macroeconomic Functioning of the Norwegian Labour Market. **SØS 89, 1995.**

Rapporter

Kjersti-Gro Lindquist:

Empirical Modelling of Export of Manufactures: Norway 1962-1987. **Rapporter 93/18, 1993.**

Knut Røed:

Den selvforsterkende arbeidsledigheten. Om hystereseeffekter i arbeidsmarkedet. **Rapporter 93/19, 1993.**

Dag Kolsrud:

Stochastic Simulation of KVARTS91. **Rapporter 93/20, 1993.**

Sarita Bartlett:

The Evolution of Norwegian Energy Use from 1950 to 1991. **Rapporter 93/21, 1993.**

Klaus Mohn:

Industriusselsetting og produksjonsteknologi i norske regioner. **Rapporter 93/22, 1993.**

Torbjørn Eika:

Norsk økonomi 1988-1991: Hvorfor steg arbeidsledigheten så mye? **Rapporter 93/23, 1993.**

Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. årene 1975-1993. **Rapporter 93/25, 1993.**

Thor Olav Thoresen:

Fordelingsvirkninger av overføringene til barnefamilier. Beregninger ved skattemodellen LOTTE. **Rapporter 93/26, 1993.**

Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland, Øystein Olsen og Birger Strøm:
Effektive satser for næringsstøtte. **Rapporter 93/31, 1993.**

Torstein Bye, Ådne Cappelen, Torbjørn Eika, Eystein Gjelsvik og Øystein Olsen:
Noen konsekvenser av petroleumsvirksomheten for norsk økonomi. **Rapporter 94/1, 1994.**

Wenche Drzwi, Lisbeth Lerskau, Øystein Olsen og Nils Martin Stølen:
Tilbud og etterspørsel etter ulike typer arbeidskraft. **Rapporter 94/2, 1994.**

Hilde-Marie Branæs Zakariassen:

Tilbud av arbeidskraft i Norge. En empirisk analyse på kvartalsdata for perioden 1972-1990. **Rapporter 94/3, 1994.**

Haakon Vennemo:

A Growth Model of Norway with a Two-way Link to the Environment. **Rapporter 94/5, 1994.**

Leif Brubakk:

Estimering av en makrokonsumfunksjon for ikke-varige goder 1968-1991. **Rapporter 94/9, 1994.**

Marie W. Arneberg og Thor Olav Thoresen:

Syke- og fødselspenger i mikrosimuleringsmodellen LOTTE. **Rapporter 94/10, 1994.**

Klaus Mohn:

Monetarism and Structural Adjustment - The Case of Mozambique. **Rapporter 94/11, 1994.**

Tom Andersen, Ole Tom Djupskås og Tor Arnt Johnsen:

Kraftkontrakter til alminnelig forsyning i 1993. Priser, kvantum og leveringsbetingelser. **Rapporter 94/12, 1994.**

Asbjørn Aaheim:

Inntekter fra utvinning av norske naturressurser. Noen teoretiske betraktninger. **Rapporter 94/14, 1994.**

Tom-André Johansson:

En økonometrisk analyse av lagertilpassningen i norske industrisektorer. **Rapporter 94/16, 1994.**

Lasse S. Stambøl:

Flytting, utdanning og arbeidsmarked 1986-1990. En interaktiv analyse av sammenhengen mellom endringer i flyttetilbøyelighet og arbeidsmarked. **Rapporter 94/17, 1994.**

Anne Brendemoen, Mona I. Hansen og Bodil Larsen:

Framskrivning av utslipp til luft i Norge. En modelldokumentasjon. **Rapporter 94/18, 1994.**

Erling Holmøy, Gunnar Nordén og Birger Strøm:

MSG-5. A Complete Description of the System of Equations. **Rapporter 94/19, 1994.**

Ragnhild Balsvik og Anne Brendemoen:

A Computable General Equilibrium Model for Tanzania. Documentation of the Model, the 1990 - Social Accounting Matrix and Calibration. **Rapporter 94/20, 1994.**

Audun Langørgen:

Framskrivning av sysselsettingen i kommuneforvaltningen. **Rapporter 94/24, 1994.**

Mette Rolland:

Militærutgifter i utviklingsland. Metodeproblemer knyttet til måling av militærutgifter i norske programland. **Rapporter 94/26, 1994.**

Petter Jakob Bjerve:

Utviklingsoppdrag i Sri Lanka. **Rapporter 94/28, 1994.**

Marie W. Arneberg:

Dokumentasjon av prosjektet LOTTE-TRYGD. **Rapporter 94/29, 1994.**

Kirsten Hansen:

Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1994. **Rapporter 94/21, 1994.**

Einar Bowitz, Taran Fæhn, Leo Andreas Grünfeld og Knut Moun:

Norsk medlemskap i EU - en makroøkonomisk analyse. **Rapporter 94/25, 1994.**

Helge Brunborg og Svenn-Erik Mamalund:

Kohort- og periodefruktbarhet i Norge 1820-1993. **Rapporter 94/27, 1994.**

Elin Berg:

Estimering av investeringsrelasjoner med installasjonskostander. **Rapporter 94/30, 1994.**

Torbjørn Hægeland:

En indikator for effekter av næringspolitiske tiltak i en økonomi karakterisert ved monopolistisk konkurranse. **Rapporter 94/31, 1994.**

Bjørn E. Naug:

En økonometrisk modell for norsk eksport av industrielle råvarer. **Rapporter 95/2, 1995.**

Annegrete Bruvoll og Gina Spurkland:

Avfall i Norge fram til 2010. **Rapport 95/8, 1995.**

Taran Fæhn, Leo Andreas Grünfeld, Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland og Birger Strøm:

Sammensetningen av den effektive støtten til norske næringer i 1989 og 1991. **Rapporter 95/9, 1995.**

Ole Tom Djupskås og Runa Nesbakken:

Energibruk i husholdningene 1993. Data fra forbruksundersøkelsen. **Rapport 95/10, 1995.**

Discussion Papers

Tor Jakob Klette:

Is Price Equal to Marginal Costs? An Integrated Study of Price-Cost Margins and Scale Economies among Norwegian Manufacturing Establishments 1975-90. **DP no. 93, 1993.**

John K. Dagsvik:

Choice Probabilities and Equilibrium Conditions in a Matching Market with Flexible Contracts. **DP no. 94, 1993.**

Tom Kornstad:

Empirical Approaches for Analysing Consumption and Labour Supply in a Life Cycle Perspective. **DP no. 95, 1993.**

Tom Kornstad:

An Empirical Life Cycle Model of Savings, Labour Supply and Consumption without Intertemporal Separability. **DP no. 96, 1993.**

Snorre Kverndokk:

Coalitions and Side Payments in International CO₂ Treaties. **DP no. 97, 1993.**

Torbjørn Eika:

Wage Equations in Macro Models. Phillips Curve versus Error Correction Model Determination of Wages in Large-Scale UK Macro Models. **DP no. 98, 1993.**

Anne Brendemoen and Haakon Vennemo:

The Marginal Cost of Funds in the Presence of External Effects. **DP no. 99, 1993.**

Kjersti-Gro Lindquist:

Empirical Modelling of Norwegian Exports: A Disaggregated Approach. **DP no. 100, 1993.**

Anne Sofie Jore, Terje Skjerpen and Anders Rygh Swensen:

Testing for Purchasing Power Parity and Interest Rate Parities on Norwegian Data. **DP no. 101, 1993.**

Runa Nesbakken and Steinar Strøm:

The Choice of Space Heating System and Energy Consumption in Norwegian Household. **DP no. 102, 1993.**

Asbjørn Aaheim and Karine Nyborg:

"Green National Product": Good Intentions, Poor Device? **DP no. 103, 1993.**

Knut H. Alfsen, Hugo Birkelund and Morten Aaserud:

Secondary Benefits of the EC Carbon/Energy Tax. **DP no. 104, 1993.**

Jørgen Aasness and Bjart Holtmark:

Consumer Demand in a General Equilibrium Model for Environmental Analysis. **DP no. 105, 1993.**

Kjersti-Gro Lindquist:

The Existence of Factor Substitution in the Primary Aluminium Industry. A Multivariate Error Correction Approach on Norwegian Panel Data. **DP no. 106, 1993.**

Snorre Kverndokk:

Depletion of Fossil Fuels and the Impact of Global Warming. **DP no. 107, 1994.**

Knut A. Magnussen:

Precautionary Saving and Old-Age Pensions. **DP no. 108, 1994.**

Frode Johansen:

Investment and Financial Constraints. An empirical Analysis of Norwegian Firms. **DP no. 109, 1994.**

Kjell Arne Brekke and Pål Børing:

The Volatility of Oil Wealth under Uncertainty About Parameter Values. **DP no. 110, 1994.**

Margaret J. Simpson:

Foreign Control and Norwegian Manufacturing Performance. **DP no. 111, 1994.**

Yngve Willasen and Tor Jakob Klette:

Correlated Measurement Errors, Bounds on Parameters, and a Model of Producer Behavior. **DP no. 112, 1994.**

Dag G. Wetterwald:

Car Ownership and Private Car Use. A Microeconomic Analysis Based on Norwegian Data. **DP no. 113, 1994.**

Knut Einar Rosendahl:

Does Improved Environmental Policy Enhance Economic Growth? Endogenous Growth Theory Applied to Developing Countries. **DP no. 114, 1994.**

Leif Andreassen, Dennis Fredriksen og Olav Ljones:

The Future Burden of Public Pension Benefits. A Microsimulation Study. **DP no. 115, 1994.**

Anne Brendemoen:

Car Ownership Decisions in Norwegian Households. **DP no. 116, 1994.**

Audun Langørgen:

A MACromodel of Local Government Spending Behaviour in Norway. **DP no. 117, 1994.**

Kjell Arne Brekke:

Utilitarianism, Equivalence Scales and Logarithmic Utility. **DP no. 118, 1994.**

Kjell Arne Brekke, Hilde Lurås og Karine Nyborg:

Sufficient Welfare Indicators, Allowing Disagreement in Evaluations of Social Welfare. **DP no. 119, 1994.**

Tor Jakob Klette:

R&D, Scope Economies and Company Structure: A "Not-so-Fixed Effect" Model of Plant Performance. **DP no. 120, 1994.**

Yngve Willassen:

A Generalization of Hall's Specification of the Consumption Function. **DP no. 121, 1994.**

Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland og Øystein Olsen:

Effective Rates of Assistance for Norwegian Industries. **DP no. 122, 1994.**

Klaus Mohn:

On Equity and Public Pricing in Developing Countries. **DP no. 123, 1994.**

Jørgen Aasness, Erling Eide og Terje Skjerpen:

Criminometrics, Latent Variables, Panel Data, and Different Types of Crime. **DP no. 124, 1994.**

Erik Biørn og Tor Jakob Klette:

Errors in Variables and Panel Data: The Labour Demand Response to Permanent Changes in Output. **DP no. 125, 1994.**

Ingvild Svendsen:

Do Norwegian Firms Form Extrapolative Expectations? **DP no. 126, 1994.**

Tor Jakob Klette og Zvi Griliches:

The Inconsistency of Common Scales Estimators when Output Prices are Unobserved and Endogenous. **DP no. 127, 1994.**

Knut Einar Rosendahl:

Carbon Taxes and the Petroleum Wealth. **DP no. 128, 1994.**

Søren Johansen og Anders Rygh Swensen:
Testing Rational Expectations in Vector Autoregressive Models. **DP no. 129, 1994.**

Tor Jakob Klette:

Estimating Price-Cost Margins and Scale Economies from a Panel of Microdata. **DP no. 130, 1994.**

Leo Andreas Grünfeld:

Monetary Aspects of Business Cycles in Norway. An Exploratory Study Based on Historical Data. **DP no. 131, 1994.**

Kjersti-Gro Lindquist:

Testing for Market Power in the Norwegian Primary Aluminium Industry. **DP no. 132, 1994.**

Tor Jakob Klette:

R&D, Spillovers and Performance among Heterogeneous Firms. An Empirical Study Using Microdata. **DP no. 133, 1994.**

Kjell Arne Brekke og Hanne A.

Gravningsmyhr:
Adjusting NNP for instrumental or defensive expenditures. An analytical approach. **DP no. 134, 1994.**

Thor Olav Thoresen:

Distributional and Behavioural Effects of Child Care Subsidies. **DP no. 135, 1995.**

Tor Jakob Klette og Astrid Mathiassen:

Job Creation, Job Destruction and Plant Turnover in Norwegian Manufacturing. **DP no. 136, 1995.**

Karine Nyborg:

Project Evaluations and Decision Processes. **DP no. 137, 1995.**

Leif Andreassen:

A Framework for Estimating Disequilibrium Models with Many Markets. **DP no. 138, 1995.**

Leif Andreassen:

Aggregation when Markets do not Clear. **DP no. 139, 1995.**

Terje Skjerpen:

Is there a Business Cycle Component in Norwegian Macroeconomic Quarterly Time Series? **DP no. 140, 1995.**

John K. Dagsvik:

Probabilistic Choice Models for Uncertain Outcomes. **DP no. 141, 1995.**

Reprints

Petter Jakob Bjerve:

Feilslegen politikk? Analyse og vurdering av den makroøkonomiske politikken i 1986-1992. **Reprint no. 67, 1994.** Særtrykk fra *Sosialøkonomen*, 1993, 11, 22-27.

Jørgen Aasness, Erik Biørn og Terje Skjerpen:

Engel Functions, Panel Data, and Latent Variables. **Reprint no. 68, 1994.** Reprint from *Econometrica*, 1993, 61, 6, 1395-1422.

Knut H. Alfsen og Hans Viggo Sæbø:

Environmental Quality Indicators: Background, Principles and Examples from Norway. **Reprints no. 69, 1994.** Reprint from *Environmental and Resource Economics*, 1993, 3, 415-435.

John K. Dagsvik:

Discrete and Continuous Choice, Max-Stable Processes, and Independence from Irrelevant Attributes. **Reprints no. 70, 1994.** Reprint from *Econometrica*, 1994, 62, 5, 1179-1205.

Snorre Kverndokk:

Coalitions and Side Payments in International CO₂ Treaties. **Reprints no. 72, 1995.** Reprint from Ekko C. Van Ierland (ed.):

International Environmental Economics, Theories, Models and Applications to Climate Change, International Trade and Acidification. Developments in Environmental Economics 4, 1994, 45-76. Elsevier Science Publishers B.V. Amsterdam.

Knut Anton Mork, Øystein Olsen og Hans Terje Mysen:

Macroeconomic Responses to Oil Price Increases and Decreases in Seven OECD Countries. **Reprints no. 73, 1995.** Reprint from *The Energy Journal* 15, 4, 1994, 19-35.

Documents

Haakon Vennemo:

Welfare and the Environment. Implications of a recent tax reform in Norway. **Documents 94/1, 1994.**

Knut H. Alfsen:

Natural Resource Accounting and Analysis in Norway. **Documents 94/2, 1994.**

Olav Bjerkholt:

Ragnar Frisch 1895-1995. **Documents 94/3, 1994.**

Anders Rygh Swensen:

Simple examples on smoothing macroeconomic time series. **Documents 95/1, 1995.**

Notater

Torbjørn Eika, Stein Inge Hove og Laila Haakonsen:

KVARTS i praksis. Macro-systemer og rutiner. **Notater 94/15, 1994.**

Einar Bowitz og Inger Holm:

Nye relasjoner i MODAG, januar 1994. Teknisk dokumentasjon. **Notater 94/17, 1994.**

Marie W. Arneberg:

LOTTE-TRYGD. Teknisk dokumentasjon. **Notater 94/22, 1994.**

Dennis Fredriksen:

MOSART. Teknisk dokumentasjon. **Notater 95/5, 1995.**

Kjetil Olsen:

Nytte- og kostnadsvirkninger av en norsk oppfyllelse av nasjonale utslippsmålssettinger. **Notater 95/7, 1995.**

Innholdsfortegnelse for ØKONOMISKE ANALYSER og ECONOMIC SURVEY de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser og Economic Survey kan fås ved henvendelse til Eva Ivås, Statistisk sentralbyrå, telefon: 22 86 45 70, telefax: 22 11 12 38, E-mail: eiv@ssb.no

ES 2/94

Economic trends

Sarita Bartlett: Four Decades of Norwegian Energy Use: An Analysis of Sectoral Trends

ES 3/94

Economic trends

Bodil M. Larsen: Macroeconomic impacts of reducing NO_x emissions in Norway

ES 4/94

Economic trends

Ådne Cappelen and Nils Martin Stølen: Forecasting labour market imbalances

ES 1/95

Economic survey 1994

Hilde Lurås: Rent from Norwegian natural resources

ØA 4/94

Reviderte nasjonalregnskapstall for 1992 og 1993.

Utviklingen i offentlige finanser, 1989-1993.

Klaus Mohn, Lasse S. Stambøl og Knut Ø. Sørensen: Regional arbeidsmarkedsutvikling mot år 2000.

Marie W. Arneberg: Inntekstfordeling og sykepenger for langtidssykmeldte.

Marie W. Arneberg: Årsaksfaktorer bak sykeinsidens hos langtidssykmeldte.

Tom L. Andersen, Ole Tom Djupskås og Tor Arnt Johnsen: Priser i det norske kontraktmarkedet for elektrisk kraft.

Karl Ove Aarbu: Utnyttelse av avskrivnings- og avsetningsordninger i norske for-etak.

ØA 5/94

Konjunkturtrendene.

Knut A. Magnussen: Konjunktursituasjonen i Europa, råvareprisutviklingen og veksten i verdenshandelen.

Lasse S. Stambøl: Regional befolkningsframskriving etter utdanning.

Godkjente doktoravhandlinger:

Nils Martin Stølen: Lønnsdannelse og den makroøkonomiske funksjonsmåten til det norske arbeidsmarkedet.

Tom Kornstad: Empirical life cycle models of labour supply and consumption.

ØA 6/94

Konjunkturtrendene.

Bodil Merethe Larsen: Reduksjon av norske NO_x utslipp.

Godkjente doktoravhandlinger:

Snorre Kverndokk: Essays on cost-effectiveness, efficiency and justice in international CO₂ agreements.

ØA 7/94

Marie W. Arneberg og Hanne A. Gravningsmyhr: Pensjonistbeskatningen.

Tor Arnt Johnsen og Hans Terje Mysen: Et felles norsk-svensk kraftmarked.

Helge Brunborg: Befolkning og utvikling sett på bakgrunn av befolkningskonferansen i Kairo.

Jan O. Furseth: Ny standard for næringsgruppering.

ØA 8/94

Einar Bowitz, Taran Fæhn, Leo A. Grünfeld og Knut Moum: Noen makroøkonomiske virkninger av et norsk EU-medlemskap.

Hilde Lurås: Grunnrente og formue av norske naturressurser.

Knut H. Alfsen og Morten Aaserud: Klimapolitikk, kraftproduksjon og sur nedbør.

Gunnar Nordèn: MSG-5. En likevektsmodell for norsk økonomi.

ØA 9/94

Konjunkturtrendene.

Thor Olav Thoresen: Fordelingseffekten av barnehagesubsidiene.

Knut A. Magnussen: Oppgangen i de langsiktige rentene og konjunkturutviklingen i Vest-Europa.

Liv Hobbeltstad Simpson og Tor Skoglund: Gjennomføringen av hovedrevisjon av nasjonalregnskapet.

Stein Inge Hove og Torbjørn Eika: KVARTS: Modellen bak prognosene.

ØA 1/95

Konjunkturtrendene.

Dennis Fredriksen: MOSART - en modell for framskrivinger av befolkningen.

Snorre Kverndokk og Knut Einar Rosendahl: CO₂-avgifter og petroleumformue.

Helge Næsheim og Ståle Drevdal: Utvikling i sysselsetting, ledighet og yrkespassivitet i de nordiske land.

Kjersti-Gro Lindquist: Konkurransesevnen i norsk industri.

Ådne Cappelen og Mette Rolland: Makroøkonomisk utvikling på mellomlang sikt.

ØA 2/95

Økonomisk utsyn over året 1994.

ØA 3/95

Hanne A. Gravningsmyhr: Pensjonister, pensjon og skattlegging

Nils Marting Stølen og Turid Åvitsland: Regional arbeidsmarkedsutvikling 1990-2000

Einar Bowitz: Hva er MODAG?

Hanne A. Gravningsmyhr: LOTTE - en modell for beregning av skatt og trygd

Godkjente doktoravhandlinger:

Leif Andreassen: Econometric analysis of disequilibrium

Kjersti-Gro Lindquist: The market power of Norwegian exporters

ØA 4/95

Elin Berg: Utviklingen på det europeiske gassmarked.

Bodil M. Larsen og Runa Nesbakken: Norske CO₂-utslipp 1987-1993.

Audun Langørgen: Kommunenes økonomiske tilpasning over tid.

Tabell- og diagramvedlegg

Innhold

Side

B. Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell B1:	Olje- og gassproduksjon	1*
Tabell B2:	Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	1*
Tabell B3:	Industriproduksjon - produksjonsindeksen	1*
Tabell B4:	Ordretiligang - industri	2*
Tabell B5:	Ordreserver - industri	2*
Tabell B6:	Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning	3*
Tabell B7:	Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	3*
Tabell B8:	Boligbygging	3*
Tabell B9:	Detaljomsætningsvolum - sesongjustert indeks	4*
Tabell B10:	Detaljomsætningsvolum mv. - endring fra foregående år	4*
Tabell B11:	Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	4*
Tabell B12:	Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	4*
Tabell B13:	Timefortjeneste	5*
Tabell B14:	Konsumprisindeksen	5*
Tabell B15:	Engrospriser	5*
Tabell B16:	Utenrikshandel - verditall	6*
Tabell B17:	Utenrikshandel - indekser	6*

Diagrammer

Olje- og gassproduksjon	7*
Produksjonsindeksen	7*
Ordreindeksen - industri	8*
Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	9*
Ordreindeksen - bygge- og anleggsvirksomhet	9*
Arbeidsledighet og sysselsetting	10*
Antatte og utførte investeringer i industrien	10*
Detaljomsætning mv.	10*
Lønninger	10*
Konsum- og engrospriser	11*
Nominell rente på tre-måneders plasseringer	11*
Utenrikshandel	11*

C. Nasjonalregnskapstall for utvalgte OECD-land

Tabell C1:	Bruttonasjonalprodukt	12*
Tabell C2:	Privat konsum	12*
Tabell C3:	Offentlig konsum	12*
Tabell C4:	Bruttoinvesteringer i fast realkapital	13*
Tabell C5:	Eksport av varer og tjenester	13*
Tabell C6:	Import av varer og tjenester	13*
Tabell C7:	Privat konsum	14*
Tabell C8:	Arbeidsledighet	14*

D. Konjunkturindikatorer for utlandet

Tabell D1:	Sverige	15*
Tabell D2:	Danmark	15*
Tabell D3:	Storbritannia	15*
Tabell D4:	Tyskland (vest)	15*
Tabell D5:	Frankrike	16*
Tabell D6:	USA	16*
Tabell D7:	Japan	16*

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B1: Olje- og gassproduksjon

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995			
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Råolje	6,8	7,8	8,9	9,5	10,8	11,5	12,0	11,4	10,2	11,4 *	11,4
Naturgass	2,3	2,3	2,4	2,4	2,6	2,9	3,0	3,0	2,6	2,9	2,5

Tabell B2: Produksjonsindeks etter næring og anvendelse

Sesongjusterte indekser. 1990=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995			
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Produksjon etter næring:											
Oljeutv., bergv.dr., ind. og kraftf. . .	100	102	109	113	121	125	126	124	124	125	126
Oljeutv. og bergverksdrift.	100	111	123	131	147	155	155	153	151	151	157
Industri	100	99	100	102	109	111	112	111	111	111	110
Kraftforsyning	101	91	97	99	93	90	92	97	96	98	101
Produksjon etter konkurranstype:											
Skjermet industri.	100	98	97	102	108	110	111	111	110	111	109
Utekonk. industri og bergv.	100	97	99	101	108	110	112	111	110	110	109
Hjemmekonkurrerende i alt.	100	96	100	102	108	111	113	112	111	110	110

Tabell B3: Industriproduksjonen - produksjonsindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1990	1991	1992	1993	1994	1994			1995		
						Okt	Nov	Des	Jan	Feb	Mar
Industri ialt	0,1	-1,6	1,5	2,0	6,7	7,7	8,0	6,8	6,0	8,2	5,2
Næringsmidler, drikkev. og tobakk .	-1,9	3,2	0,7	0,4	8,7	9,0	9,2	8,0	7,5	9,5	9,7
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv. . .	1,3	-0,5	-3,7	-2,7	9,5	10,1	12,7	11,1	9,0	14,1	9,3
Trevarer	-4,8	-7,7	-0,9	-1,2	8,8	9,4	10,9	8,1	7,7	12,8	8,8
Treforedling	-1,3	-1,1	-2,1	6,9	9,2	10,1	11,6	11,5	11,0	8,4	7,7
Grafisk produksjon og forlagsv. . . .	-1,0	0,3	-0,4	0,6	3,2	2,4	3,2	4,0	4,0	4,6	2,8
Kjemiske prod., mineraloljep. mv. . .	6,6	-5,0	-1,1	4,7	4,6	8,3	7,1	2,9	2,7	5,8	2,9
Mineralske produkter	-2,8	-12,0	4,2	-1,2	14,4	22,0	24,5	23,4	23,3	23,8	17,4
Jern, stål og ferrolegeringer.	-1,4	-5,2	3,4	1,0	10,5	3,3	1,5	3,8	6,3	10,4	7,0
Ikke-jernholdige metaller	1,1	0,8	-1,3	1,2	9,1	9,8	9,4	10,2	8,0	5,8	1,4
Metallvarer	-1,3	-1,6	2,1	3,8	5,7	9,0	10,3	11,0	11,0	14,1	7,8
Maskiner	0,1	-2,8	11,2	4,8	3,0	1,7	-1,0	-3,9	-7,4	-4,1	-6,2
Elektriske apparater og materiell. . .	-0,3	-5,9	1,7	6,3	6,8	8,5	11,4	12,4	14,6	18,3	10,7
Transportmidler	2,4	3,8	1,8	-4,3	7,4	10,8	12,5	10,9	9,7	12,6	8,2
Tekn. og vitensk. instr. mv.	6,9	4,9	1,8	5,9	8,5	9,4	10,5	10,2	8,4	13,0	6,2
Industriproduksjon ellers	3,8	4,5	0,3	10,9	6,3	5,4	5,7	2,4	-1,1	-0,2	2,2

1)Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B4: Ordretilgang - industri

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993 - 4.kv	1994 - 1.kv	1994 - 2.kv	1994 - 3.kv	1994 - 4.kv	1995 - 1.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordretilgang i alt	230	245	228	254	272	220	255	272	281	278	285
For eksport	261	250	253	296	318	274	297	310	329	338	339
Fra hjemmemarkedet	187	239	192	170	179	120	170	203	181	161	174
Produksjon av metaller:											
Ordretilgang i alt	318	287	268	279	321	300	305	308	311	358	346
For eksport	352	321	297	312	355	337	335	342	342	400	383
Fra hjemmemarkedet	204	172	169	170	206	175	200	200	210	213	224
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Ordretilgang i alt	225	211	208	219	250	251	247	231	270	253	268
For eksport	339	330	316	373	431	465	458	411	442	414	369
Fra hjemmemarkedet	179	163	165	156	178	160	162	157	210	184	226

Tabell B5: Ordreserver - industri

Ordreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993 - 4.kv	1994 - 1.kv	1994 - 2.kv	1994 - 3.kv	1994 - 4.kv	1995 - 1.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordreserver i alt	165	176	150	166	147	157	160	142	135	151	144
For eksport	175	174	174	206	179	197	193	166	166	190	162
Fra hjemmemarkedet	153	179	120	96	89	86	100	98	78	81	112
Produksjon av metaller:											
Ordreserver i alt	249	242	211	215	240	213	237	244	221	257	267
For eksport	292	285	251	261	285	258	287	290	260	306	320
Fra hjemmemarkedet	138	128	106	95	121	97	108	124	122	129	129
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Ordreserver i alt	246	257	278	283	324	303	332	324	331	311	335
For eksport	466	427	442	476	664	559	652	655	692	658	647
Fra hjemmemarkedet	153	184	208	200	179	193	194	182	176	163	202

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B6: Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning

Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av kvartalene.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993		1994			
						3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Leting:											
I alt.	1285	2034	1920	1358	1253	1318	1616	1671	1277	1015	1047
Undersøkelserboringer	904	1326	1288	717	432	693	840	671	482	211	362
Generelle undersøkelser	93	256	251	284	384	312	365	252	418	524	343
Felt eval. og - undersøker	129	212	91	146	164	138	159	170	184	121	179
Adm. og andre kostnader	159	240	290	211	273	174	252	579	192	159	163
Feltutbygging:											
I alt.	4878	5566	7216	8802	7146	9192	9356	6807	8726	6616	6435
Varer.	3141	3023	3668	4608	3956	4009	5663	4071	4666	3613	3472
Tjenester	1390	2251	3021	3442	2511	4230	2829	1965	3422	2361	2294
Produksjonsboring	347	292	532	752	680	953	863	770	638	643	670
Felt i drift:											
I alt.	994	1274	1269	1576	1688	1458	1900	1658	1962	1448	1685
Varer.	203	201	166	150	164	146	223	171	165	169	150
Tjenester	188	256	179	137	132	141	121	143	137	122	124
Produksjonsboring	603	817	925	1290	1393	1172	1555	1345	1660	1157	1411

Tabell B7: Industriinvesteringer i verdi - Investeringsundersøkelsen

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.

Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994				1995	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Utførte	2578	2649	2625	2432	2389	2171	2335	2465	2585	3058	..
Antatte	2961	3104	2708	2823	2748	2573	2657	2924	2838	3572	3728

Tabell B8: Boligbygging

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene

viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995			
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Boliger satt igang	1,8	1,5	1,3	1,3	1,7	2,0	2,0	1,9	1,7	1,2	1,7
Boliger under arbeid	25,2	19,0	16,2	13,6	15,4	16,5	16,4	16,6	16,8	16,6	16,7
Boliger fullført	2,2	1,7	1,5	1,3	1,5	1,7	1,7	1,8	1,5	1,5	1,6

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B9: Detaljomsetningsvolum

Sesongjustert indeks. 1992=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995			
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Omsetning ialt	99	97	99	101	109	110	111	111	113	113	112

Tabell B10: Detaljomsetningsvolum mv.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995			
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Omsetning i alt	1,8	-1,9	3,3	1,6	7,5	4,9	4,4	4,3	4,9	4,5	..
Detaljomsetning etter næring:											
Nærings- og nytelsesmidler	1,3	0,4	4,3	3,1	4,5	1,6	2,6	2,2	3,1	2,2	..
Bekledning og tekstilvarer	13,4	5,3	-1,1	-4,3	2,7	4,0	2,6	1,7	-0,0	-4,9	..
Møbler og innbo	2,5	0,7	1,7	-0,0	8,7	9,8	9,9	9,8	10,1	7,7	..
Jern, farge, glass, stent. og sport . . .	-4,6	1,6	-6,1	7,1	9,5	5,3	4,1	2,6	3,5	2,5	..
Ur, opt., musikk, gull og sølv	17,4	2,3	3,2	-2,0	0,4	1,7	2,0	2,1	1,2	-1,2	..
Motorkjøretøyer og bensin	-2,4	-10,0	6,0	0,5	14,7	9,8	7,3	7,1	6,7	8,7	..
Reg. nye personbiler	11,9	-13,4	11,8	3,8	42,7	39,6	34,5	22,6	22,9	12,9	13,1

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

Tabell B11: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte. 1000 personer.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993 -		1994			1995 -
						4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:											
Kvinner	46	48	50	50	47	44	44	49	52	41	53
Menn	66	68	76	77	70	65	79	75	64	61	72
Totalt	112	116	126	127	116	109	123	124	117	102	124
Tallet på sysselsatte	2030	2010	2004	2004	2035	2016	1991	2022	2074	2052	2040

Tabell B12: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994 -		1995			
						Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai
Sesongjusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers. . .	92	101	114	118	110	103	106	107	104	103	..
Ujusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers. . .	92,7	100,8	114,4	118,1	110,3	98,4	117,3	112,8	105,3	99,5	95,3
Herav: Permitterte 1000 pers. . .	15,7	9,9	8,7	9,2	7,5	7,1	9,4	9,4	8,3	7,3	5,4
Ledige plasser 1000 pers. . .	6,6	6,5	6,4	7,4	7,7	5,9	9,4	8,9	11,5	8,9	9,8
Arbeidsløshetsprosenten 1)	4,3	4,7	5,4	5,5	5,2	4,6	5,5	5,3	4,9	4,6	4,4
Arb.løse/led.plasser	14,6	17,0	19,5	17,0	15,0	16,6	12,5	12,7	9,2	11,2	9,8

1) Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

Tabell B13: Timefortjeneste

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.

Kroner.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993		1994			
						3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Industri, kvinner	81,8	86,7	89,2	91,8	94,5	91,9	93,0	93,0	93,9	95,3	95,9
Industri, menn	94,7	99,5	102,7	105,4	108,5	105,8	106,4	106,6	108,8	108,9	109,6
Bygge- og anl., menn	101,4	107,0	110,6	113,3	112,7	111,9	117,2	111,8	114,1	112,1	112,8

Tabell B14: Konsumprisindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995				
						Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	
Ialt	4,1	3,4	2,3	2,3	1,4	1,9	2,6	2,6	2,7	2,6	2,7	
Varer og tjenester etter konsumgruppe:												
Matvarer ialt	3,2	1,7	1,4	-1,1	1,5	2,3	2,3	2,5	2,2	2,1	2,1	
Drikkevarer og tobakk	7,0	7,1	9,1	3,1	3,9	5,7	6,0	5,9	6,0	6,1	6,1	
Klær og skotøy	2,1	1,8	1,7	2,7	1,5	0,4	1,5	1,6	0,5	0,2	0,5	
Bolig, lys og brensel	6,4	4,5	2,3	2,8	0,9	1,5	2,8	2,8	3,1	2,9	2,9	
Møbler og husholdningsartikler	2,6	2,2	0,4	1,9	1,4	2,1	2,2	1,9	1,9	2,0	1,8	
Helsepleie	8,5	6,9	6,0	4,3	2,3	3,2	3,5	3,2	5,6	5,6	5,6	
Reiser og transport	2,9	3,0	2,0	3,4	1,5	2,3	3,6	3,2	3,3	3,7	4,1	
Fritidssysler og utdanning	4,6	4,4	3,3	3,4	2,1	1,8	1,6	1,7	2,0	1,9	1,8	
Andre varer og tjenester	3,3	3,4	2,2	1,6	0,2	0,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	
Varer og tjenester etter leveringssektor:												
Jordbruksvarer	4,8	1,5	1,3	-2,0	0,1	-0,3	-0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	
Andre norskproduserte konsumvarer	5,3	5,3	2,5	2,7	1,9	3,0	4,6	4,6	4,5	4,8	4,8	
Importerte konsumvarer	1,7	2,0	1,8	3,3	2,3	2,5	3,2	3,1	2,8	2,4	2,5	
Husleie	6,5	4,9	3,7	2,8	0,6	0,7	0,7	0,7	1,2	1,2	1,2	
Andre tjenester	3,7	2,4	2,3	2,0	1,1	1,8	2,4	2,1	2,4	2,3	2,3	

Tabell B15: Engrospriser

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1990	1991	1992	1993	1994	1994		1995				
						Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	
Ialt	3,7	2,5	0,1	-0,0	1,4	2,4	2,7	2,3	2,3	2,3	2,3	
Matvarer og levende dyr	4,5	4,4	1,1	-2,4	0,8	0,5	0,2	-0,4	-0,3	-0,9	-1,8	
Drikkevarer og tobakk	4,9	4,9	6,5	1,1	4,6	7,6	6,6	6,6	6,7	6,7	6,8	
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	-0,2	-1,0	-3,1	-4,1	3,7	8,2	10,0	7,3	7,7	5,1	2,0	
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	10,2	1,9	-3,5	-2,3	-1,8	0,6	1,0	0,5	-0,7	-0,3	-0,4	
Dyre- og plantefett, voks	1,9	3,1	5,4	0,2	5,0	4,1	5,1	3,9	2,9	2,0	2,7	
Kjemikalier	-1,4	1,8	0,2	2,5	2,8	4,1	4,1	3,8	3,5	4,6	5,1	
Bearbejdede varer etter materiale	1,5	1,1	0,1	0,3	2,5	3,4	4,6	4,4	4,9	5,0	5,0	
Maskiner og transportmidler	2,6	2,6	1,4	4,2	2,1	2,7	2,8	2,7	3,7	3,8	4,3	
Forskjellige ferdigvarer	2,6	3,6	2,0	2,7	1,6	1,5	0,9	1,3	1,5	2,0	2,3	

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B16: Utenrikshandel - verditall

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert.

Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	- 1994 -		1995			
						Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai
Eksport 1)	9,4	9,2	9,0	9,4	10,8	12,4	12,4	12,2	12,4	12,1	12,1
Import 2)	12,7	12,7	12,9	13,2	15,5	17,2	16,8	16,1	16,5	16,9	18,0
Import 3)	12,6	12,6	12,9	13,1	15,4	17,4	16,5	15,9	16,2	16,6	..

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

Tabell B17: Utenrikshandel - indekser

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport i flg. handelsstatistikken. 1988=100.

Årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

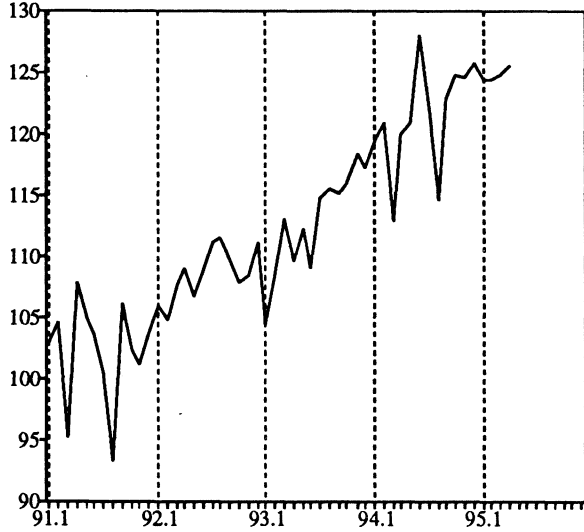
	1990	1991	1992	1993	1994	- 1993 -		1994			- 1995 -	
						4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	
Sesongjusterte tall:	121	119	126	131	148	139	140	144	153	158	162	
Eksportvolum 1)	104	107	111	111	130	117	123	127	136	133	135	
Importvolum 2)	102	100	93	93	94	92	92	93	95	96	102	
Ujusterte tall:	107	105	103	104	104	105	104	104	104	106	106	

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

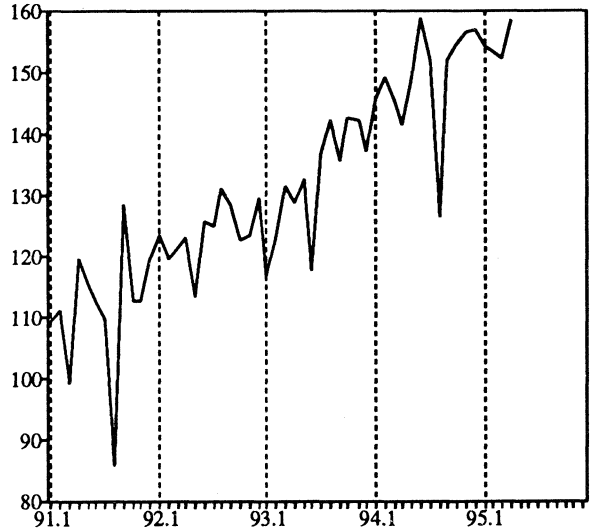
2)Uten skip og oljeplattformer.

Produksjonsindeks

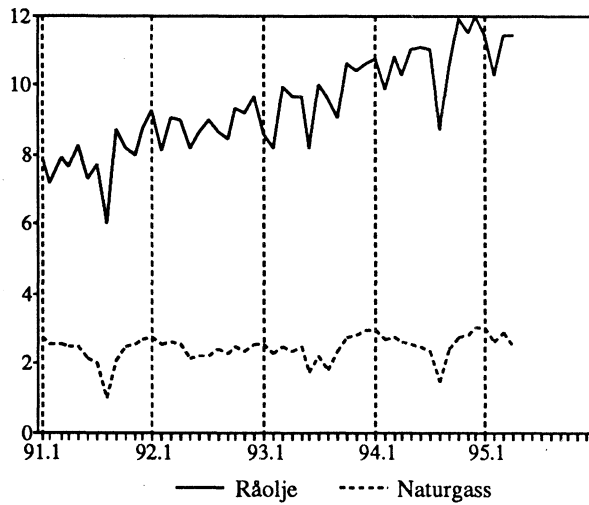
Oljeutvinning, bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

Produksjonsindeks

Utvinning av råolje og naturgass.
Sesongjustert. 1990=100

Olje- og gassproduksjon

Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

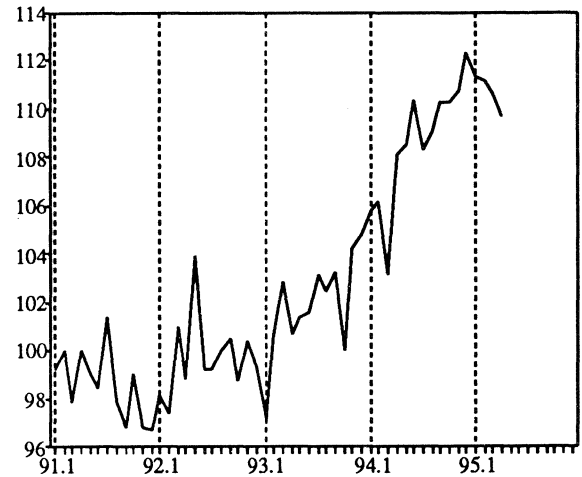

— Råolje - - - - - Naturgass

Kilde: Oljedirektoratet

Produksjonsindeks

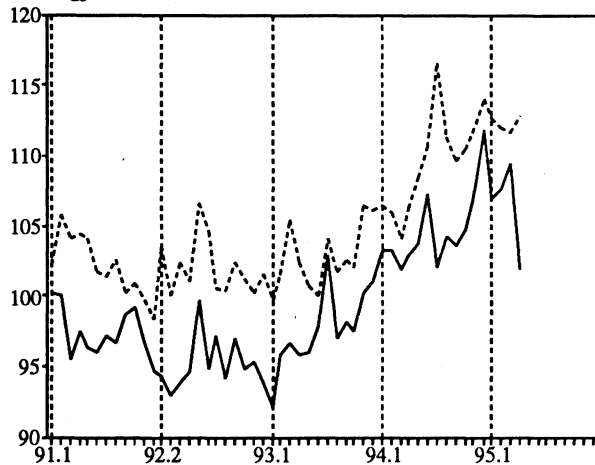
Sesongjustert. 1990=100

— Industri i alt

Produksjonsindeks etter konkurransetype

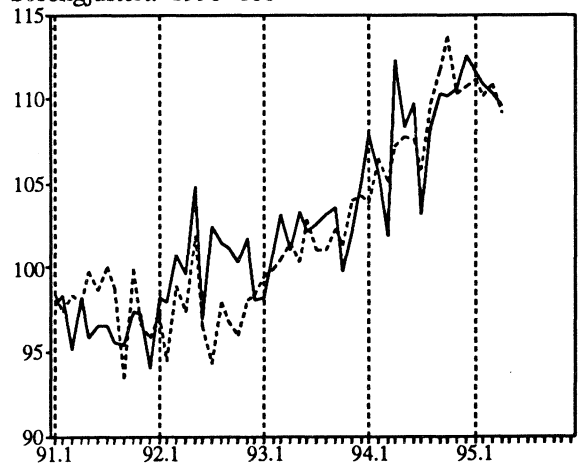
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

— Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri - - - - - Skjernet industri og kraftforsyning

Produksjonsindeks etter konkurransetype

Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

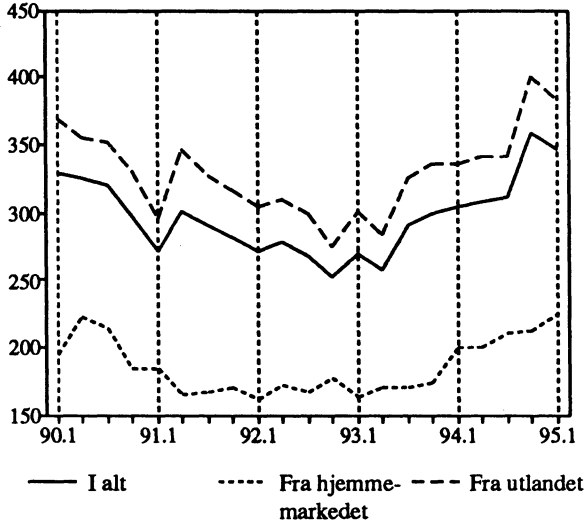
— Hjemmekonkurrerende investeringsvareind. - - - - - Utekonkurrerende industri og bergv.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Ordretilgang

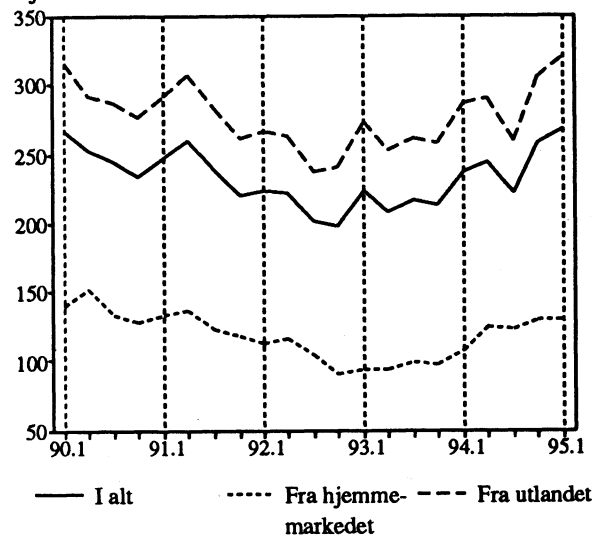
Metaller

Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

Ordreserver

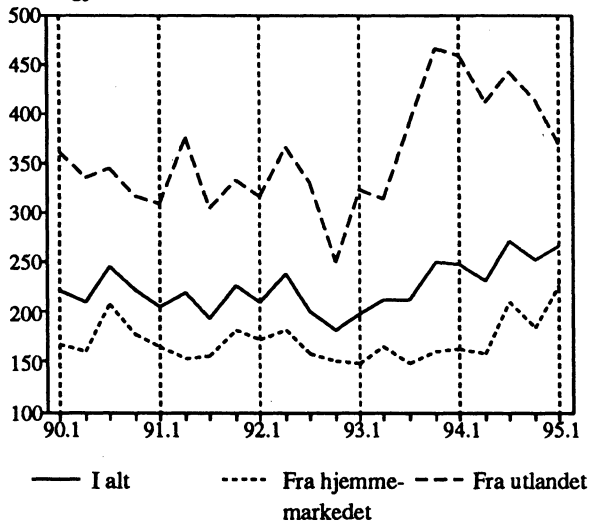
Metaller

Ujustert verdiindeks. 1976=100

Ordretilgang

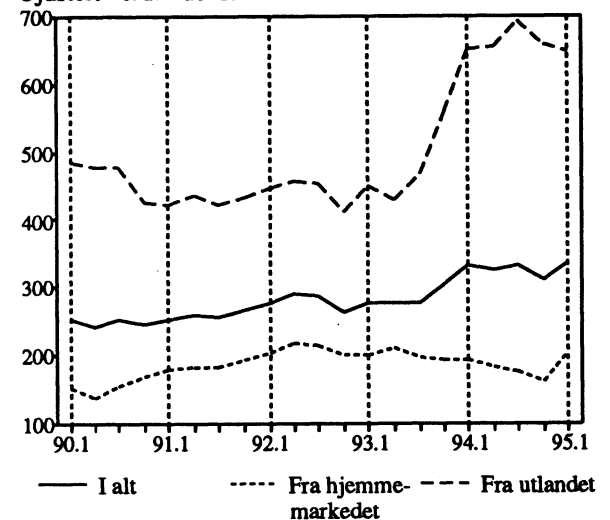
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer

Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

Ordreserver

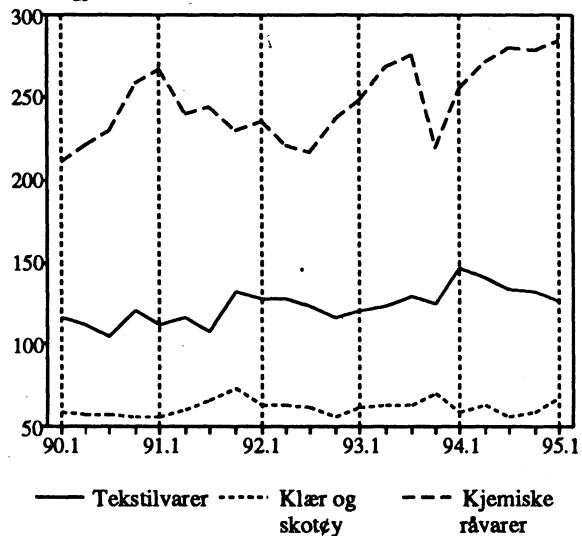
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer

Ujustert verdiindeks. 1976=100

Ordretilgang

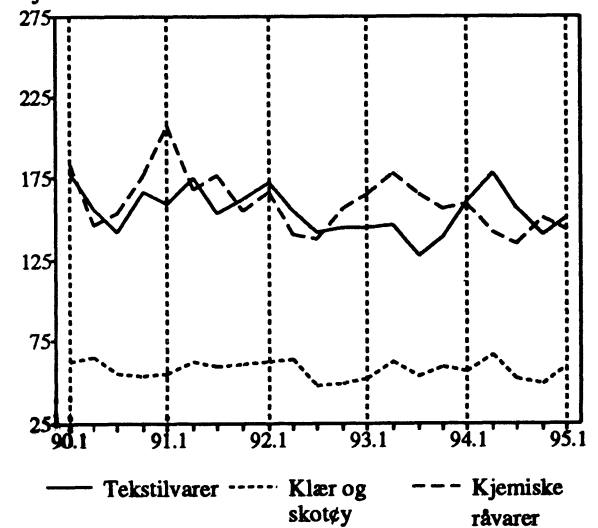
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer.

Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

Ordreserver

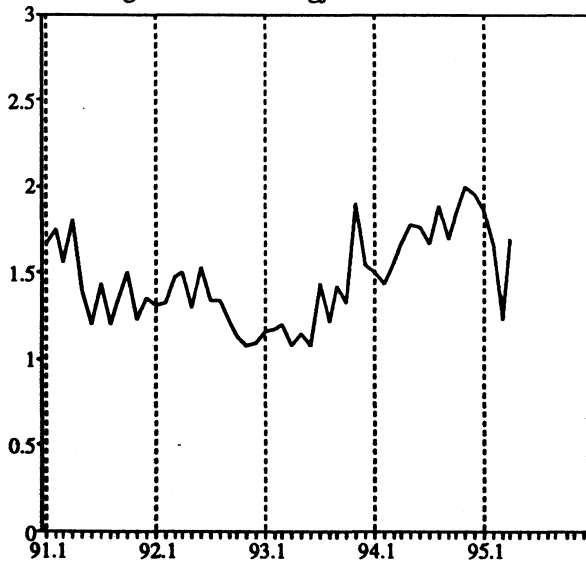
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer

Ujustert verdiindeks. 1976=100

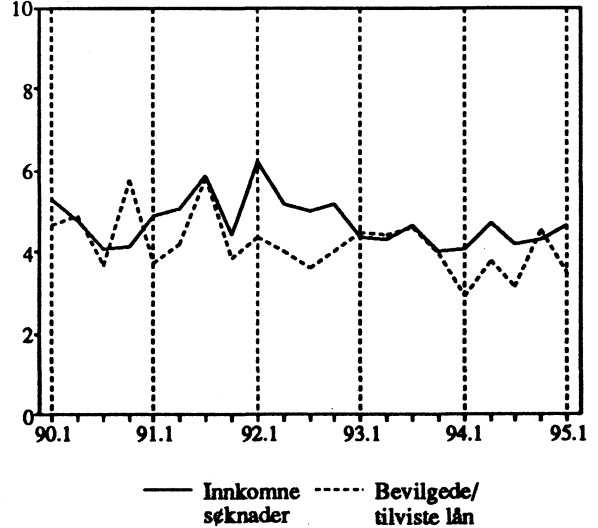
Bygg satt i gang

Antall boliger i tusen. Sesongjustert

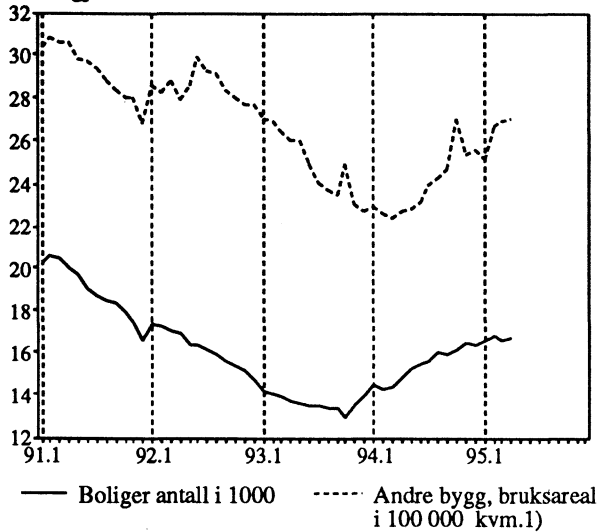
Boliglån nye boliger

Antall oppføringslån fra Husbanken i 1000.

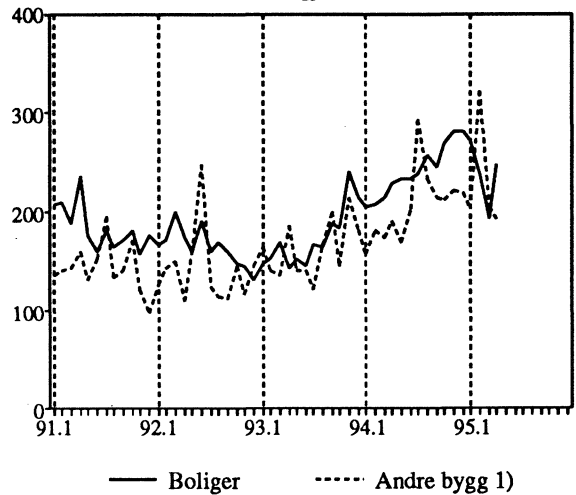
Sesongjustert

Bygg under arbeid

Sesongjustert

Bygg satt i gang

Bruksareal i tusen kvm. Sesongjustert.

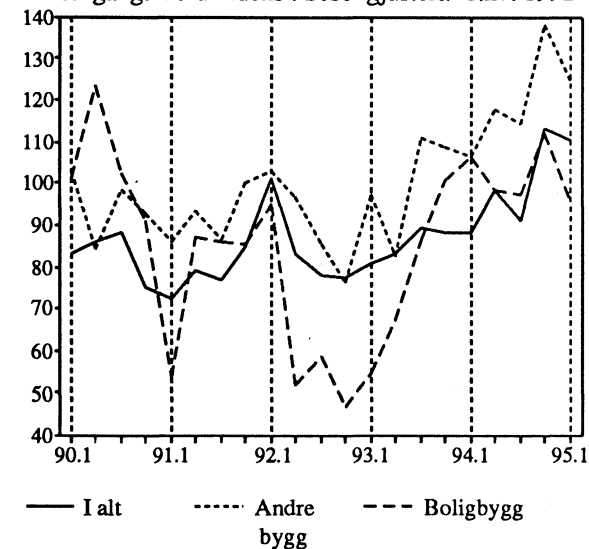

1) Utenom jordbr., skogbr. og fiske. Over 30 kvm bruksareal

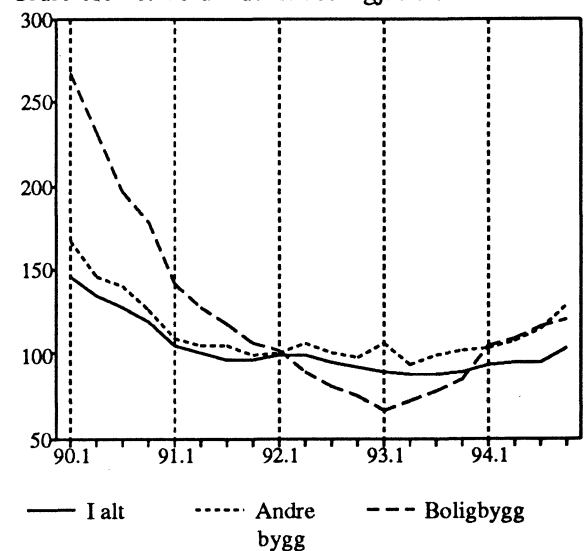
1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 30 kvm. bruksareal.

Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordretilgang. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

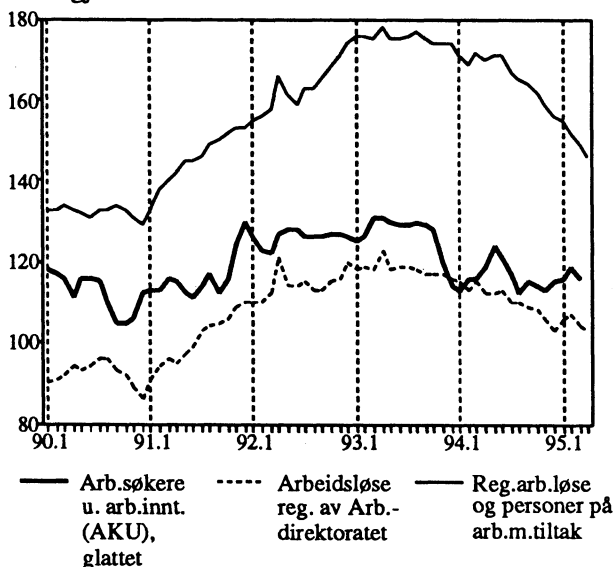
Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordresreserve. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

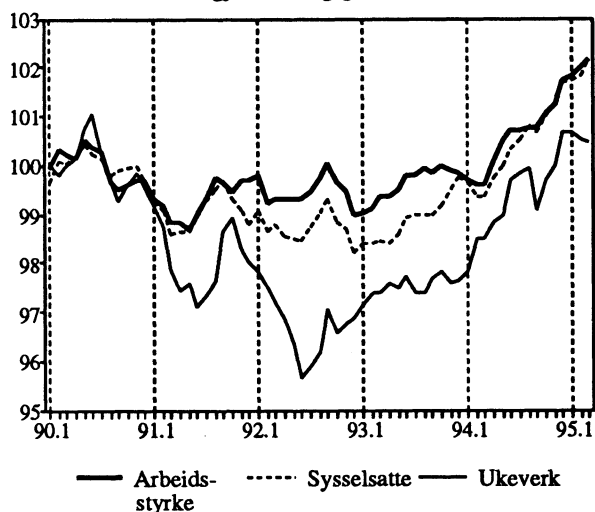

Arbeidsledige, 1000 personer

Sesongjusterte månedstall

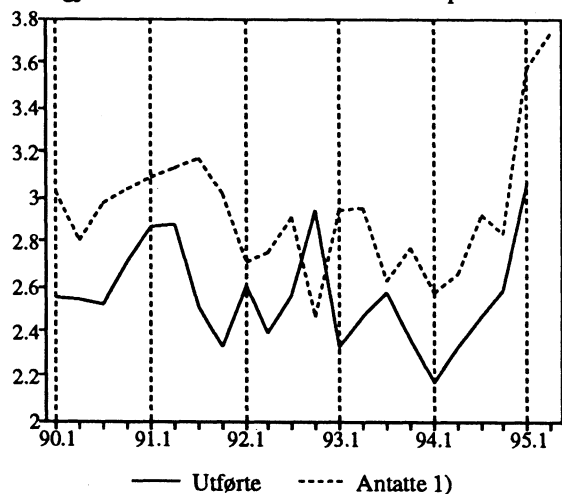

Arbeidsstyrke, sysselsetting og utførte ukeverk i alt iflg. Arbeidskraftundersøkelsen 1990 = 100. Sesongjusterte og glattede månedstall

Antatte og utførte investeringer i industri

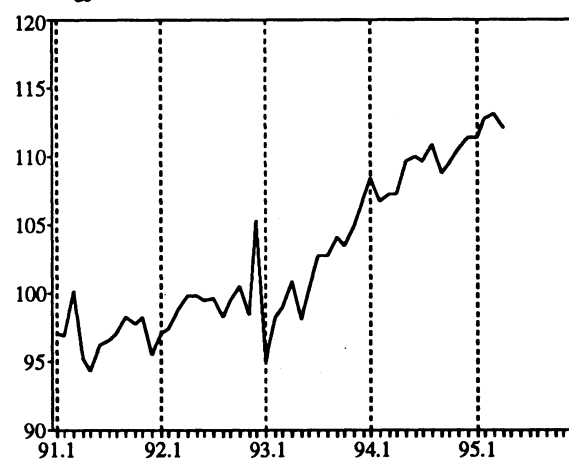
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

1) Anslag gitt i samme kvartal.

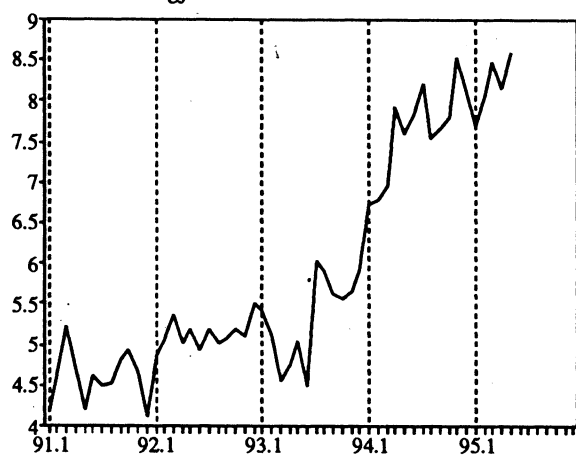
Detaljomsättning

Sesongjustert volumindeks. 1990=100

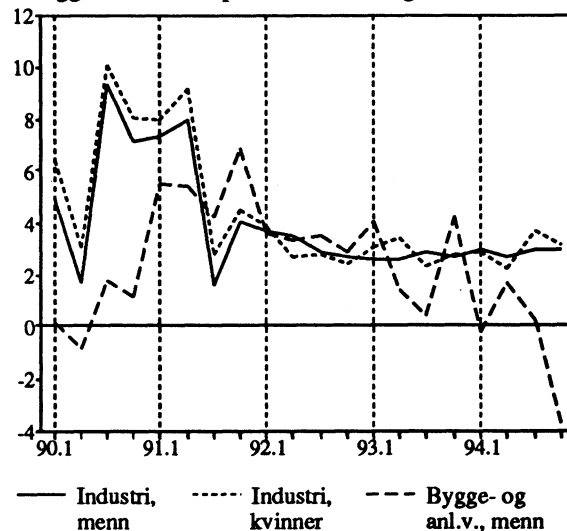
Registrerte nye personbiler

1000 stk. Sesongjustert.

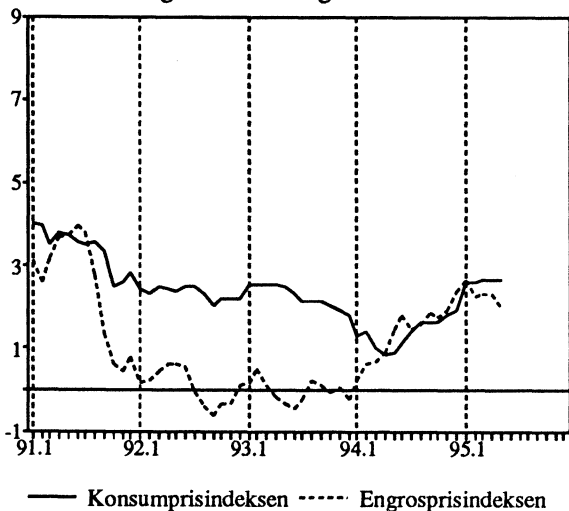
Lønninger

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år før.

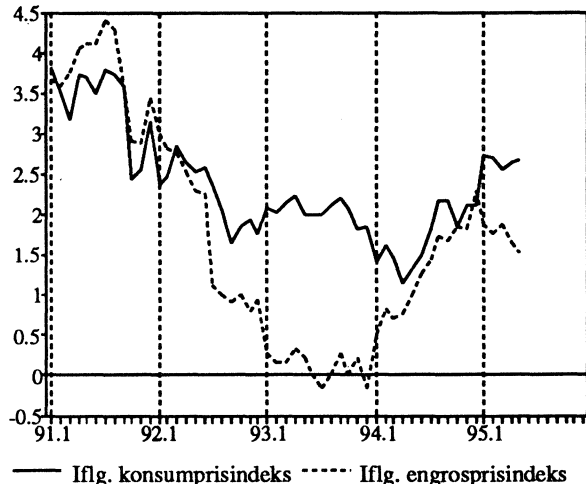
Innenlandske priser

Prosent endring fra ett år tidligere

Prisstigning for konsumvarer 1)

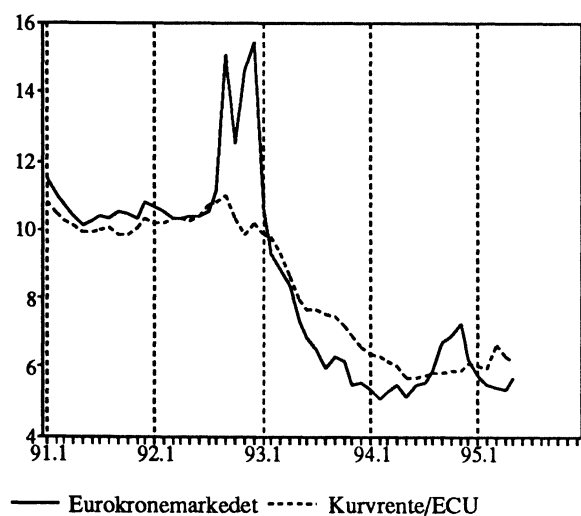
Prosent endring fra ett år tidligere.

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer til konsum.

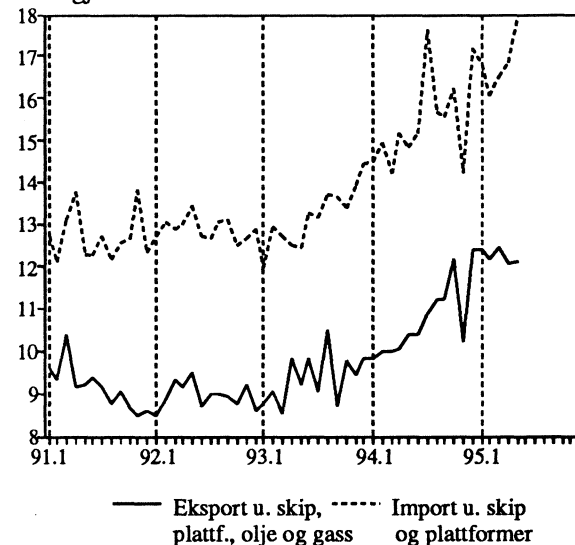
Nominell rente på tre-måneders plasseringer

Prosent

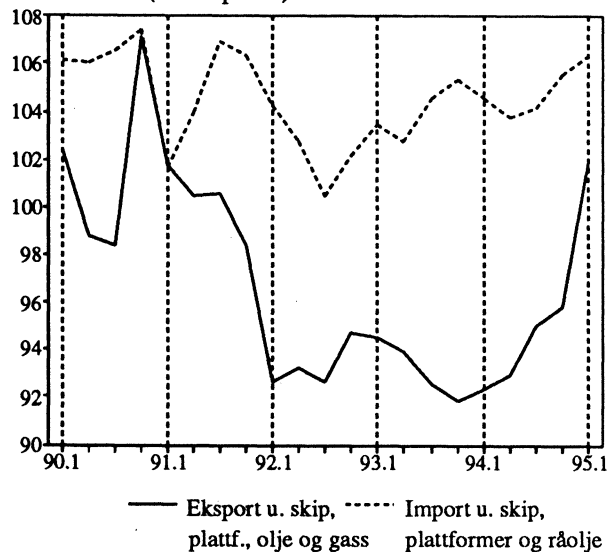
Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

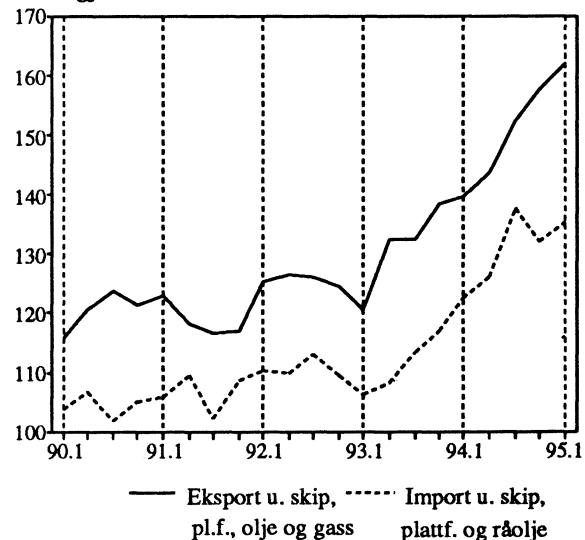
Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Prisindekser (enhetspriser). 1988=100

Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Sesongjustert volumindeks. 1988=100

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C1: Bruttonasjonalprodukt

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	0,8	2,0	1,0	1,2	1,4	4,7	3,3	2,9
Frankrike	4,1	2,5	0,8	1,2	-1,0	2,2	3,1	3,2
Italia	2,9	2,1	1,2	0,7	-0,7	2,2	2,7	2,9
Japan	4,7	4,8	4,3	1,1	0,1	1,0	2,5	3,4
USA	2,5	0,8	-0,7	2,3	3,1	3,9	3,1	2,0
Storbritannia	2,1	0,5	-2,2	-0,5	2,0	3,5	3,4	3,0
Sverige	2,3	1,4	-1,1	-1,9	-2,1	2,3	2,3	2,5
Tyskland ¹⁾	3,3	4,8	3,7	2,2	-1,1	2,8	2,8	3,5
Norge	0,6	1,7	1,6	3,4	2,4	5,1	2,9	2,3

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.**Tabell C2: Privat konsum**

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	-0,4	0,6	1,4	0,7	2,8	7,0	4,3	3,0
Frankrike	3,3	2,9	1,4	1,3	0,7	1,5	2,4	3,1
Italia	3,5	2,5	2,7	1,4	-2,1	1,6	1,5	2,6
Japan	4,3	3,9	2,2	1,7	1,1	2,6	4,1	4,4
USA	1,9	1,2	-0,4	2,8	3,3	3,4	2,8	2,0
Storbritannia	3,3	0,7	-2,2	0	2,6	2,5	2,7	2,8
Sverige	1,4	-0,1	1,1	-1,9	-3,8	0	-1,0	0,6
Tyskland ¹⁾	3,0	5,3	3,6	3,0	0,5	1,2	1,2	3,0
Norge	-2,8	2,8	0,0	1,8	2,3	4,4	3,0	2,5

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.**Tabell C3: Offentlig konsum**

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	-0,3	-0,4	0	0,7	3,9	1,2	0,7	0,4
Frankrike	0,3	2,0	2,6	3,0	0,5	1,5	0,6	0,5
Italia	0,8	1,2	1,6	1,0	0,8	0	0,5	0,5
Japan	2,0	1,9	1,6	2,2	3,2	2,4	2,1	2,0
USA	2,0	2,8	1,5	-0,7	-0,8	-0,5	0,9	0,4
Storbritannia	0,9	3,2	2,5	0	0,6	1,4	1,7	1,9
Sverige	1,9	2,6	3,2	-0,6	-0,7	-0,2	0,3	0,2
Tyskland ¹⁾	-1,7	2,4	0,5	4,5	-1,2	0,3	0,4	0,8
Norge	2,6	2,1	2,6	4,4	1,8	2,7	0,5	1,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	-0,6	-0,9	-5,4	-8,2	-1,9	5,2	6,4	6,0
Frankrike.....	7,0	2,9	-0,7	-2,5	-5,1	0,9	4,4	5,5
Italia	4,3	3,8	0,6	-2,0	-11,1	0,9	4,7	5,0
Japan	9,3	8,8	3,7	-0,8	-1,3	-0,5	1,6	3,6
USA ¹⁾	0,1	-2,8	-7,7	5,5	11,3	11,5	6,4	2,6
Storbritannia	7,2	-3,1	-9,8	-1,2	0,3	4,5	5,2	5,4
Sverige	11,6	0,7	-8,4	-11,0	-16,3	3,6	9,3	6,9
Tyskland ²⁾	6,5	8,7	6,5	4,2	-4,4	5,4	6,8	7,3
Norge ³⁾	-3,9	-26,8	1,7	4,5	15,2	-12,4	7,3	3,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Private bruttoinvesteringer. ² Samlet Tyskland fra 1992. ³1994-1995 inneholder oljeplattformer under arbeid.**Tabell C5: Eksport av varer og tjenester**

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	5,0	8,5	7,7	3,7	-1,4	5,8	5,6	5,4
Frankrike.....	10,2	5,3	3,8	5,0	-0,7	5,1	6,3	6,5
Italia	8,8	7,0	0,5	5,0	10,0	9,6	7,8	6,7
Japan	9,0	7,3	5,2	5,2	1,0	4,3	3,4	4,7
USA	11,9	8,1	6,4	6,7	4,1	7,8	10,8	10,1
Storbritannia	3,8	4,9	-0,9	3,1	3,0	8,2	8,2	7,4
Sverige	3,0	1,9	-2,4	2,2	7,2	12,8	8,5	7,0
Tyskland ¹⁾	11,9	11,7	12,7	0,7	-6,4	7,9	8,4	6,9
Norge	10,7	8,1	6,1	6,2	1,6	7,6	3,9	4,7

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.**Tabell C6: Import av varer og tjenester**

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	4,4	2,4	4,9	-0,5	-4,2	12,5	7,2	5,6
Frankrike.....	8,2	6,3	2,8	1,1	-3,7	6,3	6,4	6,5
Italia	7,6	8,0	3,4	4,6	-7,3	7,7	5,4	6,2
Japan	17,6	8,6	-4,1	-0,4	3,1	9,1	7,9	8,3
USA	3,8	3,0	-0,5	8,7	10,7	12,5	7,8	5,9
Storbritannia	7,4	1,0	-5,4	6,2	2,9	5,9	7,4	7,7
Sverige	7,1	0,7	-5,0	1,3	-0,4	10,0	6,7	6,0
Tyskland ¹⁾	8,8	12,4	12,1	3,8	-6,3	7,1	6,4	7,3
Norge	0,9	2,2	1,7	2,8	3,2	7,2	5,5	4,3

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C7: Privat konsumdeflator

Prosentvis endring fra foregående år

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	5,0	2,6	2,2	2,1	1,7	2,0	2,5	3,0
Frankrike.....	3,5	2,9	3,2	2,4	2,1	1,8	1,6	1,7
Italia	6,3	6,2	6,8	5,3	4,7	3,9	3,3	3,1
Japan	1,8	2,6	2,5	2,1	1,0	0,8	0,5	0,6
USA	4,9	5,2	4,3	3,2	2,5	2,2	3,1	3,6
Storbritannia	5,9	5,3	7,4	4,7	3,5	2,6	2,7	2,9
Sverige	6,9	9,6	10,1	2,6	6,1	3,1	3,4	3,0
Tyskland ¹⁾	3,1	2,7	3,6	4,6	3,9	2,6	2,1	2,2
Norge	4,3	4,8	4,1	2,6	1,9	1,4	2,0	2,2

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.**Tabell C8: Arbeidsledighet**I prosent av den totale arbeidsstyrken¹

	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose	1996 prognose
Danmark	9,3	9,5	10,5	11,2	12,2	12,0	10,8	10,1
Frankrike.....	9,4	8,9	9,5	10,4	11,7	12,6	12,3	11,7
Italia	10,9	11,1	11,0	11,6	10,4	11,3	11,2	11,0
Japan	2,3	2,1	2,1	2,2	2,5	2,9	3,0	2,9
USA ²	5,2	5,5	6,7	7,4	6,8	6,1	5,6	5,6
Storbritannia	7,1	5,9	8,3	9,9	10,2	9,4	8,7	7,9
Sverige	1,4	2,0	2,9	5,3	8,2	7,9	7,7	7,5
Tyskland ^{2) 3)}	5,5	4,9	4,3	7,7	8,8	9,6	9,1	8,6
Norge	4,9	5,2	5,5	5,9	6,0	5,4	5,2	4,8

Kilde: Historiske tall for Norge: AKU-tall fra Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Alle land unntatt Danmark følger ILO-definisjon av ledighet. ² Unntatt militære styrker. ³ Samlet Tyskland fra 1992.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR OECD-LAND

Tabell D1: Sverige

		1992	1993	1994	1994/95					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1990=100	93,4	94,4	104,3	111,2	112,8	109,9	111,9
Arbeidsløshetsprosent		5,3	8,2	8,0	7,2	7,4	8,2	7,6	7,6	7,2
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1990=100	94,7	102,0	121,5	135,0	147,0	128,0	133,0
Konsumprisindeks	1990=100	111,8	117,0	119,6	120,7	120,5	120,9	121,4	121,9	122,7

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

Tabell D2: Danmark

		1992	1993	1994	1994/95					
					Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars
Sesongjusterte tall:										
Detaljomsætningsvolum	1990=100	101	102	108	110	110	108	111	111	..
Arbeidsløshetsprosent		11,2	12,3	12,1	11,4	11,1	10,9	10,7	10,6	10,4
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1990=100	107	102	122	119	133	136	137	121	..
Konsumprisindeks	1990=100	104,5	105,9	108,0	108,7	108,9	108,9	109,0	109,4	109,8

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

Tabell D3: Storbritannia

		1992	1993	1994	1994/95					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1990=100	95,6	98,1	103,2	104,2	104,7	104,6	104,9
Ordretilgang ¹	1990=100	88	89	103	97	119	82	115
Detaljomsætningsvolum	1990=100	99,6	103,0	106,6	107,1	107,6	106,3	107,7	107,6	..
Arbeidsløshetsprosent		9,8	10,3	9,3	8,8	8,5	8,4	8,4	8,3	8,2
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1990=100	110,0	111,9	114,6	115,5	116,0	115,9	116,6	117,1	..

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til verstedindustrien fra innenlandske kunder.

Tabell D4: Tyskland (vest)

		1992	1993	1994	1994/95					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1991=100	101,0	93,6	96,7	98,4	100,7
Detaljomsætningsvolum	1990=100	103,4	99,4	97,5	95,0	97,0
Arbeidsløshetsprosent		6,7	8,3	9,2	9,1	9,1	9,2	9,1	9,2	9,2
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1990=100	107,6	112,0	115,4	116,1	116,3	116,8	117,3	117,4	117,7

KONJUNKTURINDIKATORER FOR OECD-LAND

Tabell D5: Frankrike

		1992	1993	1994	1994/95					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1990=100	100,3	97,5	101,3	102,6	103,5	103,7
Arbeidsløshetsprosent		10,4	11,7	12,5	12,4	12,4	12,3	12,3	12,2	12,2
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1990=100	105,7	107,9	109,7	110,3	110,2	110,5	110,9	111,2	..

Tabell D6: USA

		1992	1993	1994	1994/95					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1990=100	101,6	105,7	111,4	113,5	114,8	115,3	115,3	115,0	..
Ordretilgang ¹	Mrd. dollar	122,5	133,1	151,7	159,3	162,3	164,5	163,3	164,1	..
Detaljomsætningsvolum ²	Mrd. dollar	138,7	146,0	155,3	159,6	159,7	159,9	158,1	158,3	..
Arbeidsløshetsprosent ³⁾		7,3	6,7	6,1	5,6	5,4	5,6	5,4	5,4	5,7
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1990=100	107,1	110,1	112,9	114,1	114,1	114,5	114,9	115,2	..

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

² I 1987-priser.

³ Tallene for 1994 er ikke sammenlignbare med tidligere år.

Tabell D7: Japan

		1992	1993	1994	1994/95					
					Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon ¹	1990=100	95,5	91,2	91,9	92,3	95,0	94,7	93,1	95,5	97,5
Ordretilgang ²	Mrd. yen	1546	1441	1436	1412	1445	1548	1463	1518	..
Arbeidsløshetsprosent		2,2	2,5	2,9	3,0	2,9	2,8	2,9	2,9	3,0
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1990=100	105,0	106,4	107,1	107,8	107,5	107,2	107,2	106,8	106,7

¹ Industriproduksjon og gruvedrift.

² Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Blad i postabonnement

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Publikasjonen kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 00 44 80
Telefaks: 22 86 49 76

eller:
Akademika - avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefaks: 22 42 05 51

ISBN 82-537-4119-7
ISSN 0800-4110

Pris:
Økonomiske analyser kr 440,00 pr. år
Economic Survey kr 130,00 pr. år
Enkeltnummer ØA: kr 60,00; ES: kr 40,00

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

9 788253 741192